

ACHERON

1988

A Z A C H E R O N B A R L A N G K U T A T Ó

SZAKOSZTÁLY

1988. évi jelentése

A jelentés szövegét irták:

Balázs Dénes	Molnár Béla
Balázs László	Németh Zsuzsa
Egerland Zoltán	Novák Levente
Fabi Andrea	Nyerges Miklós
Hűvös András	Sághi Imre
Kárpát József	Tasi Éva
Kárpátné Fehér Katalin	Vér Zsolt
Mérai Gábor	Zsanda Géza

A fényképfelvételeket készítették:

Kárpát József
Kárpátné Fehér Katalin
Novák Levente
Vér Zsolt

A jelentést szerkesztette:

Kárpát József

T A R T A L O M

Összefoglalás	6
FELTÁRÓ KUTATÁS	12
Feltáró kutatás a Mátyás-hegyi-barlangban (Nyerges Miklós)	13
Mátyás-hegy DK-i kőfejtő barlangjainak kutatása (Vér Zsolt)	21
Részvételünk a Társulati kutatónapon a Zsindely utcában (Nyerges Miklós)	23
A Rozsomák-lyuk további feltárása (Nyerges Miklós)	24
Tavaszi kutatótábor a Som-hegyen (Balázs László, Kárpát József)	25
Nyári kutatótáborunk eredményei a Som-hegy, Kőrös-hegy térségében (Kárpát József)	29
A Kőrös-hegyi Ördöglik kutatása (Nyerges Miklós)	36
Feltáró munkák az eplényi viznyelőknél (Sághi Imre)	40
Feltáró kutatások a Cserszegtomaji kútbarlangban (Egerland Zoltán, Kárpát József)	46
Vaslétra beépítése a Cserszegtomaji kútbarlangba (Egerland Zoltán, Molnár Béla)	51
TUDOMÁNYOS VIZSGÁLATOK	52
Vizkémiai vizsgálatok a Szemplő-hegyi-barlangban (Fabi Andrea, Németh Zsuzsanna)	53
Klíma és levegőösszetétel vizsgálat a Róka-hegyi-barlang- ban (Kárpát József, Mérai Gábor)	61
Műszerfejlesztés (Mérai Gábor)	63
Vezetékes barlangi rádiótelefon (Balázs Dénes)	65

DOKUMENTÁCIÓS MUNKÁK	67
Bakonybél környékének fosszilis barlangjai (Nyerges Miklós)	68
Barlangindikációk a csertomaji Biked-dombon (Kárpát József)	73
Térképkiegészítés a Solymári Ördöglyukban (Kárpát József)	76
A Kossuth-barlang bejárati szakaszának felmérése (Kárpát József)	80
A Ferenc-hegyi-barlang térképezése (Kárpát József)	86
Fotódokumentációs munkáink (Kárpátné Fehér Katalin)	88
A Zöld-barlang melletti üreg (Vér Zsolt)	90
Az olaszfalui viznyelő (Kárpát József)	93
A Solymári Ördöglyuk túrakalauza (Kárpát József)	94
A Harcsaszájú-barlang túrakalauza (Hűvös András, Novák Levente)	98
A Hideg-lyuk túrakalauza (Tasi Éva, Zsanda Géza)	102
CSOPORTTEVÉKENYSÉG	104
Csoportélet (Kárpát József)	105
Részvételünk a Kinizsi-kupán (Nyerges Miklós)	109

ÖSSZEFOGLALÁS

FELTÁRÓ KUTATÁS

Feltáró kutatás a Mátyás-hegyi-barlangban

Ez évben hétvégi leszállások alkalmával 22 ponton végeztünk a barlangban bontásokat. A legnagyobb energiát az 1986-ban felfedezett szakaszra koncentráltuk a Mikulás-ágban, ahol összesen kb. 15 m előrehaladást értünk el.

A Természetbarát szakasz kutatása során 55 m-nyi új járatot térképeztünk fel, és folytattuk a Pál-völgyi-barlanggal való összeköttetés vizsgálatát is.

Jelentősebb bontásokat végeztünk még az Óriás-folyosó K-i végén és a T-folyosóban.

A Mátyás-hegyi DK-i kőfejtő barlangjainak kutatása

A munkák zömét a tavaszi hónapokban végeztük, amikor a kőfejtő jelenleg legnagyobb, (1.sz.) barlangjában 35 m-es új szakaszt tártunk fel, aminek térképét is mellékeljük. Kisebb bontást végeztünk még a 6-os barlangban is, ahol kb. 3 métert jutottunk előre.

Részvételünk a kollektív társulati kutatónapon a Zsindely-utcai-barlangnál

Az MKBT 1988. május 14-én kollektív kutatónapot szervezett a Szemlő-hegyi-barlang közelében levő Zsindely utcai-barlang további feltárására. Csoportunk az akción öt fővel képviselte magát, de sajnos számottevő eredményt nem sikerült elérni.

A Rozsomák-lyuk további feltárása

A Mátyás-hegyi kőfejtő DNy-i oldalán nyíló hévizes kúrtőt csoportunk 1986-ban 7 m mélységig bontotta ki. Ez év őszén folytattuk feltárását, de a végponton levő szálkő szűkület a munkát nagyon megnehezíti. Jelenleg mélysége 7,5 méter.

Tavaszi kutatótábor a Som-hegyen

Április 3-7 között, Bakonybél határában a som-hegyi viznyelőknél rendeztünk tavaszi tábort. A 7-es nyelőben 2,5 m, a 79-esben 3 m mély kutatóknát mélyítettünk. A már 87-ben megbontott 35. sz. barlangban 15 m mélységig jutottunk le. Terepbejárásaink során a környéken 8 új viznyelőt, ill karsztos berogyást találtunk.

Nyári kutatótáborunk eredményei a Som-hegy és Kőrös-hegy térségében

Nyári táborunkat aug. 6-21-ig Bakonybél határában a som-hegyi viznyelőknél rendeztük 22-28 fő részvételével. A tábor célja a területen levő viznyelők feltáró kutatása és terepbejárások voltak. A 7-es és 33-as nyelőben 6 méter mélységig jutottunk le. A 35-ös azonban sajnos 16 méter mélyen szálkőben beszűkült. Bontást végeztünk még a 107-es és a borzavári nyelőben is, ahol nagy tömbök akadályozzák a munkát.

A Kőrös-hegyi Ördöglük kutatása

A cikk tartalmazza a barlangra vonatkozó kutatástörténeti adatokat és ismerteti az általunk ez évben végzett munkák eredményeit. A végponton mélyített 11 m-es kutatóknánk bontását a jövőben is folytatni kívánjuk.

Feltáró munkák az eplényi víznyelőkben

Ez évben az 1.sz. nyelő bontására összpontosítottunk, ahol sikerült egy jelenleg 22 m mély és 30 m hosszúságú barlangba jutnunk. A barlangról készült dokumentációt mellékeljük. Kisebb munkákat végeztünk még az 1/a és a 2.sz. nyelőkben is.

Feltáró kutatások a Cserszegtomaji-kútbarlangban

A munkák nagy részét két kutatótáborunk alkalmával végeztünk, amelyet áprilisban és december végén rendeztünk 4, ill. 5 napos időtartammal. Bontást a Teve-ágban, az Északi Labirintusban, a Kútmögötti ágban, az Elosztónál és az Ebédlőnél folytattunk, A cikk idmerteti a munkahelyeken szerzett tapasztalatokat és a további lehetőségeket. E fejezet tartalmazza a CO₂ mérés eredményeit is.

Vaslétra beépítése a Cserszegtomaji-kútbarlangba

A Világkongresszusi előkészületek kapcsán és a kutatások megkönnyítése érdekében az 50 m-es kútaknába ősszel rögzített vaslétrát építettünk be, amely megkönnyíti és gyorsítja a ki- és beszállásokat.

TUDOMÁNYOS VIZSGÁLATOK

Vizkémiai vizsgálataink a Szemlő-hegyi-barlangban

A barlang csepegő vizeiből vett mintákat a fogadóépületben saját felszereléssel berendezett laborunkban ez évben is rendszeresen elemeztük. Vizsgálataink az alábbi paraméterekre terjedtek ki: lúgosság, keménység, klorid, nitrát,

nitrit, ammónia, foszfát és kémiai oxigénigény. A mérési eredményeket táblázatokban közöljük.

Klíma- és levegőösszetétel vizsgálatok a Róka-hegyi-barlangban

A Róka-hegyi-barlang környezetében felhalmozott, szervesanyagokat is tartalmazó törmelék miatt feltételezhető a barlangi levegő szennyeződése. A lejárati szakaszban végzett vizsgálatok eredményeit jegyzőkönyvszerűen közöljük.

Műszerfejlesztés

A klíma- és levegőösszetétel vizsgálatokhoz alkalmazható CO₂ regisztráló, irányérzékeny hőszálas anemométer valamint rádiumemanáció szcintillátorok kísérleti példányai elkészültek, amelyek főleg a Cserszegtomaji-kútbarlangban tervezett méréseinknél kerülnek a jövőben alkalmazásra.

Vezetékes barlangi rádiótelefon

Különböző barlangi kutatási pontok közötti információcserét biztosító készülékeinket zsebrádióból alakítottuk át. Első alkalmazásának tapasztalatait (Cserszegtomaj) és műszaki leírását ismertetjük e fejezetben.

DOKUMENTÁCIÓS MUNKÁK

Bakonybél környékének fosszilis barlangjai

A cikk a XVIII. századig visszamenően foglalja össze a Kőrishegy-i Ördöglyuk, Som-hegyi Pénzlikak, Szárazgerence-barlang, stb.-re vonatkozó ismereteinket, gazdag irodalmi hivatkozásokkal kiegészítve.

Barlangindikációk a Cserszegtomaji Biked-dombon

A földolomítból felépülő Bikeden, helyi lakosok elmondása szerint a kőbányászás során több üteg is megnyílt, amelyeket azóta eltömtek. Áttekintésünkben beazonosított barlangok hely-meghatározását és a róluk szerzett információkat foglaljuk össze.

Térképkiegészítés a Solymári Ördöglyukban

A barlangról eddig még a Világkongresszui túraútvonalak illusztrálására alkalmas térkép sem állt rendelkezésre, ezért a korábbi térképekről hiányzó, vagy hibásan ábrázolt barlang-részeket felmértük. Munkánkat kiegészítettük az FTSK által felmért szakaszokkal, így a túrázáshoz alkalmas térképet adunk közre.

A Kossuth-barlang bejárati szakaszának felmérése

Az 1988. nyarára tervezett MKBT tábor kutatási programja szükségessé tette a leromlott állagú és veszélyes bejárati táró felújítását. A tervezés alapjául szolgáló geodéziai dokumentációt csoportunk készítette el februárban, amelyet fotóanyaggal is kiegészítettünk.

A Ferenc-hegyi-barlang térképezése

A barlang korábbi térképének felülvizsgálata során bizonyosodott, hogy a térképet komoly hibák terhelik. Az új felmérés munkáit februárban kezdtük el, amely lehetővé teszi a felszín és barlang relatív helyzetének pontosítását és alapot nyújt a további kutatások tervezéséhez is. Eddig 1300 m-nyi járat felmérését végeztük el. A mérések pontosságát elektromágneses pontfelvetéssel is ellenőriztük a felszínen.

Fotódokumentációs munkáink

Kutatási területeinken és a Barlangtani Intézet megbízása alapján a Pilisi-hgs. barlangjaiban végeztünk ez évben fotódokumentációs munkákat.

Túráinkon is széleskörű fotóanyagot készítettünk, amelyek közül kiemelkedő a Szelek barlangjában tett fotóstúránk.

A Zöld-barlang melletti üreg

Dokumentációs munkáink keretében kerestük fel e pilisi barlangot, amelynek vázlatos térképét és leírását is elkészítettük. Véleményünk szerint továbbkutatásával is érdemesnek látszik foglalkozni.

Az olaszfalui 'viznyelő

Terepbejárásaink során, az olaszfalui TSz kerületvezetője hívta fel figyelmünket erre a karsztobjektumra, amelynek dokumentálását elvégeztük. Erős feltöltöttsége feltáró kutatás szempontjából nem túl biztató.

Barlangi túrakalauzok

Részben a Kongresszusi előkészületek kapcsán, részben pedig dokumentációs céllal a Solymári Ördöglyuk, Harcsaszájú-barlang, és Hideg-lyuk túraleírását készítettük el.

CSOPORTTEVÉKENYSÉG

Szakszaktályunk fenntartó szerve a Budai XI. SE. Teljes létszámunk 42 fő, amelyből 18-an MKBT tagok. A cikk áttekintést nyújt saját rendezvényeinkről, közéleti tevékenységünkről, a tanfolyamokról és túráinkról.

Ca.

slati

A

tak

szu

-

20

-

20

-

20

100

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

F E L T Á R Ó K U T A T Á S

Feltáró kutatás a Mátyás-hegyi-barlangban

Csoportunk 1982 óta kutatja a barlangot, és ezen időszak alatt közel 600 méter összhosszuságban tárt fel járatokat.

Az idén a korábbi évekhez hasonlóan több ponton folytattuk a barlang feltárását, a már régebben kialakult elképzeléseknek megfelelően, melyek vázlatosan a következők:

- az ún. Jaskó-törés mögötti, a DK-i kőfejtő irányába húzódó járatok feltárása
- a Centenaris-szakasz, és a Természetbarát-szakasz által közrefogott "fehér iolt" járatainak felderítése
- a Pál-völgyi-barlanggal való összeköttetés kutatása
- a Nagy-teremből ÉK-felé tartó kovás hasadék feltételezett járatának a feltárása

Ennek szellemében az év folyamán hétvégi leszállások keretében, és egy háromnapos földalatti tábor alkalmával 22 ponton végeztünk a barlangban rendszeres feltáró munkát, illetve próbabontást. Bár új járatok feltárására nem került sor, de sok hasznos tapasztalattal lettünk gazdagabbak. Ezeket foglalom össze az alábbiakban:

1. Mikulás-ág

Bontásaink során továbbra is kiemelt jelentőséget kapott a barlang e csoportunk által feltárt része.

A legtöbb műszakot itt a Rom-terembe szerveztük, ahol két ponton történt bontás /ld. térkép 1;2;/. Először a tavalyi jelentésünkben is már említett alsó járatban próbálkoztunk, ahol mindenképp a szűk szelvény, és az omlásveszély akadályozta a munkát. Először az akna aljáról a bebújoval szemben levő omladékot "szedtük szét", melynek eredményeképpen egy elég nehezen megközelíthető, omlásos kis termecskébe jutottunk,

melyből azonban csak egy járhatatlanul szűk repedés vezet tovább kelet irányába, ezt azonban kitágítani nem tudtuk.

Ezután a bebújótól rögtön K-felé induló lapos agyagos kuszoda bontását kezdtük meg. Itt 4 métert haladtunk előre a légréses oldott főtéjü járatban, amikor egy felülről bepergett törmeléklejtőhöz érkeztünk, itt a főte is felhajlott. Ezt meg bontva azonban látható volt hogy ez nagyon nagy mennyiségű anyag eltávolítását teszi szükségessé, és ez a nagyon szűk depozációs keresztmetszet miatt irreálisan nagy időt venne igénybe. Ezért úgy döntöttünk, hogy fentről a teremből próbálkozunk meg a feltételezett járatra való rályukasztással. Ezért a tavalyi jelentésünkben szintén említett felső járat bontását kezdtük folytatni, amelyben a feltárás során másfél méter talpszintsülyesztés után mintegy 4 métert haladtunk előre, szürke agyagos, illetve kovatörmeléket is tartalmazó agyagos kitöltésben. Számottevő üregesedést nem tapasztaltunk, a depozáció a Rom-terem bejáratához közelebb eső részébe történt.

Volt műszak szervezve a Vizslaszorító melletti É felé tartó agyagos kuszodába is/3/, itt a szelvény kitágítása után némi előrehaladás történt, de itt a főte meredeken lefelé hajlott, a jövőben a talpszintet kell sülyesztetni.

Hasonlóan alakult a helyzet a Mikulás-termi körjáratban a /4/-s bontási helyen, ahol viszont már megkezdtük a talpszint sülyesztését, és mintegy másfél méter után a főte ismét vízintessé kezdett válni, és némi üregesedés is mutatkozott.

Ugyanitt található az ún. Köteles-bontási hely is, ami arról kapta a nevét, hogy annak idején a körjáratba beépített kötélt az e bontás bejáratát elzáró hatalmas kötömbre volt rögzítve. Ezt a kötömböt időközben eltávolítottuk, és mögötte a -gyagos -kovás kitöltésben haladtunk előre négy métert. A főte

kezdetben szép oldási formákat mutatott /10-30 cm-s kis gömb-
üstök/, majd hirtelen felhajlott, és ezzel egyidőben szállban
álló kova jelent meg a végponton. Először felfelé kíséreltünk
meg kitörni omlasztással, azonban az nem sikerült, lefelé pedig
a szűk szelvényhez mérten hatalmas tömbük akadályozák meg a
tovább haladást /4/.

2. Centenáris-szakasz

Régi bontási hely a Giliszta-járat Oriások útja felőli
vége ahol a DK-i kőfejtő irányába a folytatást megtalálni
reméljük. Itt ismét új helyen talpszintsülyestéssel próbálkoz-
tunk elérni a szállban álló kova alsó részét, melynek eredmé-
nyeképpen igen sok anyagot termeltünk ki, amely az Oriások útja
felé az átjárást félig elzárta. Üregesedés egyenlőre nem mu-
tatkozott /5/.

Hasonló céllal történt bontás a Névtelen folyosó K-i végé-
ben, ahol meglepő módon igen nedves sáros kitöltésben haladt a
bontás, egyenlőre említésre méltó esemény nélkül /6/.

Történt próbálkozás a Geográfus-folyosóból nyíló Peti-kür-
tő tetején egy még a barlang térképezésekor meglátott és azóta
elfeledett kovás kürtő kimászására, amely sikerült is, de az
fenyegető omladékkal boltozódott, amelyet az adott szelvényben
csak magunkra tudtunk volna omlasztani, így a helyet felfüg-
gesztettük mint bontási lehetőséget /7/.

A Nagy-terem Di végében egy széles kovás hasadék huzódik
keresztül EK-DNy-i irányban. Ennek bontása közvetlenül a Nagy-
teremből a végponton tapasztalható óriási tömbök és az omlás-
veszély miatt nem lehetséges. Ezért mi kerülőúton próbálkoz-
unk, két ponton. ~~xxxxxxx~~ Az egyik /8/ a Nagy-teremből meg-
figyelt omlás széle mellett alulról próbálja a kovás hasadék-
ot megközelíteni. Itt agyagos kitöltést távolítottunk el, de
a viszonylag kis szelvény, és a megjelenő kalcitlemezek miatt

inkább a másokra /9/ fektettük a hangsúlyt amely egy szép oldásformákat mutató, agyaggal kitöltött járat a Vinkli mellett fölött. Mintegy 3,5-4 métert bontottunk ki belőle kényelmes szelvényben, mindössze a bejáratát nem tudtuk az ott felhalmozódott omladék miatt kitágítani. Két nagyon szép cseppkőképződés is előkerült, oldalt található az agyag és a főte közötti légrésben. Ez egyik egy 3-4 cm-es hófehér függőcseppkő, a másik egy 5-6 cm hosszú fehér drapéria. Mindkettő "él", jelenleg talán a barlang legszebb cseppkövei. A bontás során majdnem végig 15-20 cm légrés mutatkozott, amely a kovás hasadék felé egyre csökkent, majd a jelenlegi végponton megszűnt. Ez azonban azzal magyarázható, hogy az anyag áthalmozódása belülről, tehát a feltételezett barlang felől történt.

Ujra próbálkoztunk a Tüzoltó-ág legvégén a Tntusz legtetején is ahol jelenleg a kovás kitöltés eltávolítása folyik még mindig. Üregesedést nem tapasztaltunk. A kova tartalmaz egy puha, könnyen fejthető, és egy kemény, kalcitos nehezen bontható réteget. /10/

A Keleti-Omladékos-folyosó Ny-i végénél található kis járatrendszer újbóli átvizsgálásával a /11/ helyen egy ferde agyagos lapitoba jutottunk, mely visszacsatlakozik egy nagyon omladékos járhatatlan lyukon az ismert részekbe. További kutatásra alkalmatlan.

3. Természetbarát-szakasz

Annak ellenére, hogy bontófelszereléssel a barlang egyik legnehezebben megközelíthető része, jónéhány bontás történt idén is ezen az igen frekventált elhelyezkedésű helyen.

Hogy ez mennyire nem felderített terület volt arra jellemző, hogy itt még az általunk használt térkép is kiegészi-

tésre szorult, mintegy 55 méter járatot mértünk fel két helyen. Az egyik egy igen magas Pál-völgy irányú hasadék, amelynek bontása komolyabb érdeemben is szóba jöhet mint ezeddig, amennyire ismerjük a szomszédos nagybarlang elhelyezkedését, ahhoz képest ez a hely van a legoptimálisabb helyen az összeköttetés szempontjából /12/. Amint tisztázva lett a Pál-új résznek vertikális elhelyezkedése a Természetbarát-szakaszhoz képest, ide feltétlenül kívánunk műszakokat szervezni az összeköttetés reményében. Jelenleg ez azért okoz problémát mert mind felfelé, mind lefelé, vagy akár szintben van lehetőség az előrehaladásra, nagy mennyiségű agyag kitermelésével, jó lenne biztosra menni.

Két helyen próbálkoztunk az ág legvégében is. A/13/ helyen kovás törmelék kitermelésével két métert haladtunk előre, majd itt komoly omlasztásokat kellett végrehajtani a levegőben lógó főte miatt. Ezek után egy szükületen átpréselődve egy hatlamos lezökent kőzetblokk elé érkeztünk. Oldalra nem tudtunk kitörni, lefelé nem lehetett ásni, így aztán egyenlőre feltehetőleg nem tudjuk meg mi van a kőzetblokk túoldalán.

A másik egy oldaljárat szép oldásformákat mutat, és a falon egy nagyon szép kipreparálódott tengeri sün is található. /15/ Itt kalcittal összecementált kovás kitöltést távolítottunk el különösebb eredmény nélkül. Kézi erővel a bontása nagyon lassú, és keserves.

Volt még bontás a most felmért, és általunk "Talált-teremnek" elnevezett üregben, amelyen egy 1 méter vastag kovás telér húzódik végig. E kovás telér K-i végében próbálkoztunk ahol kezdetben légrés mutatkozott. Ez két méter előrehaladás után megszűnt, helyét finomszemű agyag vette át. /16/

4. Trón-termiág

Itt is a Pál-völgyi-barlanggal való összeköttetés kuta -
tása volt az elsődleges cél, amely az egyik helyen már igen
közelinek látszott a tavasszal. Itt egy rendkívül omladékos
elágazást kezdtünk bontani a Tálcásból kiindulva /17/.
Először egy kis talpszintsülyesztést kellett csinálni, majd a
veszedelmesen lógó főte alatt előre lehetett menni két metert.
Itt néhány követ felreopakolva a felülről belógó kövek alatt
bakúszva újabb 2,5-3 méter tudtunk előremenni is, ahol újabb
omlás álta az utunkat. Ezt kibontva hasonló jellegű folytatásba
jutottunk, ami viszont már nagyon megközelítette az ág végéből
szintén az összeköttetést célzó egy régebbi bontásunk végpont
ját, ezenfelül már csak egy szálkőfal maradt a többi mind moz-
gó omladék volt, így kénytelenek voltunk a bontást feladni.
Az irány eltérésre csak később derült fény miután levittük
a geológus kompaszt, addig úgy váltuk ezzel a bontással már
10-12 méterre megközelítettük a Pál-völgyi-barlangot. Sajnos
ez nem bizonyult igaznak, jelenleg a legközelebbi pont itt
hosszávetőleg 15-17 méterre van a Pál ismert részeitől légvon-
alban, de amerre továbbkéne haladni, arra fekszik pont az egyet-
len szálkőfal az egész omladékban.

Dolgoztunk még az ág egy felső szakaszában /18/ ahol
egy kovás telér felső végét fogtuk meg, itt talpszin~~s~~ sülyesz-
téssel próbálkoztunk, némi üregesedés is mutatkozott, de a bon-
tást idő hiányában nem folytattuk.

5. Meteor-ág, T-folyosó térsége

A Meteor-ágba idén mindössze egyszer szálltunk le bontási
hely keresés, próbabontás céljából, a régi helyeket néztük végig
és mindössze két helyen kísérleteztünk.

Egy karcsúbb kutatótársunkat az ún. vésett hasadékba /19/
küldtük be, aki onnan némi közettörmelékkel termelt ki, majd meg-

állapította, hogy nagyobb kövek vannak még előtte amiket nem tud kivenni, így felhagytunk a dologgal.

Egy kicsit beljebb az ágba /20♠ próbálkoztunk talpszint-súlyesztéssel, mivel itt lefelé légrés, üregesedés mutatkozott. Arra jutottunk amire feltehetőleg az előttünk járok is: kevés a hely a depozáshoz, viszont a biztonságos munkavégzéshez az egész helyet jelentősen ki kell tágitani. Több ember láncba állásával megoldhatónak látjuk a depozást, így ide feltehetőleg még visszatérünk, a hely biztatónak tűnik.

A T-folyosóban két ponton próbálkoztunk /21, és 22/. Az elsőnél behullott törmelék kiomlasztva gyorsan haladtunk előre de egy idő után be kellett mennünk az omladék alá, amely némi előrehaladás után már életveszélyesen tornyosult a fejünk felett.

A másik bontási hely közvetlenül e mellett volt található, ahol is finomszemű agyagos kitöltést távolítottunk el. Üregesedés nem mutatkozott.

Ezen helyen szeretném még megjegyezni, hogy a Mikulás-ág új részekben feltárása óta két ízben is rongálást tapasztaltunk, de sajnos a tettesek kilétére sem derült fény.

A barlang bejárati táróját több ízben kitakarítottuk, ennek ellenére rendszeresen tele van szemetelve. Ez úton is kérünk minden látogatót, hogy kulturáltan viselkedjen a barlangban.

A feltáró és dokumentáló munkát a jövőben folytatni kívánjuk, a régebbi bontási helyeket művelve, valamint újakat keresve a leírt elképzeléseknek megfelelően. Az idei bontási helyekkel bejelölt térképet, és a Természetbarát-szakaszban felmért részek térképét mellékeljük.

A Mátyás-hegyi DK-i kőfejtő barlangjainak kutatása

Szakszaktályunk már 1987-ben tervbevette a DK-i kőfejtő barlangjainak újbóli intenzív kutatását. Ennek előkészítése érdekében múlt év végén elkészült egy felmérés (lásd '87. évi csoportjelentés), amely tartalmazza a terület bontásra érdemesnek tartott barlangjait, az egyes munkahelyek állapotát, kitöltését és bontásának feltételeit.

Ezen felmérés és az évelejei terepbejárás során a választás az 1-es számú barlang Baritos-ági munkahelyére esett. Ezen a vájvégen nem sok műszak történt, mert a kezdeti nagy szelvény fokozatosan összeszűkült és a talajt 1-3 cm-es cseppkőbekérgezés tette igen keményé.

A kutatást az ígéretesebbnek látszó 1/b munkahelyen folytattuk, amely nagy szelvényben is könnyen bonthatónak mutatkozott. Kitöltése áthalmazott kovából és néhány kisebb kőből állt. A fejtés gyorsan haladt, egy-egy műszak az 1,1 x 1,3 m-es szelvényben sokszor az 1 m-es előrehaladást is elérte. 3-4 műszak után a vájvégen légrés nyílt, amely erősen huzatolt. Már ekkor többen feltételeztük, hogy a kitöltés anyagát képező kova valamilyen kürtőn vagy hasadékon keresztül felsőbb szintről pergett be.

Még két műszak kellett ahhoz, hogy feltevésünk beigazolódjon. Ekkor az eddigi bontási irányra merőlegesen jobb kéz felé kis, 1,5 x 4,5 m alapterületű lapos üreg nyílt meg. Ezzel egyidőben lettünk figyelmesek egy kovában képződött kürtőre. A kürtő 60-80 cm átmérőjű, 65° emelkedési szögű és 5,2 m hosszú. Felmászva rajta meredek talpú lapos termecs-

kébe érünk, amely tulajdonképpen a szálkő főte és az áthalmozott kova között alakult ki, egy valamikori terem mennyezetén. Az üregből indul egy szűk, lapos oldaljárat, amely azonban 4,5 m után járhatatlanná szűkül. Visszatérve az alsószintre a lapos terem végén pár nagyobb kő átdepozása után rövid felkúszás következett és máris egy omladékos járatba jutattunk. A járat, a tájékozódó mérések alapján a 4.sz. barlang felé vezetett. Ezért elhatároztuk, hogy a két járatot megpróbáljuk összekopogni, illetve levegőfestéssel egyértelművé tenni a két járat összetartozását. Erre azért volt szükség mert a végponton erős, 25-35 cm/sec huzat volt észlelhető. Erre a mérés sorra illetve a további kutatásra a tavaszi táborban, május 14-15-én került sor, de a munkák ekkor számottevő eredményt nem hoztak.

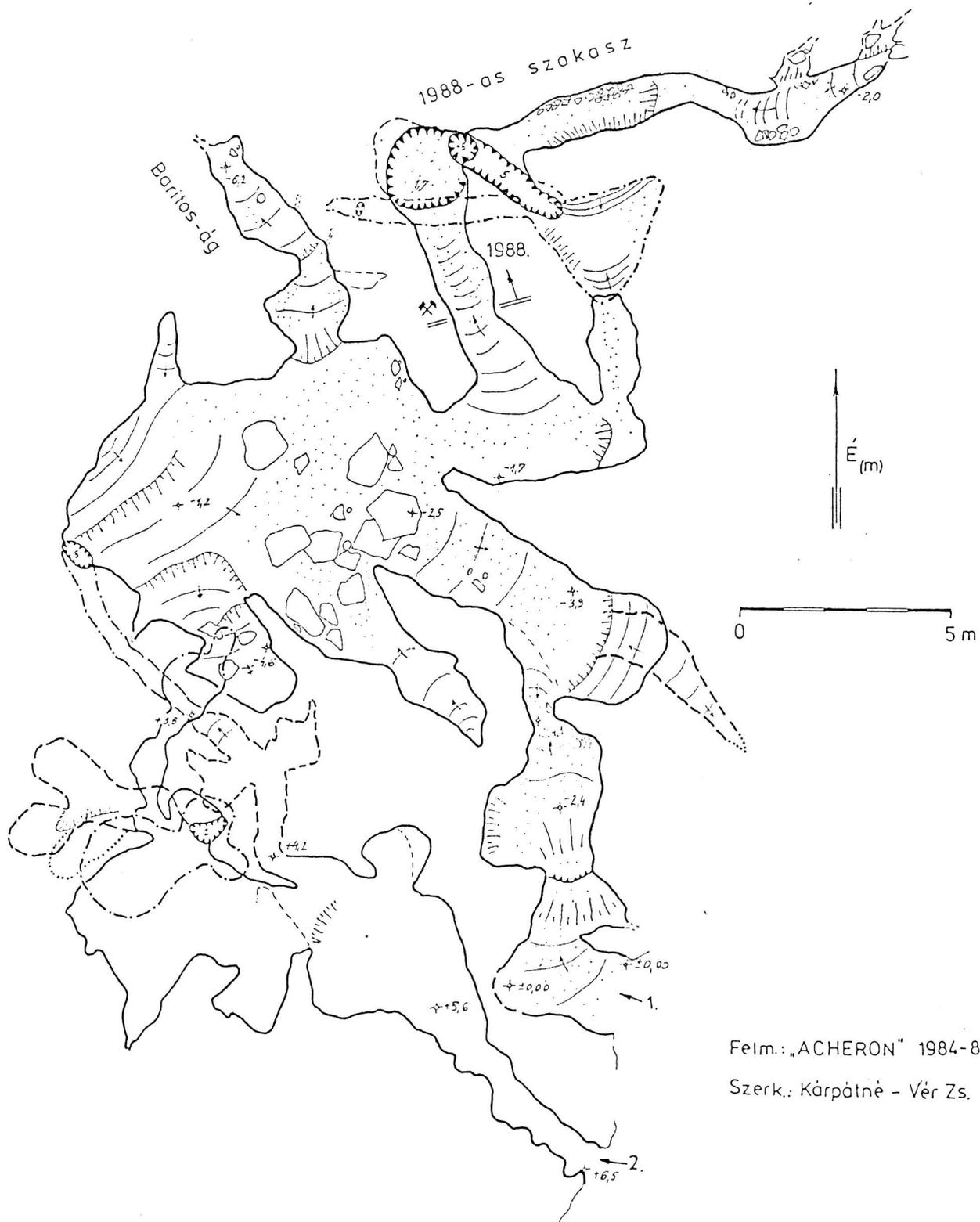
A nyári időszakban bakonyi kutatásaink miatt a munkát e területen szüneteltettük.

Ősszel végeztük el a terület fotódokumentáció kiegészítését, majd rá egy héttel feltérképeztük az új járatrészeket. Évvégi terepbejárásaink tapasztalatai alapján jövőbeli terveink a következők:

A kutatást az 1/a jelű munkahelyre célszerű koncentrálni. Ehhez igénybe kell venni a csoport technikai felszerelését (agregátor, vésőgép). Konkrétan tisztázni kell az 1-es és 4-es barlang összeköttetésének kérdését és megvizsgáljuk a 11.sz. kutatóakna továbbbontásának lehetőségét is.

Vér Zsolt

MÁTYÁS DK-i KÖFEJTŐ 1-2.sz. BARLANG (ALAPRAJZ)

Felm.: „ACHERON” 1984-88.

Szerk.: Kárpátné - Vér Zs.

Részvételünk a kollektív társulati kutatónapon a
Zsindely utcai-barlangnál

A Társulat Barlangfeltárási- és kutatástechnikai Szakbizottsága és a Rózsadombi Kinizsi Barlangkutató Egyesület 1988. május 14-én társulati kollektív kutatónapot rendezett a Zsindely utcai-barlang továbbfeltárására.

Ezen csoportunk 5 fővel vett részt, név szerint:

Balázs László

Galambos Péter

Nagy Veronika

Nyerges Miklós

Perényi Katalin

A munka során több csoport dolgozott, óránként váltva egymást. Mi voltunk az elsők, a meglehetősen kis helyen kemény agyagos kitöltést kellett eltávolítani a végponti gömbfülkéből. A körülményekhez képes viszonylag jól haladtunk, bár a bontás nem volt valami biztató.

A munka befejeztével névre szóló emléklapot és bőséges zsiroskenyér ellátást kaptunk mindannyian.

A rendezvény jó hangulat, összefogás jellemezte, ezért minél több ilyen kezdeményezésre lenne szükség a Társulaton belüli kapcsolatok elmélyítése érdekében.

Nyerges Miklós

A Rozsomák-lyuk további feltárása

A barlang a Mátyás-hegyi kőfejtő DNY-i oldalában nyílik, a kőfejtő talpszintjén. Csoportunk 1986-ban 7,0 m mélységig bontotta ki, ott azonban a szelvény nagy méretű beszűkülése miatt a munkát felfüggesztettük. /1./

A 87-es központi társulati kutatótáborban kisebb 2-3 fős munkabrigádok dolgoztak a barlangban a szálkőszűkületet tágitották vésőgéppel, majd azt jelezték, hogy a feltárás agyagkitöltésben folytatódhat tovább. /2/ /3/

A tábort követően csoportunk 1988. szeptemberében folytatta a feltárást, amit először az azóta bekerült hulladék, törmelék eltávolítása jelentett.

Sajnos rövid előrehaladás után megállapítottuk, hogy bár a szelvény valamicskét tágult, de mindössze annyi hely van, hogy ha nem lenne kitöltés, karcsú kutatók átférnének a résen. A további feltáráshoz még komoly vésések szükségesek.

Feltárását az indokolná, hogy a Pál-völgyi-, és a Mátyás-hegyi-barlang között elhelyezkedő fehér foltban helyezkedik el. Jelenleg mélysége 7,5 méter.

Nyerges Miklós

Irodalom:

- /1/ Nyerges A /1986/:Rozsomák-lyuk - Acheron csop.jel.p.20
- /2/ Adamkó P.-Börcsök P.-Szablyár P./1987/:Központi Társulati kutatótábor - Műsorfüzet 87.szept-okt.p.12.
- /3/ Szablyár P./1987/: Társulati központi kutatótábor - karsztés Barlang 1987. I-II.p.68.

Tavaszi kutatótábor a Som-hegyen

Április 3-7 között, a Som-hegyen levő berogyások továbbbontása céljából 12-16 fő részvételével tavaszi kutatótábort szerveztünk. Táborhelyünk a Tekereskúti árok D-i végénél, a szárazgerencei műúttól 200 m-re volt. A munkahelyek innen 1 km gyaloglással voltak elérhetőek.

A tábor elsődleges céljával a nyári kutatótábor előkészítéséhez szükséges próbabontásokat tekintettük, a legoptimálisabb munkahelyek kiválasztása érdekében.

Három helyen végzett bontásainkeredményét az alábbiakban foglalhatjuk össze:

7-es nyelő: A Csemetekert ÉK-i sarkánál levő 5 m mély, fejlett víznyelő alján 87-es táborunkban már mélyítettünk egy próbagödröt, de rossz helyen. Ettől D-re 3 m-re tavasszal új kutatóaknát nyitottunk, amelyben 2 m mélyen a nyelőzóna tisztára mosott kövei között üregesedés és huzat mutatkozott. A munkát megfelelő szelvénytagítás után a nyári táborban folytatjuk. (A 87-ben mélyített próbagödröt a depózott agyaggal feltöltöttük.)

35-ös nyelő: Bontását már 87-ben megkezdtük, kb 11 m-ig jutottunk le. Végpontját a befolyó vizek tisztára mosták, a bejáratí ácsolat stabil maradt. Végpontján a beékelődött nagy kövek miatt HILTI TE-72-es ütvefúró segítségével végeztünk bontást.

A járat fő irányát kijelölő csipkésfaló szálkőhasadékban az üregesedés továbbra is mutatkozik, azonban a nagyméretű kövek eltávolítása továbbra is vésőgéppel történő munkát igényel.

A barlang bontását a nyári táborban is érdeemesnek látszik folytatni.

79.sz. nyelő A kettős berogyás mélypontján két napig (ápr. 4-5-én) bontottunk. Kutatóaknákat kb. 2x1,2 m-es szelvényben indítottuk, ettől nagyobb méretben a peremet képező hatalmas sziklatömbök miatt nem tudtunk lefelé haladni. A kitöltés dachsteini mészkőtörmelék, barna agyag, és erdei talaj volt. A bontási törmelék kiszállításához a nyelő peremén levő bükkfák közé csigapályát feszítettünk ki, amely a vödrözést megkönnyítette.

Bontás közben több irányban észleltünk üregesedést. Kb. 1,5 m mélyen a kezdeti szelvény méretet jelentősen lecsökkentette egy 2-3 tonnás kőtömb, amely alá jutva fenyegetni kezdett annak bebólintásának veszélye, ezért kiácsoltuk. Az ácsolást megkönnyítette, hogy kb. 2 m mélységtől az akna egyik oldal-fala szálkőnek bizonyult.

5-én estére kb. 3 m mélységet értünk el, 1x0,6 m-es szelvényben. Az üregesedés továbbra is észlelhető, a bedobott kő időnként 3 m-t gurul, de sajnos csak szűk réseken át.

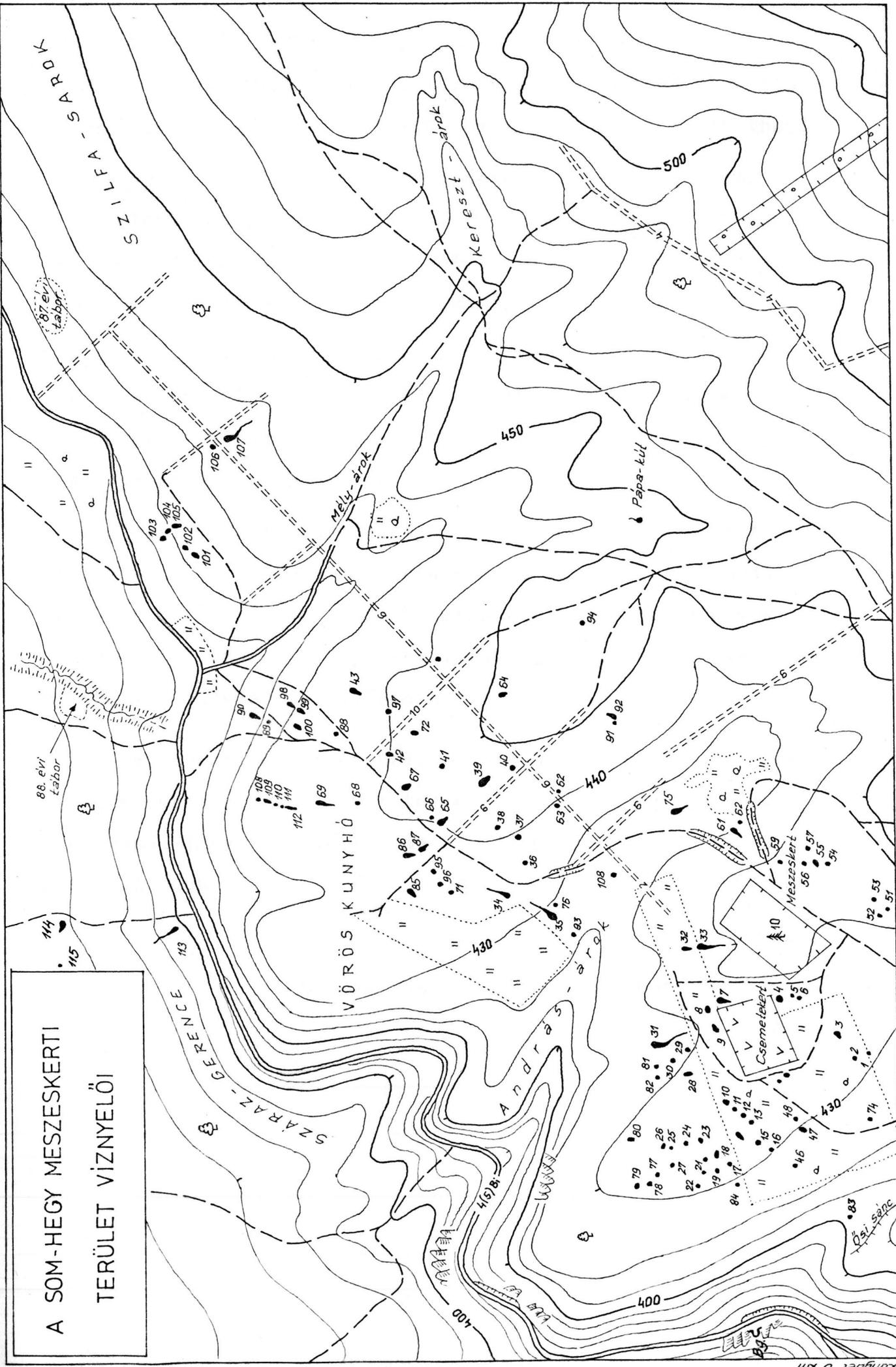
További bontását a lehetőségektől függően folytatjuk.

A tábor során terepbejárásokat is végeztünk, amelynek alkalmával több új karsztobjektumot találtunk. (Helyüket a mellékelt térképen tüntettük fel.)

108-112. berogyások A völgytalp felett kb. 35 méter relatív magasságban elhelyezkedő öt tagból álló berogyássor. A D-i (112.sz) objektum jelenleg is aktív, egy kb. 100 m-es vízmosás időszakos vizeit vezeti le. Kőzetkibúvás és nyelőlyuk

A SOM-HEGY MESZESKERTI
TERÜLET VÍZNYELŐI

Kisszépálmá 1,8 km

Batonybél 6 km

egyikben sincs. Mélységük 2,5-3 méter. A 109-esben és a 110-esben pájszerrel leszúrva 70-80 cm mélyen kőzet érzékelhető.

113.sz nyelő Jól fejlett eróziós árok talpán található, frisskeletű, kövek között induló nyelőlyuk, amely most már a völgyecskét lefejezi. Fejletlensége miatt véleményünk szerint feltárásával nem érdemes foglalkozni.

114.sz objektum A Kurtavölgyek egyik árkából érkező vizeket szivárogtatja el nagy felületen. A lapos széles mélyedésben határozott nyelőpont vagy kőzetkibúvás nincs. Mélysége 1,5, átmérője pedig 15-20 méter.

115.sz nyelő A szárazgerencei műúttól É-ra kb. 20 m-re található egy kb. 60 m hosszú vizmosás aljában. Időszakos nyelési nyomokat mutat, de határozott nyelőlyuk vagy kőzetkibúvás nem látható. Mélysége 2,0 méter, műút szintje felett kb. 5 m-rel helyezkedik el. Kitöltése erdei talaj.

A fentiekén túlmenően helyszíneltek a területen levő további munkahelyeinket is és terepbejárásokat végeztünk az ú.n. Pápai-lapos környékén, de itt újabb karsztobjektumokat nem találtunk.

Balázs László - Kárpát József

Bontás a 7.sz.nyelőben

Som-hegy, 79.sz.viznyelő

Nyári kutatótáborunk eredményei a Som-hegy és Kőrishegy térségében

Barlangkutató Szakosztályunk 1985 óta végez az Északi-Bakonyban feltáró, dokumentációs és karsztmorfológiai vizsgálatokat, amelyek a Bakonybél határában levő Kőrishegy és Som-hegy karsztjelenségeire ill. 1987 óta az Eplény térségében levő viznyelőkre terjednek ki.

Az elmúlt években végzett tevékenységünkről, ill az elért kutatási eredményekről mind az MKBT, mind pedig a Barlangtani Intézet részére éves jelentéseinkben részletesen beszámoltunk, ezért az alábbi összefoglalóban az 1988. évi munkákról kívánunk számot adni.

1. Feltáró kutatások a Som-hegyi viznyelőknél

Ezévi kutatótáborunkat aug. 6-21-ig Bakonybél határában, a Som-hegyi viznyelőknél rendeztük, amelynek fő célja a nyelőkben tavaly megkezdett feltáró kutatások folytatása volt. A tábor átlagos létszáma 22-28 fő között alakult, ami egyidejűleg 4-5 helyen is lehetővé tette a munkavégzést.

Táborhelyünket a Száraz Gerence-völgyi műúttól É-ra 200 méterre telepítettük a Tekeres-kúti árok mentén, ahonnan a viznyelők 600-1200 méteres gyaloglással voltak elérhetők. A borzavári viznyelőben és a Kőrishegy-i Ördöglikban végzett próbabontásokhoz a brigádokat gépkocsival szállítottuk ki. Az élelmiszer és ivóvizellátást Zircről, ill. Bakonybélből szintén gépkocsival oldottuk meg, a mosdóvizet pedig jórészt a Tekeres-kúti patak biztosította. A feltáró kutatások mellett terepbejárásokat is végeztünk,

és három kiszállás során folytattuk az Eplényi l.sz. víznyelő-barlang bejárati szakaszának stabilizálási munkáit is.

Az összesen 50 bontóműszak során az egyes munkahelyeken elért eredményeket az alábbiakban foglaljuk össze:

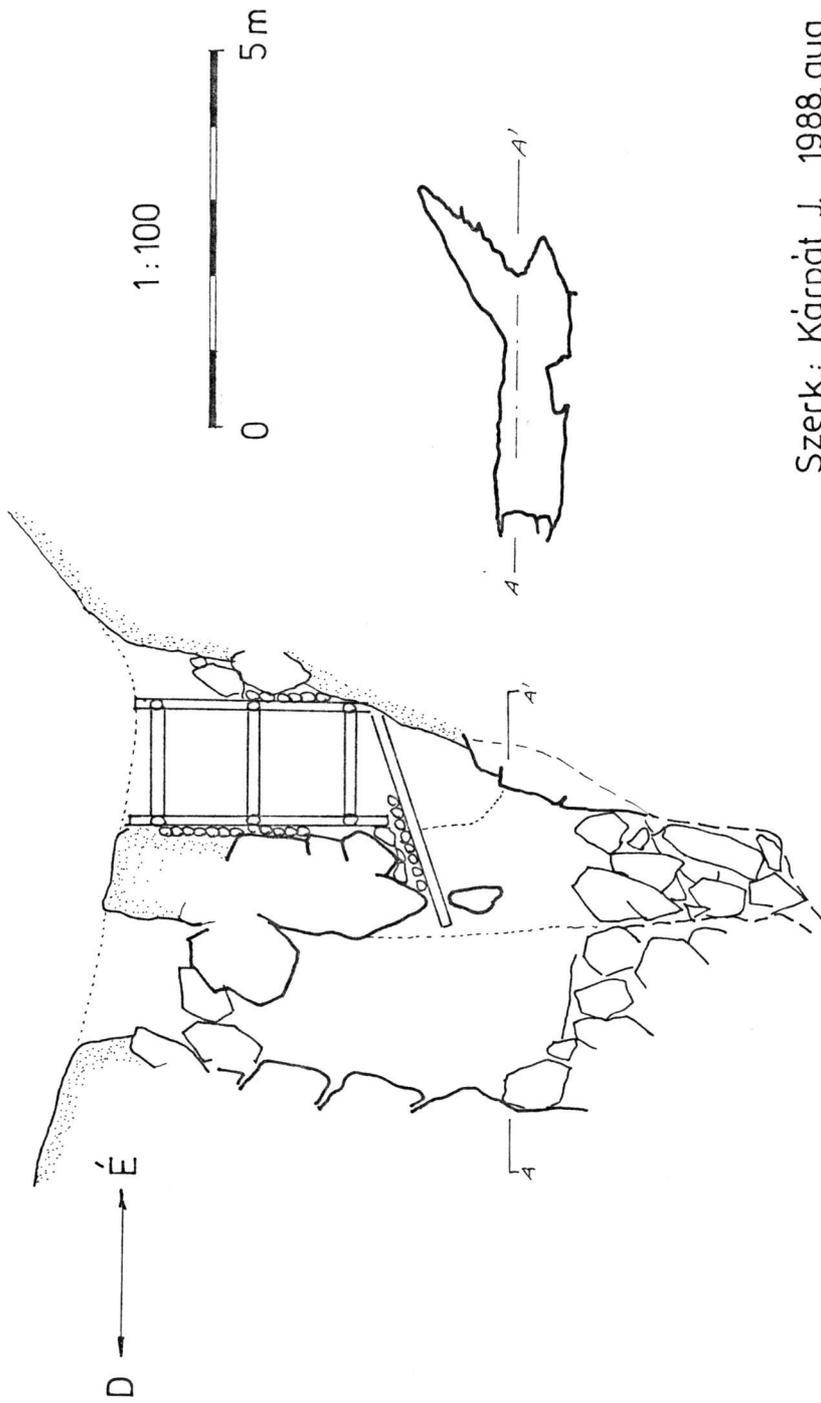
7.sz.víznyelő

A Csemetekert É-i sarkánál található a 4 méter mély, meredekfalú berogyás. Déli irányból fejlett vakvölgyszerű vizmosás csatlakozik hozzá, amely a Csemetekert egy részének áradmányvizeit vezeti a nyelőbe. 1977.évi táborunkban itt már végeztünk egy napos próbabontást, azonban rossz helyre telepített kutatóaknánk a megjelenő nagy kövek miatt nem volt továbbontható. Ez év tavaszán a tavalyi kutatóaknától Ny-ra új bontási helyet nyitottunk, ahol 2 méter mélyen tisztára mosott kövek között üregesedést tapasztaltunk.

Nyári táborunkban először az új akna tágítását végeztük el és kb. 2x1,5 méteres szelvényben folytattuk a bontást. 3 méter mélységben oldalirányú üreg nyílt meg, amelynek omladékos boltozatát rendkívül nehéz körülmények között végzett ácsolással stabilizáltunk. A bontást egy enyhén aláhajló (kb.75°-os dőlésű) csipkés, korróziós barázdákkal szabdaltszálkőfal mentén folytattuk lefelé. 5,5 méter mélyen egy oldalsó, 3x1 m-es hasadégmenti üreg nyílt meg, amelybe 4 m magasságig lehet felmászni. A talpat alkotó omladéktömbök közül intenzív huzatot észleltünk. A munkát a lejárati zóna alatt folytattuk 8,5 méter mélységig, azonban innen csak az oldalhasadékokat kitöltő, veszélyes omladék alá lehetett volna bontani. A megoldást a hasadékterem talpának teljes szelvényű süllyesztése jelentheti, amit el is kezdtünk, egyidejűleg visszadepózva a mellette kimélyített

SOM-HEGYI 7. SZ. VÍZNYELŐ

(hossz-szelvény)

Szerk.: Kárpát J. 1988. aug.
ACHERON

szükszelvényű aknát.

Sajnos újabb omlásveszély miatt csak az oldalüreg felszínéről kezdett függőleges rályukasztása után folytatható biztonságosan, ami kb. 2,5 m-nyi ásást igényel. A rályukasztást táborunk utolsó napján megkezdjük. A barlang jelenlegi mélysége 6 méter, vázlatos hossz-szelvényét mellékeljük.

31.sz viznyelő

Mint tartalék munkahelyet kisebb erőráfordítással bontottuk. A nyelőponton 1,5x1 m-es szelvényű 3 méter mély kutatóaknát mélyítettünk jelentősebb eredmény nélkül, bár szép korróziós formákat mutató szálkőfal (?) mellett kisebb üregesedést is észleltünk. A meglevő kutatóaknát keretácsolattal biztosítottuk.

33.sz.viznyelő

A fejlett hozzávezető mederrel rendelkező viznyelő a Meszeskert É-i sarkától ÉNy-ra 100 m-re található. Bontását már elmúlt évi táborunkban megkezdjük kb. 3 méter mélységig.

Ezévi táborunkban a szükséges szelvénytagítás után a kutatóakna peremén levő többtonnás kidőlt fatörzset kellett feldarabolnunk, és csigasoros áttétellel odébbvonszolnunk. Ezt követően folyamatos ácsolással haladtunk lefelé 6 m-ig, 1,8x1,5 m-es szelvényben. 4-5 m-től lefelé az akna K-i falában nagy omladéktömbök között erős üregesedés mutatkozott és élénk huzatot tapasztaltunk. Sajnos az erős omlásveszély és a sok ácsolás miatt a munka lassan haladt. A nagy sziklatömbök megnyugtató stabilizálása valószínűleg csak betonozással lesz megoldható a K-i irányú oldalkitörés érdekében.

35.sz viznyelő

A munkát az 1987 évi csoportjelentésünkben leirt 12 méter mélyen levő végponton már tavasszal megkezdtük, egyhetes tábor keretében. Az akkori teljes szelvényt lezáró nagy követ fúrásos-repesztéses technológiával szétvéstük, de eközben az alattunk levő álfenek kb. 1-1,5 métert "liftezett" lefelé. Az álfeneket átbontva egy 30°-os lejtésű ferde járatba lehetett belátni, amelyből a kitöltést képező tisztára mosott mészkőtörmelékét csak fejfelé dolgozva tudtuk eltávolítani. Az ekkor megnyíló kis fülke két, egyenként 10-15 cm átmérőjű hasadék kereszteződésében keletkezett.

A fülke aljából a kitöltést a nyári tábor során tudtuk kitermelni, amely fokozatosan átment szivós vörösgygyba. A szelvény egy ideig enyhén tágult, majd fokozatosan bonthatatlaná szűkült. A szálkóhasadékot megkiséreltük vésőgéppel tágítani, de ez igen nehéznek látszott, mivel a munkát a végponton feldúsuló CO₂ is gátolta.

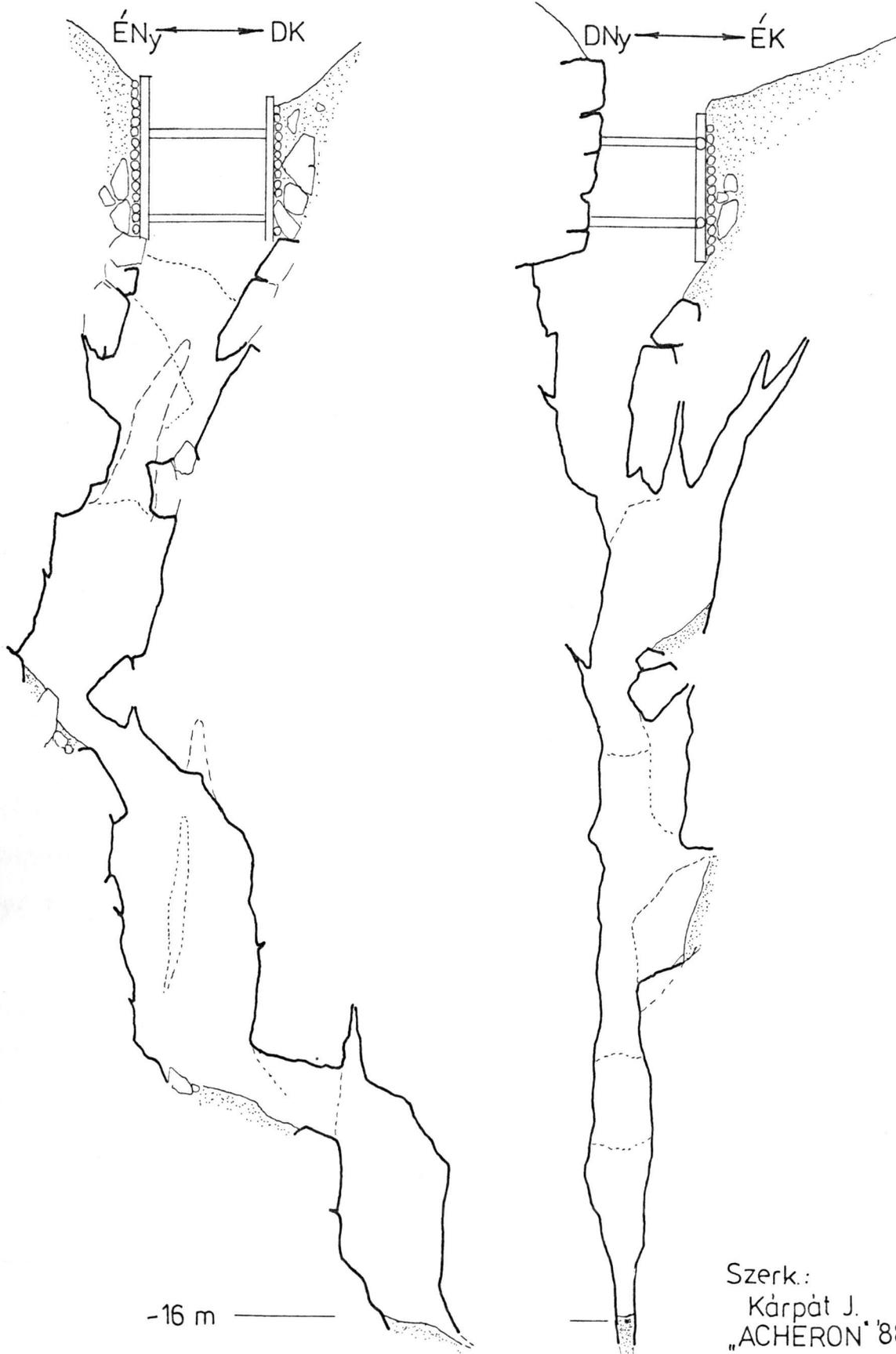
A barlang feltárásának folytatását a továbbiakban nem látjuk célszerűnek, mivel szűkülő jellege alapján csupán a felszinközelen érvényesülő korrózió üregképző hatásával számolhatunk. A feltárt szakasz hossz-szelvényét jelentésünkhöz mellékeljük.

107.sz.viznyelő

A Mély-árki murvás út kiágazási pontjától 95°-ra, 480 m távolságra található, 435 m tszf. magasságban. A terület legnagyobb vizgyűjtővel rendelkező karsztobjektuma, amely tekintélyes völgyet fejez le.

A nyelő mélypontján 2x1,5 m-es szelvényben kezdtük meg a

SOM-HEGY 35. sz. NYELŐ BARLANGJA

Szerk.:
Kárpát J.
„ACHERON” '88

bontást. Kb. 1,5 m mélységben 4-600 kg-os kövek jelentek meg, amelyeket fúrógép igénybevételével is csak nehezen tudtunk szétrepeszteni. A berogyás ÉK-i oldala felé üregesedést és vízjáratokat láttunk, amelyekből intenzív huzat áramlott. Az alul levő nagy tömbök miatt a bontás csak ÉK-felé folytatható, de ez a jelenleg 1,8 m mély kutatóakna áthelyezését igényli. Tekintettel nagy vízgyűjtőterületére, a bontás későbbi, más ponton történő folytatása megfontolandó.

A Borzavári viznyelő

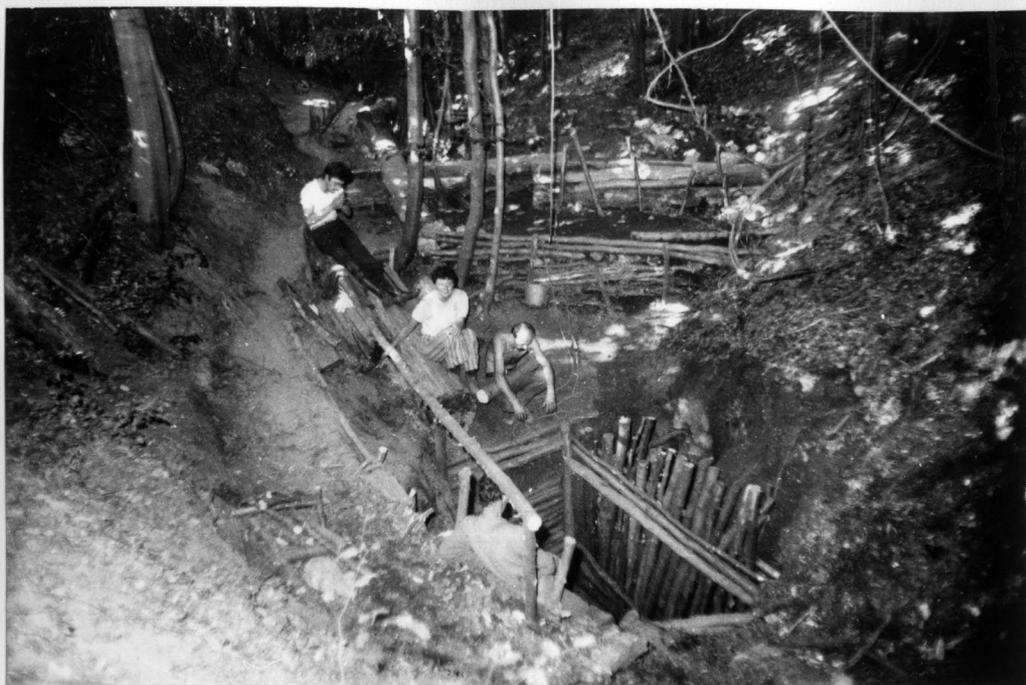
A községtől a Borzavári ér mentén DNY-i irányban haladva 1,5 km után érjük el a nyelőt, amely a völgytalptól ÉNy-ra 200 m-re található 15 m relatív magasságban. Helyét a szántóföldön facsoport jelzi.

A kismélységű nyelőtölcsér a Borzavári-ér egyik oldalvölgyét fejezi le, - vízgyűjtőterülete jelentős, amit a hozzávezető időszakos patakmeder fejlettsége is igazol.

A berogyás mélypontján 2x1 m-es szelvénnel indul a szép írdásformákat mutató nyelőjárat, amely a munka megkezdésekor 2 m mélységig volt követhető. A szálkőakna fő síkját egy 75°-os dőlésű, Ény-Dk-i csapásirányú hasadék jelöli ki.

A nyelőben korábbi minimális bontási nyomokat találtunk, amely az otthagyt bontóvödör állaga alapján 20-25 évvel ezelőttre tehető. (Feltételezhetően a pannonhalmai barlangkutató csoport végzett benne a 60-as években munkát.)

1988. aug. 18-19. -én végzett próbabontásunk sajnos eredményre nem vezetett, mivel kb. 1 m-es talpszintsüllyesztés után a nyelőjárat szálkőben beszűkült és emiatt továbbkutatásával felhagytunk.

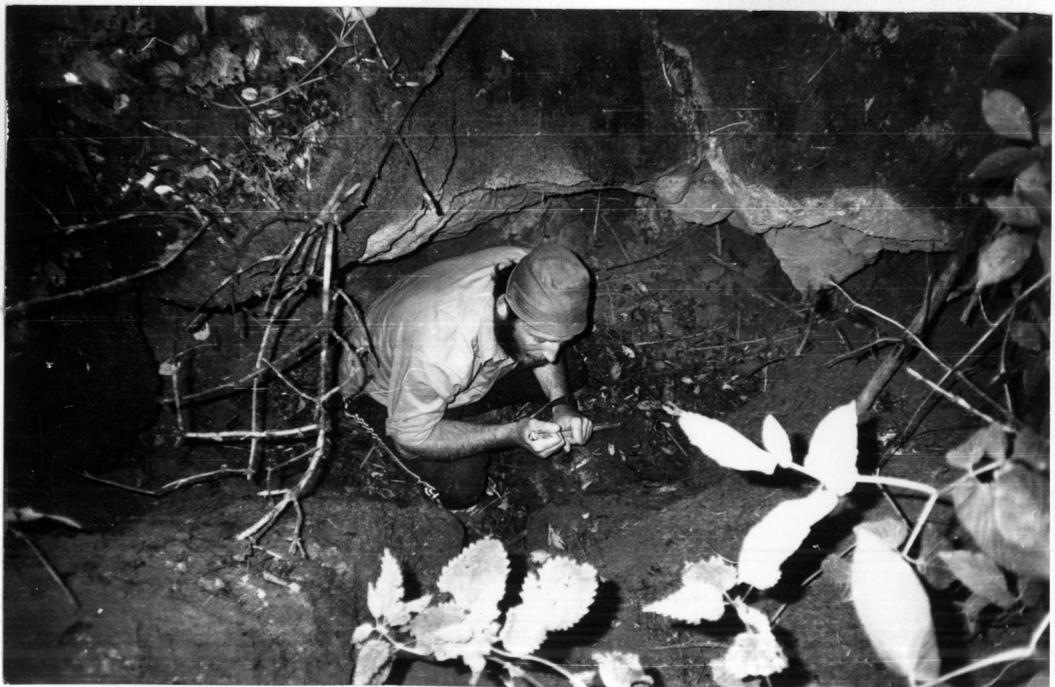

Som-hegy, 33.sz.viznyelő

Som-hegy, 107. nyelő

A borzavári víznyelő

Som-hegy, tábori életkép

A Kőrös-hegyi Ördöglük kutatása

A barlang a Bakony-hegység É-i részén Bakonybél-től É-ra a Kőrös-hegy egyik DK-i irányba húzódó gerincén nyílik a kék barlang jelzés mentén, szintben mintegy 60 méterrel lejjebb a csúcsnál, azaz kb. 640 méter tszf.-i magasságban.

A barlang régóta ismert, mint ahogy azt elnevezése is sugallja. Elképzelhetőnek tartjuk, hogy már Bél Mátyás is ismerte aki /1/ művében négyzetes keresztmetszettel mélyülő kútszerű üregről tesz említést, igaz a Som-hegyen jelöli meg helyét, de ott a mai napig nem ismerünk hasonlót. Ha ezt nem vesszük figyelembe első írásos említése Pestynél/1864/ történt. Később Koch/1871/ is leírja mint viznyelőt Elevenfertés néven, ez azonban a közelben található szintén az Acheron csoport által kutatott juvenilis viznyelők elnevezése. A barlangot Bertalan K. 1935-ben megemlíti, de ekkor még semmi érdemét nem közöl róla, majd 1938-ban részletes leírást ad róla ami az utána megjelenő írásoknak is alapjául szolgált, és mind a mai napig - igaz most már némi kiegészítéssel - megállja a helyét:

"...Két szintre tagozódó, összesen 18 méter mély zomboly Szücs határában a Kőrös-hegy csúcsától 300-m-re DK-felé a Márvány-völgy fejénél kb. 608 méter tszf. magasságban. Nyílását egy beszorult sziklatuskó két részre osztja. 6 méter mélyre lemászva balról egy 9 méter hosszú, magas hasadék lejt lefelé, jobbkéz felől pedig egy szüknyílású akna torkollik, melybe 12 méter mélységbe bocsájtkoztunk le. Lefelé erősen kitágul, és az alján már 10 méter hosszú, és 2-3 méter széles. Fenekén rengeteg kőtörmelék halmozódott fel..."

Az 1955-ben, és 1957-ben kiadott Bakony utikalauz a barlang rövid leírását ismerteti, Kárpát/1978/ már foglalkozik a kutatás gondolatával is.

A barlangban mindezidáig tehát semmilyen irányú kutatás, mérés nem történt.

Csoportunk régebben is foglalkozott az esetleges kutatás gondolatával, de mivel a többi viznyelő kutatása tulságosan leköötötte erőinket, így erre nem került sor.

1986 decemberében egy többnapos kiszállás keretében elkészült a barlang térképe Nyerges A., és Perényi K. vezetésével, és a feltáró kutatás szempontjából szemrevételeztük a barlangot, és egy másfél-két méteres gödör erejéig próbabontást is végeztünk /Nyerges M./1986//.

Idén a 86-os próbabontás helyén próbálkoztunk újra. A bontás helyét a következő indokok alapján választottuk ki:

- 1/ ez volt a terem legmélyebb pontja már a próbabontás előtt is
- 2/ a terem falán látható formák miatt
- 3/ itt csak egy oldalt kellett beácsólni, mégis megfelelő szelvényben lehetett lefelé haladni

Elsőként az 1986 óta behullott, visszاسuvadt törmelék, szemétet kellett eltávolítani, ugyanis az akkor otthagytott vödrünk mintegy egy méter törmelék alól került elő. Ezután már rögtön el kellett készíteni egy fogás ácsolatot védekezésül az 1-20 kg nagyságú törmelékből álló kitöltés ellen. A csigaállást egy a 86-os felmérés óta bekerült, épp a bontási hely fölé támaszkodó 6-7 méter magas, 25-30 cm átmérőjű fára építettük ki.

A bontás során kezdetben a szemét fadarabok, zsiros erdei talaj volt található sok üreggel a törmelékben, majd először 2,5 méternél félszelvényben - szemben állva az ácsolattal jobb oldalon - agyagos törmelék, helyenként tiszta homokos agyag került elő. Kb. 4 méter mélységtől kezdve már teljes szelvényben az előbb említett szürke agyagos-homokos törmelék tartalmazó kitöltés vált jellemzővé.

A szálkóral itt még függőlegesen haladt lefelé, tartva ere-

deti formáját szép borsóköves bevonattal.

A harmadik fogás ácsolat készítésekor a tömedékeléshez használni kívánt egyik kőről kiderült, hogy az valójában egy állócseppkő töredéke, amely helyenként 40 cm-nél is vastagabb volt, és nagyon szép, a teremben több helyen látható borsókö bevonat fedte. A sávozására jellemző, hogy míg belül csaknem fehérek a rétegek kifelé haladva ezek egyre sötétednek, sőt egy 5 mm vastag zsirosan fekete fényű réteg is található, majd valamiképpen ismét halványul a színezés. A borsókö törési felületének színe megegyezik a hévizes barlangokban tapasztalható színnel.

A 6. métertől először szorványosan, majd egyre gyakrabban kerültek elő recens csontmaradványok, feltehetőleg áthalmozva különféle méretű állatok csontjai keverve. Ezeket meghatározás céljából eljuttattuk a megfelelő helyre.

A kitöltésben innentől kezdve mindössze annyi változás volt tapasztalható az általunk elért végpontig, hogy 6 és 7 méter környékén majdnem teljesen száraz, könnyen lapátolható szürke agyagos-homokos réteg következett, majd ezután egyre nedvesebb lett, olyannyira, hogy másfél méterrel lejjebb már csavar- ni lehetett belőle a vizet, és egyre nagyobb kövek jelentek meg benne, egészen a jelenlegi végpontig, ami 11 méterrel helyezkedik el a terem talpszintje alatt, ahol a kutatóakna 3/4 szelvényét kitöltve pusztán kézi erővel szétverhetetlen kövek jelentek meg.

A szálkőfal hajlása kedvezett a feltáráshoz, ugyanis 6 méter környékén elkezdett tágulni a terem fő irányát meghatározó hasadék mentén, és az ácsolattal szemben állva a bal oldali szálkőfal mintegy 30°-os szögben még a végpontnál is kifelé tart, hasadék irányában meg mintegy másfél-két métert tudunk az aknából kifelé haladni. Szükség esetén az alsó három

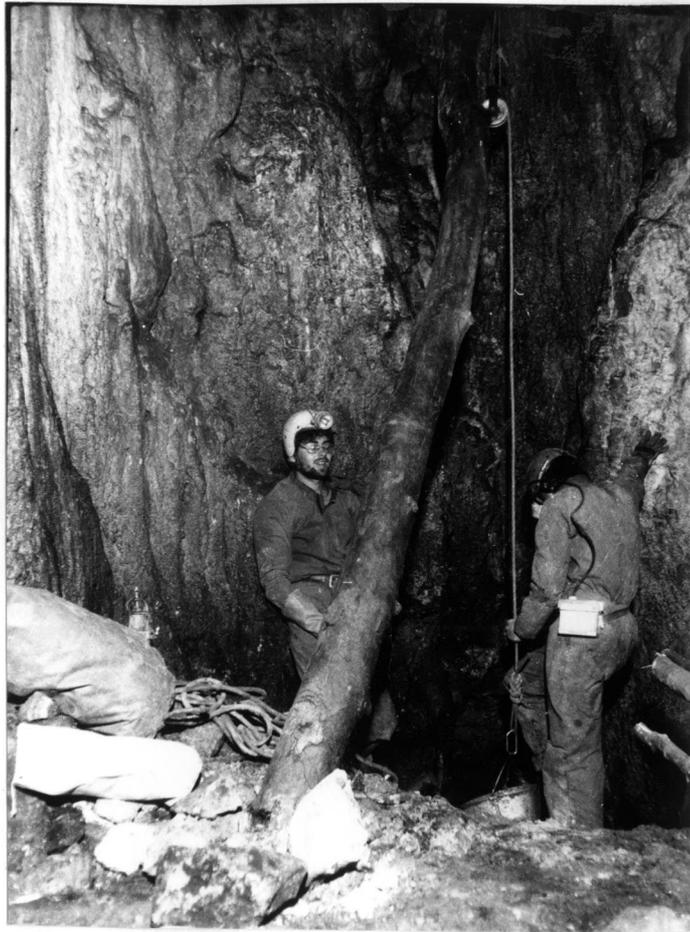
fogás ácsolat kitermelésével, hátrábbvitelével a munkahely mintegy 4 m² alapterületű lehet, jelenleg kb. ennek a fele.

A bontás során számottevő üregesedés, huzat a végponton nem volt tapasztalható. A munkát a jövőben folytatni kívánjuk vésőgép bevetésével.

Nyerges Miklós

Irodalom:

- /1/BÉL MÁTYÁS/1736/: Notitia-geographico historica Comitatus Veszprimiensis, a Georgio Gyurikovits descripta /Országos Széchényi Könyvtár kéziratára 3775/Fol. Lat.
- /2/BERTALAN K.-SZOKOLSZKY I./1935/: A bakony barlangjai - Turisták lapja 47.évf. 4.sz. p.132
- /2/BERTALAN K./1938/: A Bakony hegység barlangjai - Turisták lapja 50.évf. 3.sz. p.154-155
- /3/BERTALAN K./1963/: A Bakonybéli Somhegy barlangjainak kutatástörténete - Karszt és Barlang 1963/II. p.75
- /4/DARNAY/DORNYAY/ B./1955/: Bakony - Utikalauz Sport Bp. 1955 p.18-19
- /5/DARNAY/DORNYAY/ B./1957/: Bakony - Utikalauz II. bővített kiadás - Sport Bp. p.17.
- /6/ESZTERHÁS I./1983/: Bakony-Balaton felvidék utikalauz - Sport Bp. p.49-50.
- /7/Kárpát J./1978/: A Kőrishegyi karsztterület speleológiai kutatásának kérdései - Alba Regia csop.jel.1978 és MKBT Beszámoló p.26-35.
- /8/KOCH A./1871/: A Bakonyhegység északnyugati részének Nummulit képlete és főatalabb képződményei - Földtani Közl. 1871. VII.sz. p.121
- /9/Nyerges A.-Perényi K./1986/: Térkép - Acheron csop.jel.
- /10/Nyerges M./1986/: A Kőrishegyi Ördöglik - Acheron csop. jel. 1986 p.34-35
- /11/Vincze P./1986/: A Kőrishegyi fennsík karsztmorfológiai viszonyai - Acheron csop.jel.1986. p.41-48.

Bontás a Kőrös-hegyi
Ördöglikban

Feltáró munkák az eplényi viznyelőkben

Az Eplénytől É-ra 1 km-re, a 82. sz. műút K-i oldalán a Juhász-kúti érdőben lévő viznyelők tavaly megkezdett bontását ez évben is több alkalommal folytattuk.

Első kiszállásunk május elején volt. A 87-es évben fő munkahelynek tekintett - de az omlásveszély miatt felhagyott - 1/a viznyelővel kapcsolatban arra a következtetésre jutottunk, hogy bontása igen nagy földmunkákat, és az időszakosan befolyó vizek miatt nagy ácsolási munkákat igényel, ezért figyelembe véve a rendelkezésre álló eszközöket és lehetőségeket, inkább a mellette lévő 1-es számú inaktív nyelő bontását kezdtük meg.

A jelenleg csekély vizgyűjtőterülettel rendelkező, közel szimmetrikus, kb. 4 m mély nyelőtölcsér a 15-ös Km táblától 34°-ra, és a 82-es úttól 100 m-re Keletre található.

A bontás során reménykeltő volt az erős huzat és az üregesedés. Ezért május-júniusban öt alkalommal szálltunk ki a területre, s ennek eredményeképpen 22 m mélységig és kb. 30 m hosszban tártuk fel a barlangot.

A bontás során szerzett tapasztalatok és megfigyelések a következők voltak.

1/ A kitöltés 1 m mélységig kizárólag 5-15 cm átmérőjű oligocén kavicsból állt. - Ennek nagy része kvarc és homokkő volt, mészkőkavics és kovás fatörzsdarabok is előfordultak benne .

- 1-3 m-es mélység között a kitöltés növekvő méretű mészkőtörmelékből állt. Ezek egyrészt lekerekítettek, másrészt csipkésesek voltak. A 0-tól 3 m-es mélységig a laza, pergésre hajlamos kitöltés miatt erős ácsolásra volt szükség.

- 4 m mélységben az u.n. "nagy kövek" zónája kezdődött, melyek egy része a nagykalapácsnak és a vésőgépnek megadta magát.

Június 4-én az aknatalpon kezdett oldalkitörés következtében veszélyesen lógó főtéjű 3 m -es kúszójáraton át egy 5x4 m alapterületű 1,5 m magasságú réteglapmenti leszakadás helyén keletkezett terembe jutottunk.

A terem alját hatalmas összeékelődött kövek alkották. Az álfenék résein ledobott kövek nagyobb üreg létét sejtették a mélyben.

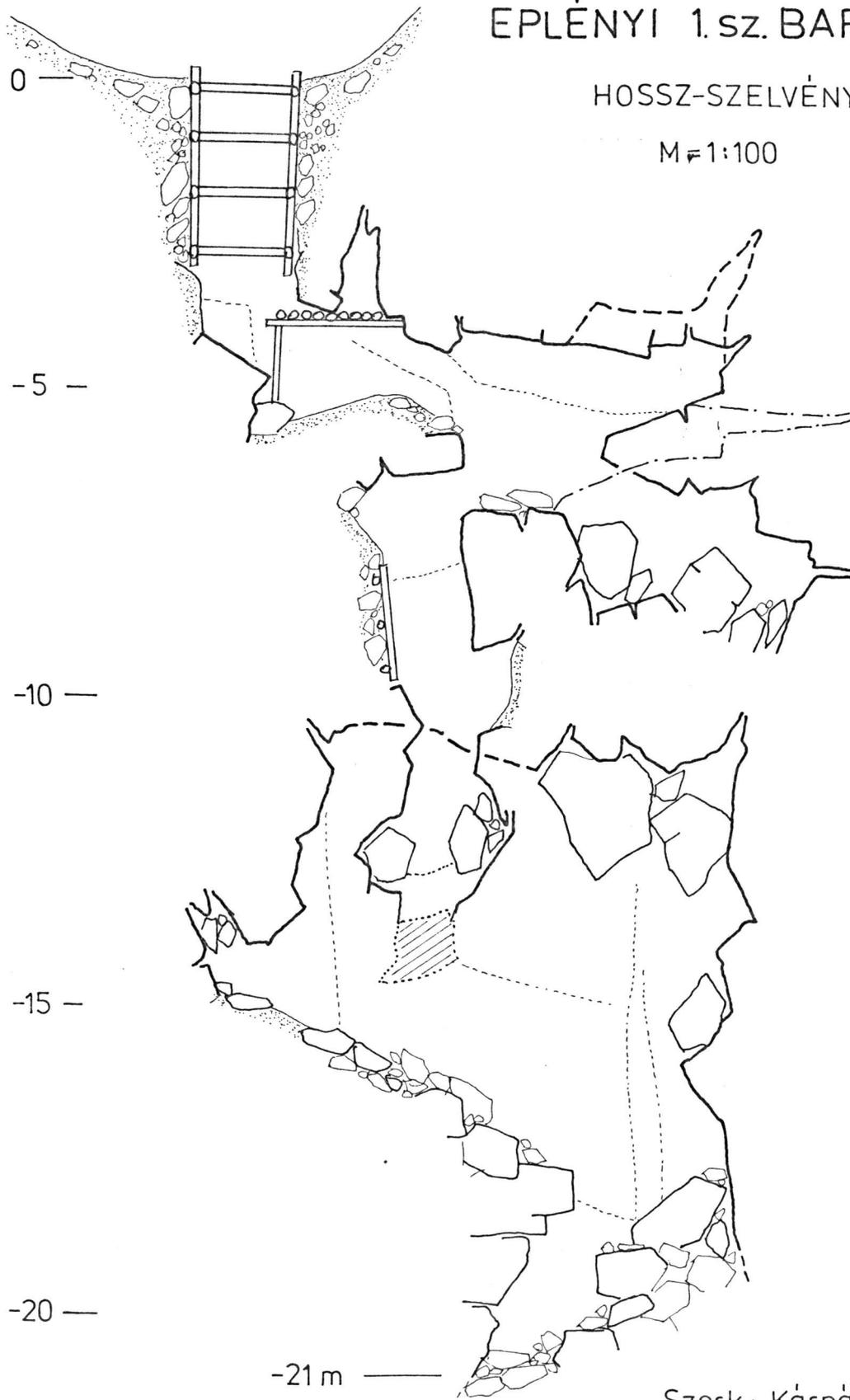
Két kiszállás alatt sikerült, a vésőgépet sem kimélve az álfenéken átverekedni magunkat, - az eredmény egy óriási hasadékban kialakult lejtős aljú terem, amely 5x2 m alapterületű és 8 m a legnagyobb magassága. A főtét hatalmas "Trabant" nagyságú kövek alkotják, nyomasztó pszihikai hatást gyakorolva a lent tartózkodókra. A törmeléklejtő jórészt tisztára mosott, már a felszínről is ismert - kavicsból és mészkőtörmelékből állt.

A terem mélypontján folytatott bontások eredményeképpen mintegy 2,5 m-t sikerült lejjebb hatolni az álfenékben. A légáramlás erőssége és a hasadék mérete igen vonzóvá teszi a további munkákra.

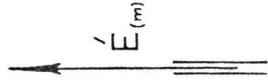
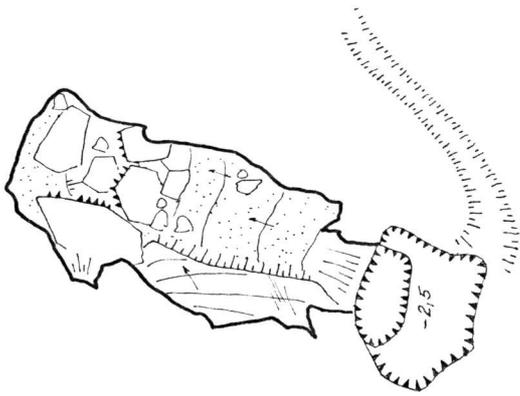
EPLÉNYI 1.sz. BARLANG

HOSSZ-SZELVÉNY

M = 1:100

Szerk.: Kárpát J. 1988. aug.
„ACHERON”

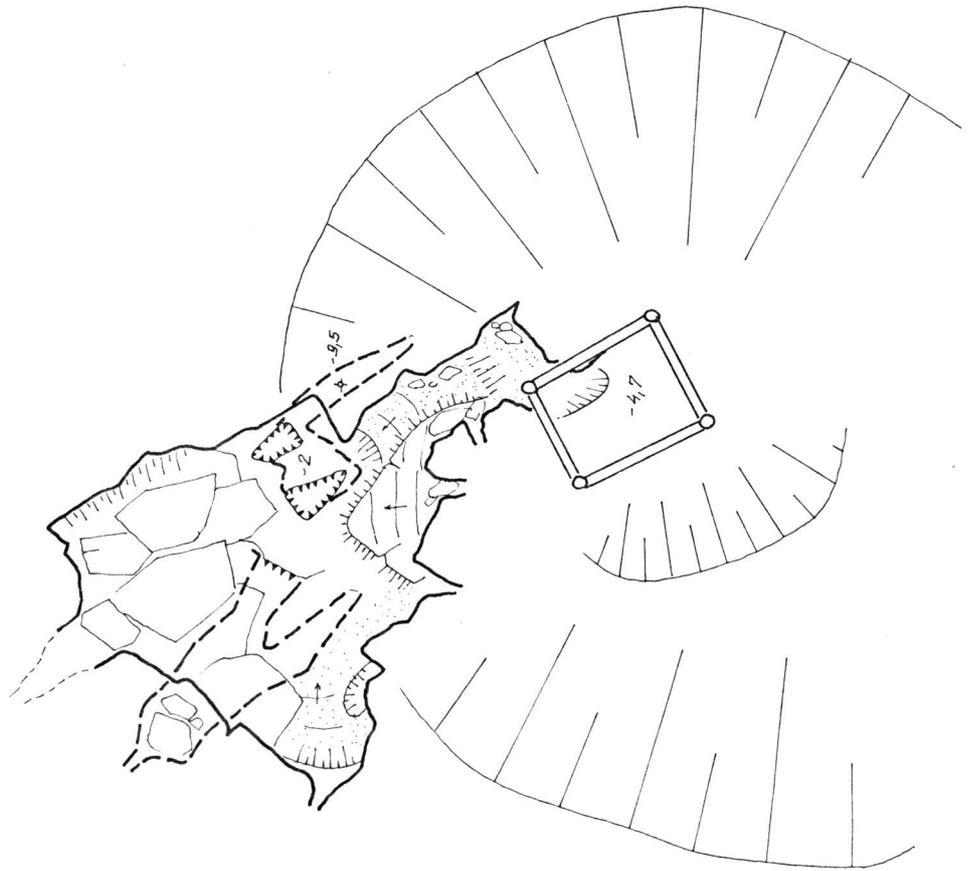

EPLÉNY, 1. és 1/a. sz. BARLANGOK

M=1:100

ACHERON '88
(Kárpát)

A szép sorozatnak a különböző szinteken jelentkezett omlásveszély vetett véget.

A következő forduló során a biztonságos lejutást és munkavégzést kívántuk biztosítani. Augusztusban a rendelkezésre álló eszközök, és idő három műszakot tettek lehetővé, melynek során bebizonyosodott, hogy a lejárati biztosításánál megnyugtató eredményeket csak a kutatóakna áthelyezésével érhetünk el.

Októberben egy hetes tábort szerveztünk a nyárról visszamaradt munkák elvégzésére. Új kutatóaknát nyitottunk, ezzel kiiktatva az első terembe vezető omlásveszélyes kúszójáratot, valamint "kényelmessé" és biztonságossá tettük az alsó terembe való bejutást.

A felsorolt tapasztalatok és eredmények arra ösztönöznek, hogy a tavaszi hóolvadás alkalmával megfigyeléseket végezzünk a területen az 1/a és az 1-es nyelők feltételezett hidrológiai összeköttetésének kiderítésére, valamint a "jóidő" beköszönésével új erővel folytassuk a feltárási munkát.

Ősszel a 2-es objektumban is folyt feltárókutatás. Itt csak a múlt évben elért mélység visszanyerésére volt lehetőség, a behordott humusz miatt. A munkát csak vékony emberek végezhetik, de reménybelisége ezáltal nem csökken.

A terület alaposabb megismerése érdekében végzett bejárásaink során május 8-án egy igen biztató munkahelynek minősített viznyelőre bukkantunk. Ez az ujonnan talált objektum, amely az 5-ös számot kapta, a 4-es nyelőtől KDK-i irányban kb. 250 m-nyire található. A nyelőtőlcsér homlokfalában friss utánrogyás figyelhető meg. Mélysége 3 , átmérője 20 m.

Jövő évben markológép segítségével szeretnénk a nyelő bontását megkezdeni. E lehetőség a területen működő TSZ és Erdészet munkatársaival kialakított jó viszony következtében biztosítottnak látszik. A helyi szervekkel (TSZ, Erdészet, Zirci Múzeum) való jó kapcsolat, a terület adottságai és az elszántságunk mindenképpen jó előjelnek mutatkozik a jövő kutatási eredményei szempontjából.

Sághi Imre

Eplény, 1.sz.viznyelő

Feltáró kutatások a Cserszegtomaji-kútbarlangban

Csoportunk már hetedik éve foglalkozik a Kútbarlang kutatásával. Bár ez évben átlagosan havonta szálltunk le, a bontási munkákat háttérbe szorították a Világkongresszus előkészületei (vaslétrázás). Téli kutatótáborunkat is itt rendeztük meg 1988. december 27-től 31-ig.

Az 50 méter mély lejárati kútakna vaslétrázását már régebben tervbe vettük, azonban főleg anyagi okok miatt nem valósult meg. Ez évben a helyi Tsz elkészítette a létrát, amit két hónap alatt sikerült beépítenünk. A létrán a ki- és beszállás a kötéltechnikához képest meggyorsult, ami különösen nagylétszámú táborok alkalmával előnyös az időmegtakarítás szempontjából. Megkezdtek a barlangban a tájékozási számtáblarendszer sűrítését is, amely eddig a barlang É-i részében teljesen, a D-i szakaszokon pedig részben készült el. A külszintől a bivakhelyül szolgáló Lovassy-teremig elektromos kábelt és telefonvonalat fektettünk, ami a barlang-felszín kommunikációt, valamint a ki- és beszállások technikai koordinálását segíti elő.

A barlangban ezévből is elsősorban É és D felé próbáltunk bontási munkahelyeket keresni, mert a K-i és Ny-i zónákban terepbejárásaink nem sok reménnyel kecsegtettek.

A Teve-ágban folytattuk a néhány éve megkezdett bontást és 2-3 métert ástunk DK felé. Biztató, hogy végpontján 5-15 cm-es légrés van a talpat alkotó dolomitliszt és a homokkő fősze között. (1)

Az Északi-labirintusban terepbejárásaink sajnos negatív tapasztalatokat hoztak, a munkahelyek szálkőben beszűkülnek.

Kút-kuszoda É-i része: Itt biztató bontási lehetőség kínálkozik, de ez évben még nem kezdtük el. Kedvező körülmény, hogy a bejárathoz közel van, és széndioxiddal sem kell számolnunk e helyen. A jövőben e helyre nagyobb hangsúlyt kívánunk fektetni.(2.)

A tavalyelőtt feltárt Kis Lapos-teremből É felé hosszú bontással kb. 15 méternyi járatba jutottunk, azonban vége teljesen beszűkül (3).

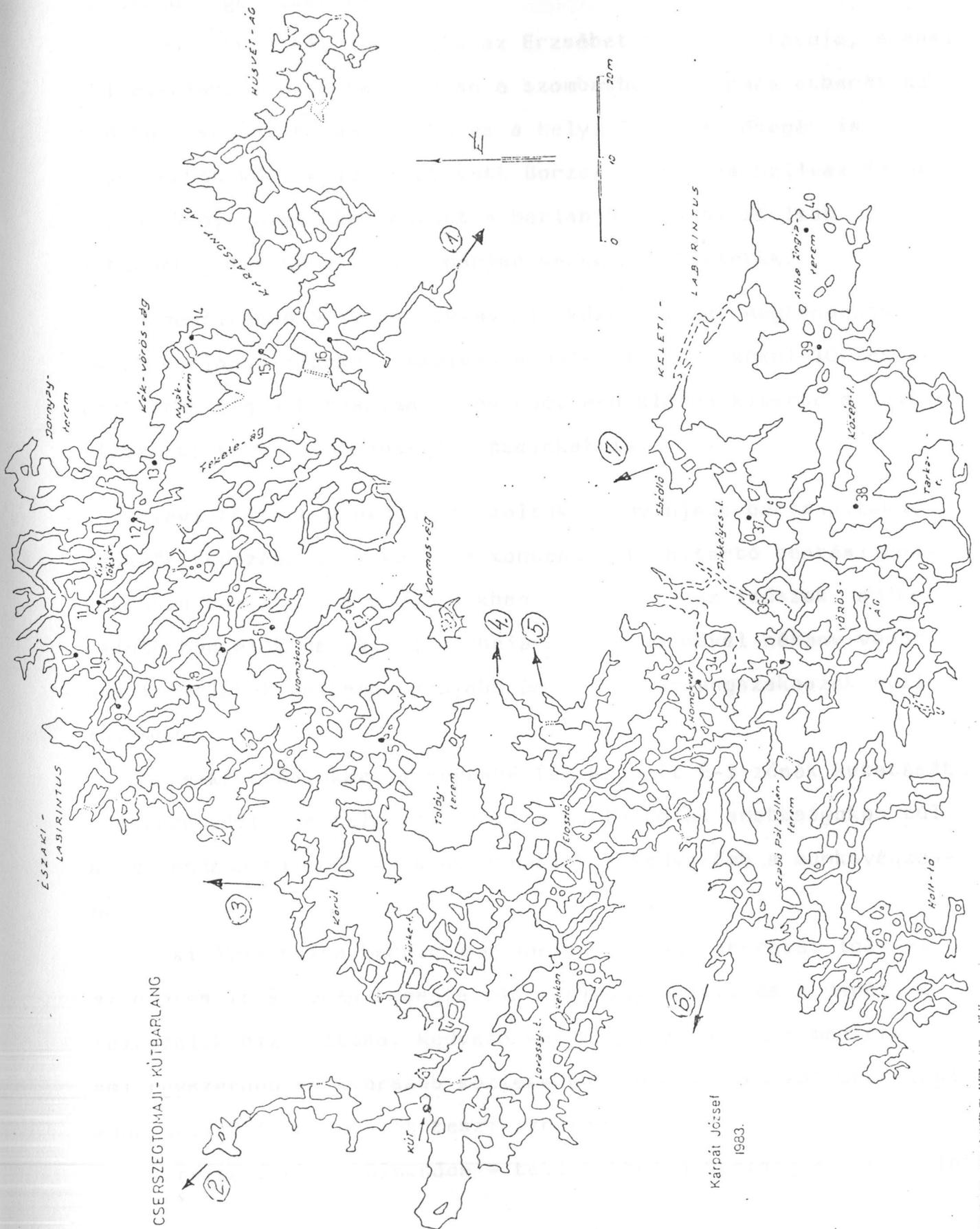
Az Elosztótól K-re két munkahelyet találtunk (4,5), mindkettő K-i irányban halad. E helyeken idén minden leszállás alkalmával bontottunk, Sajnos a szálkő aláhajlása miatt mindkét munkahely bonthatatlaná vált, így itt a munkával felhagytunk.

A Szabó Pál Zoltán-terem környékén terepbejárás alkalmával a terem Ny-i végpontján találtunk bontási helyet(6). A téli tábor alatt a munkát itt is megkezdjük, azonban óriási mennyiségű anyagot kell kitermelni ahhoz, hogy tisztán lássunk. Tekintve, hogy depózási gondok is vannak, ezt tartalék munkahelynek nyilvánítottuk.

Az Ebédlőtől É-ra (7) kisebb bontással kb.5-6 métert jutottunk előre É-i irányban. A repedezett homokkőfőte alatt haladó lapo feliszapolódott járatban a munkát érdemesnek látszik folytatni.

A téli táborot alkalmával a barlang DNY-i zónájában levő Holttő labirintusában befejeztük a térképkiegészítést. Itt is nyilván lehetőség még kutatásra, azonban a rendkívül szűk járatok sem az anyagszállítást, sem a depózást nem teszik lehetővé.

Téli táborunk létszáma 20-25 fő között alakult, ami egyidejűleg 4-5 munkabrigád tevékenységét tette lehetővé (bontás, fotózás, terepbejárások, térképezés). Felszíni bázisunk a barlangtól 400 m-re levő kultúrházban volt.

CSERSZEGTOMAJI-KÚTBARLANG

Kárpát Jö-sse
1983.

A feltáró munkák mellett nagy súlyt fektettünk a barlang dokumentációkiegészítésére is.

A munkákban közreműködött az Erzsébet SC hazai kutatója, ezenkívül elkalauzoltuk a barlangban a szombathelyi természetbarátokat, a Bekey csoport három tagját és a helyi TSz vezetőségét is. Táborkban két napig részt vett Borzsák Péter és Szilvai Péter is, akik gyermekeikkel együtt a barlangban is bivakoltak. A tábort jól sikerült házi barlangversennyel zártuk.

Megemlítendő, hogy ápr.29-máj.1. között ismét megrendeztük a nyílt barlangi napokat, amelyen a helyi lakosok közül 102-en tekintették meg a Kútbarlangot és nagy érdeklődés kísérte a kultúrházban tartott vetítéses előadásainkat is.

Ezévi feltáró munkáink igazolták, hogy újabb barlangszakaszok felfedezése csak kellően koncentrált, kitartó bontási munkák árán remélhető a továbbiakban. Elmúlt az az időszak, amikor szinte bontások nélkül, terepbejárások alkalmával néhány vödörnyi törmelékkel félrerakva újabb és újabb barlangszakaszok nyíltak meg.

Az elkövetkezőkben a kevésbé feliszapolt É-i zónák kutatását célszerű előtérbe helyezni, ahol a morfológiai adottságokon túl az állandóan kisebb CO₂ koncentráció is kedvezőbb a munkavégzéshez.

A kiválasztásra kerülő munkahelyeken nagy energiát igényel az előkészítés során a megfelelő szelvénytagítás és a depózási feltételek biztosítása. Kedvező körülmény a vaslétra megléte, ami egyszerűbb és gyorsabb közlekedést valamint kisebb technikai apparátus igénybevételét teszi lehetővé.

A feltárásokon túlmenően - tekintettel a barlang egyedülálló

morfofenetikai adottságaira - tudományos feldolgozását is folytatni kívánjuk. E vizsgálatokat elsősorban morfológiai és klimatológiai témakörben szeretnénk továbbfejleszteni, amelyek kiterjednek a környék egyéb barlangindikációira és karsztjelenségeire is.

Egerland Zoltán - Kárpát József

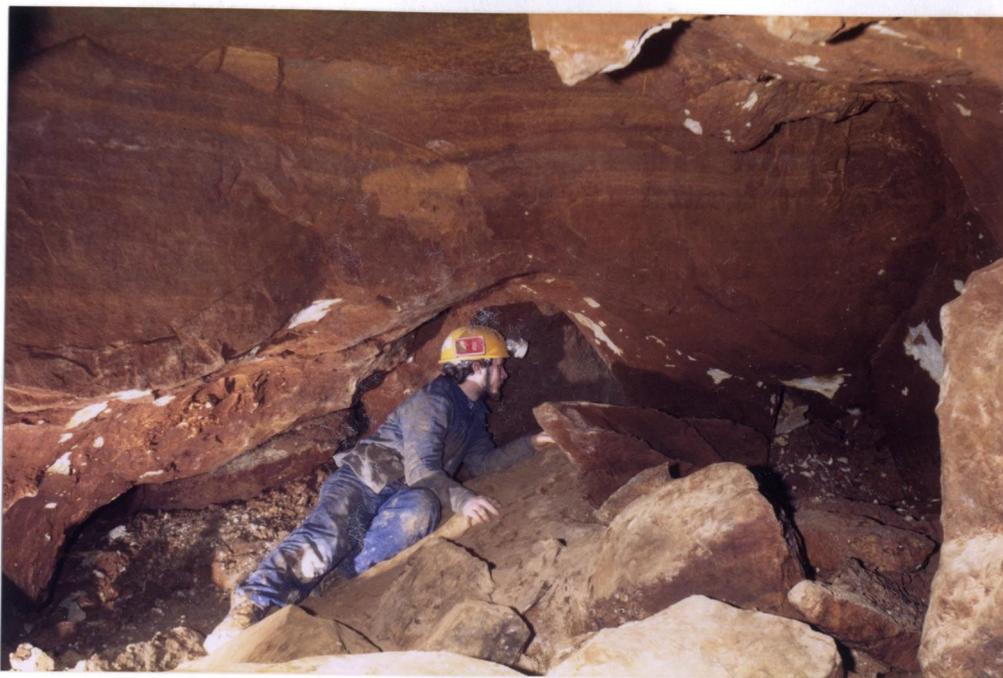
A Cserszegtomaji-kútbarlangban mért CO₂ értékek 1988. december 28.-án (A mérések 100 cm³-es dräger-pumpával történtek):

Elosztó:	0,2 %
Homokvár:	0,5 %
Pikkelyes-t.:	1,0 %
Közép-terem:	1,1 %
Alba Regia-t.:	1,2 %
Toldy-terem:	0,3 %
Homokozó:	0,4 %
9-es pont:	0,4 %
Kis Tölcsér-t.:	0,5 %
Nyák-terem:	0,6 %

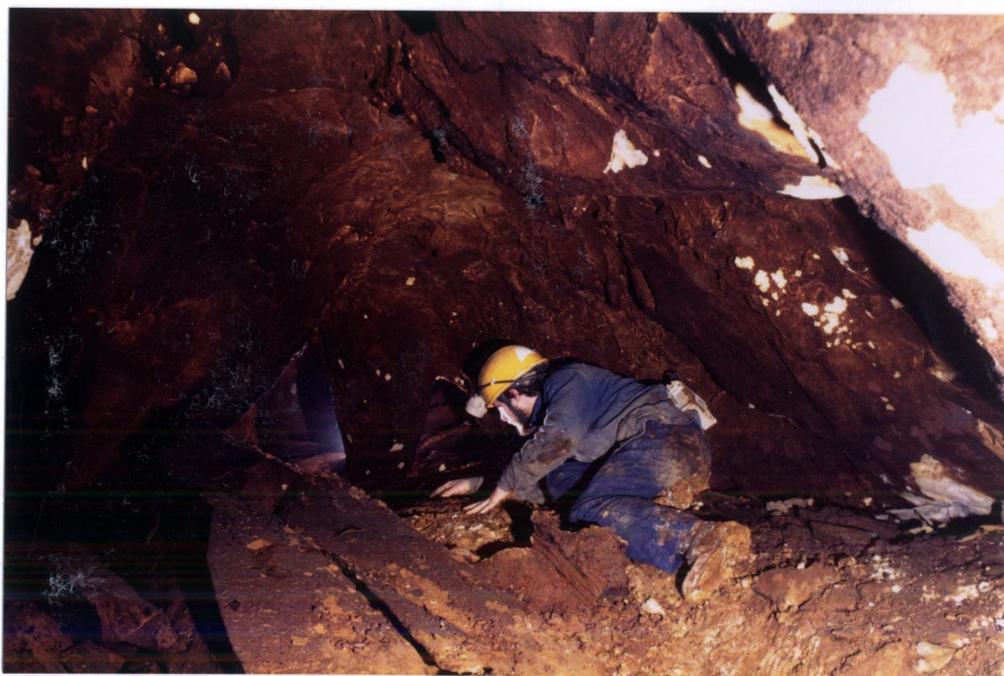
Az értékek többéves adatsorunkhoz képest alacsonynak mondhatók. Ennek oka minden bizonnyal a megfigyelt behúzó légáram, amely a felszínen tapasztalt magas légnyomás következtében alakult ki.

(K.J.)

Cserszegtomaji-kútbg.

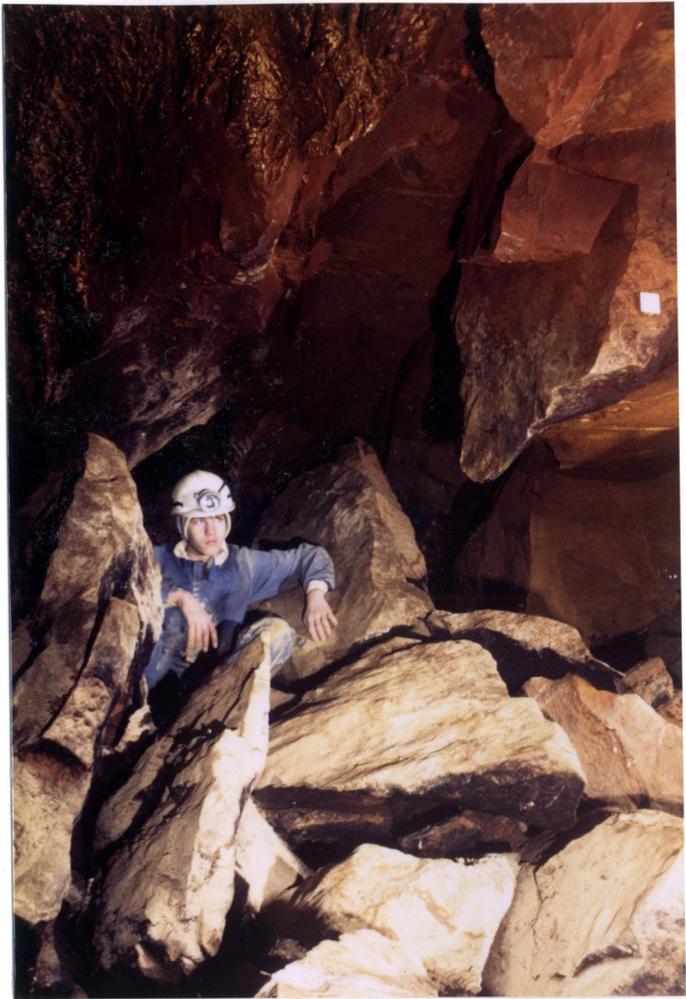

Hajdani vízszinteket
jelző sávok a falon

A Közép-terem oldalága

Cserszegtomaji-kútbg.

Északi Labirintus

Kvarchomokkő főtte a
Toldy-teremben

Vaslétra beépítése a Cserszegtomaji-kútbarlangba

A kútbarlang bejárati, 50 m mély aknájába ez évben sikerült megvalósítsuk a létrabeépítést. E munkát különösen időszerűvé tette, az 1989-re tervezett Világkongresszus, ahol várhatóan sok érdeklődőt kell a barlangban kalauzoljunk.

A létra tervét csoportunk készítette el, amely alapján szeptemberre a helyi TSz legyártotta az egyenként 3 m-es létraelemeket.

A tartóelemek és a fokok is szögvasból készültek. Minden létraelemet 4 db konzol tart, amelyek a kút falába mélyített furatokba kerültek bebetonozásra. A létratagok egymáshoz is rögzítve vannak csavarozással ill. láncokkal.

A létra beépítését négy hétvégén végeztük el, így téli táborunkban már használható volt. A létra, nagy mélysége miatt csak biztosítással vehető igénybe. Két kötéllel egyidejűleg két személy közlekedhet az aknában. A leereszkedés 2, a felmászás 3-5 percet vesz igénybe.

Felmászáskor a felső harmadban a kezek erősen fáradnak, ezért többszöri pihenésre van szükség. A pihenést az önbiztosításhoz alkalmazott beülő, ill. a létrába való belekarolás teszi lehetővé.

A fáradás csökkentése és a biztonság növelése érdekében a kútba három pihenőpadozat beépítését is tervezzük, ami az egyszerre megmászandó szintet négy, egyenként 12-13 m-es szakaszra csökkenti. Ennek megvalósítását a koratavaszi hónapokra tervezzük.

T U D O M Á N Y O S V I Z S G Á L A T O K

Vizkémiai vizsgálataink a Szemplő-hegyi-barlangban

A Szemplő-hegyi-barlangban 1987. óta folynak vizkémiai vizsgálatok. Ezt a tevékenységet idén is rendszeresen végeztük, a vizsgált komponensek körét is kiterjesztettük. A tavaly telepített mintevető helyek közül az egyiknél (Ferencvárosi-terem) a csepegés ennyira lelassult, hogy nem szivárgott le mérhető mennyiségű víz. Ettől e helytől 10 m-re telepítettünk egy új mérőhelyet (Omladék). További két helyen is intenzív csepegést észleltünk, azonnal letelepítettünk mintavételi edényeket. (Purgatórium, Óriás-folyosó) Öt mérőhely, amelyek tavaly is "jóll beváltak" változatlan maradt. (Agyagos, Halál-szakasz, Föld szive, Akna után 10 m, Örvény-folyosó) A mérőhelyeket jövőre bővíteni szeretnénk, és egy átfogó vizsgálatot indítanánk a barlangba becsepegő szennyeződések feltérképezésére. A mérőhelyek megválasztásakor figyelembe kellett vennünk:

- a csepegés intenzitását, hogy a két mintavételi időpont között a vizsgálatok elvégzéséhez elegendő minta legyen összegyűjthető
- hogy a mintavételi hely könnyen megközelíthető legyen, és a barlangi forgalmat ne zavarja.

Vizsgálataink, amelyeket a Szemplő-hegyi-barlangnál a csoportunk által berendezett laborba végeztünk, az alábbi paraméterekre terjedt ki:

Lúgosság A természetes vizek lúgosságát az alkáli földfémek hidrokarbonátjai (HCO_3^-) okozzák.

Keménység (összes, állandó, változó) Ca^{2+} , Mg^{2+}

A víz összes keménységét a Ca^{2+} és a Mg^{2+} ionok okozzák. Ezek az elemek a vízben oldott CO_2 (szénsav, H_2CO_3) oldó hatása révén a kőzetből, ill. mikrobiológiai folyamatok révén a talajból jutnak a vízbe. Az a Ca^{2+} és Mg^{2+} mennyiség, amely egyenértékű a hidrokarbonát mennyiségével okozza a változó keménységet. Az összes és a változó keménység különbsége az állandó keménység, melyet az alkáli földfémek egyéb sói (Cl^- , NO_3^- , SO_4^-) okozzák. A Ca^{2+} és a Mg^{2+} ionok koncentrációja jórészt a vizadó rétegek kőzettani viszonyaitól függ.

Klorid (Cl^-)

A kloridion a legtöbb vízben megtalálható, geológiai eredetű. Felszíni vagy talajvizekben kis koncentrációban fordul elő, nagy mennyiségű kloridion tartalom szennyvizekből, útsózásból oldódhat ki.

Nitrát, nitrit, ammónia (NO_3^- , NO_2^- , NH_4^+)

Felszíni vagy forrásvizekben az NO_3^- és a NO_2^- ion mennyisége általában elhanyagolható. Nagymennyiségű NO_3^- tartalom fekális eredetre utal. Az NO_2^- ion az NH_4^+ ion mikrobiológiai oxidációja vagy az NO_3^- ion redukciója révén keletkezik, jelenléte fekáliás eredetű szennyezésre utal. Az NH_4^+ ion az NO_2^- ionhoz hasonlóan az NO_3^- ion redukciója, illetve fehérjék anaerob bomlása során keletkezhet. Jelenléte a házi szennyvíz jelenlétét mutatja.

Foszfát (PO_4^{3-})

A foszfátok szennyvizből, a talajból, vagy szerves anyagok bomlásakor kerülhetnek a vízbe.

Ferencvárosi-terem(omladék)

Dátum	összes keménység NK ⁰		változó keménység NK ⁰		állandó keménység NK ⁰		Ca ²⁺ NK ⁰	Mg ²⁺ NK ⁰	Cl ⁻ mg/l	KOI mg/l	NO ₃ ⁻ mg/l	NH ₄ ⁺ +/-	NO ₂ ⁻ +/-	PO ₄ ³⁺ +/-
	NK ⁰	51.0	10.4	40.6	39.5	11.5								
06.21.	51.0	10.4	40.6	39.5	11.5	44	-	-	-	-	-	-	-	-
07.05.	45.9	8.1	37.8	39.5	6.4	70	4.8	-	-	-	-	-	-	+
10.04.	42.0	11.2	30.8	37.0	5.0	59	5.8	131	-	-	-	-	-	+
11.01.	38.1	9.0	29.1	38.0	0.1	56	2.4	75	+	-	-	-	-	+
11.22.	38.1	7.3	30.8	38.0	0.1	50	-	150	-	-	-	-	-	+
12.19.	34.4	6.7	27.7	-	-	70	1.9	71	-	-	-	-	-	+
<u>Akna után 10 m</u>														
06.21.	26.6	8.1	18.5	21.7	4.9	11	-	-	-	-	-	-	-	-
07.05.	33.0	6.2	26.8	22.9	10.1	15	1.8	-	+	-	-	-	-	-
08.03.	26.0	3.6	22.4	24.2	3.6	17	10.5	-	+	-	-	-	-	-
09.20.	40.6	5.6	35.0	37.0	3.6	22	1.8	6.5	+	-	-	-	-	-
10.04.	29.4	6.7	22.7	24.2	5.2	18	2.2	6.5	+	-	-	-	-	-
11.01.	25.5	5.6	19.9	22.9	2.6	20	1.8	34	-	-	-	-	-	-
11.22.	25.5	5.0	20.5	22.9	2.6	21	-	100	-	-	-	-	-	-
12.19.	26.6	4.5	22.1	-	-	25	2.2	43	-	-	-	-	-	-

Purgatórium

Dátum	összes keménység NK ^o	változó keménység NK ^o	állandó keménység NK ^o	Ca ²⁺ NK ^o	Mg ²⁺ NK ^o	Cl ⁻ mg/l	KOI mg/l	NO ₃ ⁻ mg/l	NH ₄ ⁺ +/1	NO ₂ ⁻ +/1	PO ₄ ³⁺ +/1
06.21.	67.2	8.1	59.1	52.3	14.9	36.5	-	-	-	-	-
07.05.	68.6	6.7	61.9	56.1	12.5	50	3.8	-	+	-	-
08.03.	38.1	6.7	31.4	38.0	0.1	54	4.4	-	+	-	-
10.04.	65.0	7.3	57.7	63.7	1.3	52	4.4	138	-	+	-
11.01.	61.0	6.2	54.8	49.7	11.3	53	3.1	118	-	-	-
11.22.	61.1	5.6	55.5	49.7	11.4	57	-	131	-	-	-
12.19.	-	5.0	-	-	-	60	2.0	132	-	-	-

Óriás-folyosó

06.21.	45.9	9.0	36.9	35.7	10.2	68	-	-	-	-	-
07.05.	65.0	7.8	57.2	45.9	19.1	128	1.8	-	+	-	-
08.03.	38.1	8.4	29.7	36.3	34.8	127	2.5	-	-	-	-
09.20.	53.5	8.4	45.1	52.2	8.4	129	1.8	117	+	+	-
10.04.	52.1	8.4	43.7	45.9	6.2	125	3.8	141	-	-	-
11.01.	49.7	6.7	43.0	35.7	14.0	124	2.1	157	-	-	-
11.22.	49.6	6.2	43.4	35.7	13.9	127	-	183	-	-	-
12.19.	44.5	5.0	39.5	-	-	134	2.5	127	-	-	-

Órvény-folyosó

Dátum	összes		változó		állandó		Ca ²⁺ NK ⁰	Mg ²⁺ NK ⁰	Cl ⁻ mg/l	KOI mg/l	NO ₃ ⁻ mg/l	NH ₄ ⁺ +/-	NO ₂ ⁻ +/-	PO ₄ ³⁻ +/-
	keménység NK ⁰	keménység NK ⁰	keménység NK ⁰	keménység NK ⁰										
06.21.	40.6	10.1	30.5	31.8	8.8	175	-	-	-	-	-	-	-	+
07.05.	47.0	25.2	21.8	29.3	17.7	88	2.8	-	+	-	-	+	+	+
08.03.	33.9	8.7	25.2	28.0	5.9	95	2.8	-	-	-	-	-	+	+
09.20.	43.4	5.6	37.8	39.5	3.9	86	-	382	+	-	-	-	-	+
10.04.	34.4	7.8	26.6	29.3	5.1	75	4.2	300	-	-	-	-	-	+
11.01.	31.9	6.2	25.7	21.7	10.2	66	1.9	87	-	-	-	-	-	+
11.22.	31.9	6.2	25.7	21.6	10.3	64	-	150	-	-	-	-	+	+
12.19.	29.4	6.2	23.2	-	-	65	3.4	125	-	-	-	-	+	+

Agyagos-folyosó

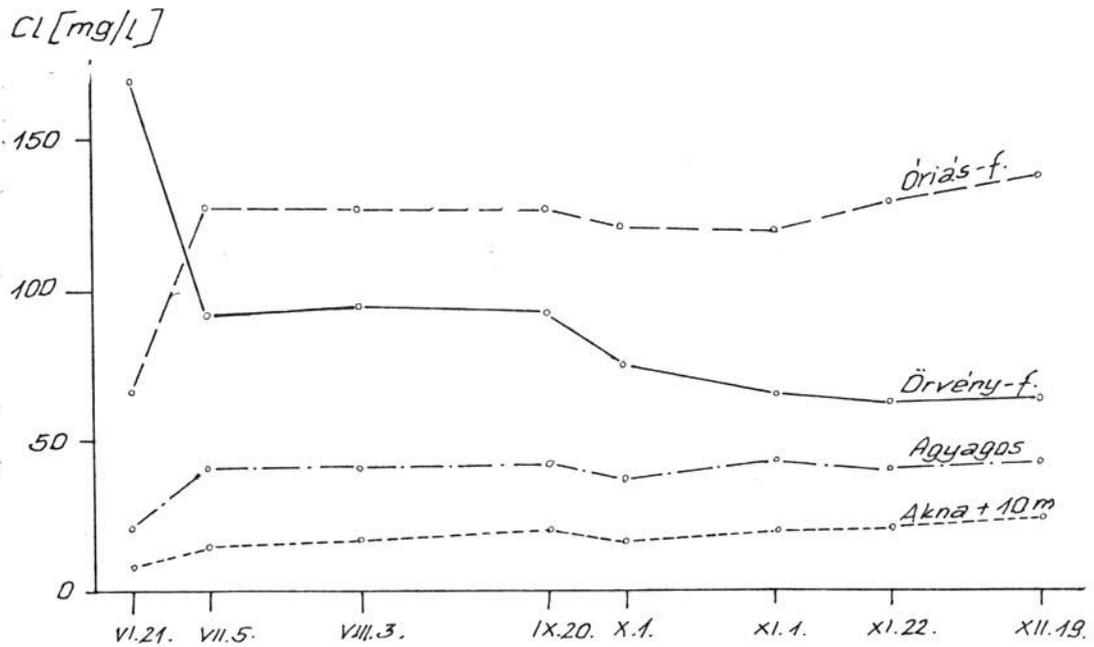
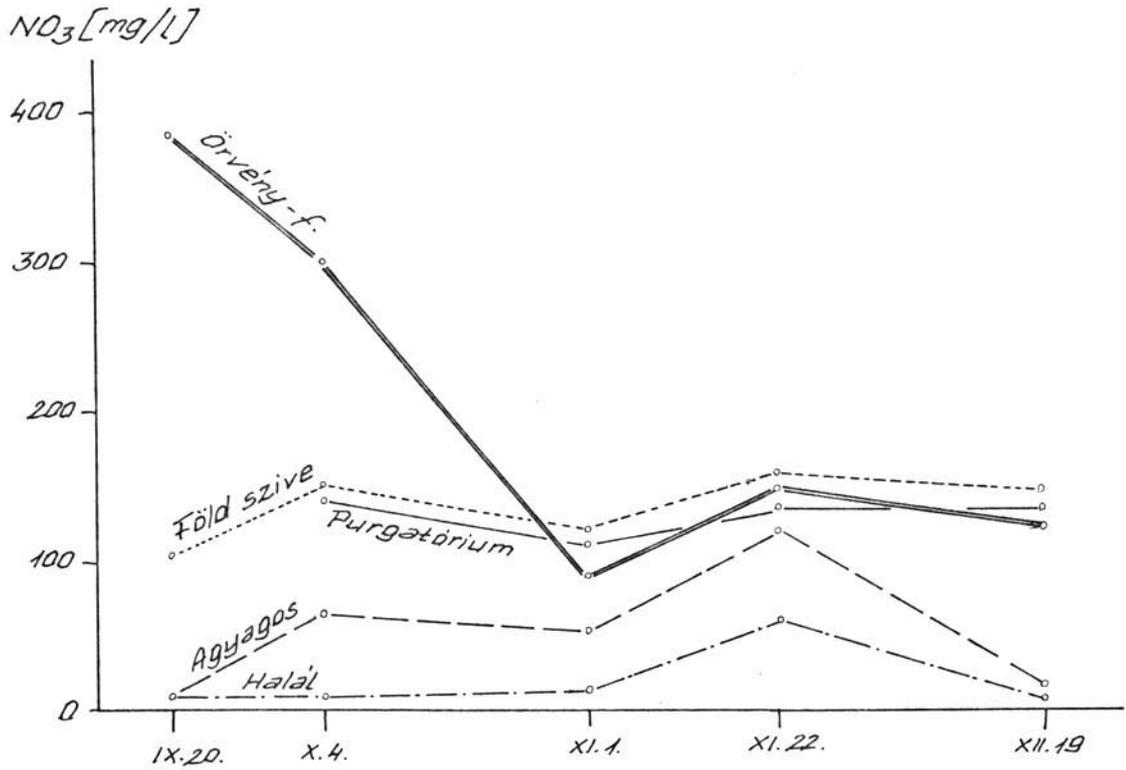
06.21.	31.9	9.2	22.7	24.2	7.7	23.5	-	-	-	-	-	-	-	+
07.05.	56.0	7.8	48.2	28.0	28.0	40	1.0	-	+	-	-	-	-	-
08.03.	36.1	7.3	28.8	29.9	6.2	38	0.8	-	+	-	-	-	-	-
09.20.	31.9	7.3	24.6	20.4	11.5	38	1.2	6.0	-	-	-	+	-	-
10.04.	33.0	7.3	25.7	25.5	7.5	32	2.6	69.5	+	-	-	+	-	-
11.01.	35.6	6.7	28.9	25.5	10.1	37	2.4	55	-	-	-	-	-	-
11.22.	35.6	6.7	28.9	25.5	10.1	34	-	119	-	-	-	+	-	-
12.19.	-	5.0	-	-	-	37	2.5	22	-	-	-	-	-	-

Halál-szakasz

	összes keménység		változó keménység		állandó keménység		Ca ²⁺ NK ⁰	Mg ²⁺ NK ⁰	Cl ⁻ mg/l	KOI mg/l	NO ₃ ⁻ mg/l	NH ₄ ⁺ +/-	NO ₂ ⁻ +/-	PO ₄ ³⁻ +/-
	NK ⁰		NK ⁰		NK ⁰									
06.21.	35.8	7.6	28.2	31.8	4.0	15.5	-	-	-	-	-	-	-	+
07.05.	45.8	5.9	40.0	26.8	19.1	8.6	3.6	-	-	-	-	-	-	-
08.03.	31.1	6.4	24.7	31.0	0.1	30.5	1.8	-	-	-	-	+	-	-
09.20.	57.4	-	-	29.3	28.1	35.0	-	6.0	-	-	-	-	-	-
10.04.	35.6	8.4	27.2	30.6	5.0	22.0	3.5	7.5	+	-	-	-	-	-
11.01.	34.4	6.2	28.2	28.0	6.4	29.0	1.8	13.5	-	-	-	-	-	-
11.22.	34.4	6.7	27.7	28.0	6.4	32.0	-	65.0	-	-	-	-	-	-
12.19.	30.5	3.9	26.6	-	-	35.0	1.6	8.5	-	-	-	-	-	-

Föld szive-terem felett

06.21.	51.0	9.5	41.5	42.0	9.0	36.0	-	-	-	-	-	-	-	-
07.05.	65.0	13.4	51.6	42.0	23.0	64.0	2.0	-	+	-	-	-	-	-
08.03.	38.1	7.0	31.1	38.0	0.1	62.0	1.2	-	+	-	-	-	-	-
09.20.	55.7	7.3	48.4	48.4	7.3	69.0	1.6	103	-	-	-	-	-	-
10.04.	45.9	7.8	38.1	44.6	1.3	67.0	2.9	147	-	-	-	-	+	-
11.01.	53.5	5.6	47.9	42.1	11.4	67.0	1.1	114	-	-	-	-	-	-
11.22.	53.5	5.6	47.9	42.0	11.5	70.0	-	160	-	-	-	-	-	-
12.19.	48.4	4.5	43.9	-	-	71.0	1.1	150	-	-	-	-	-	-

A csepegő vizek nitrát- és kloridkoncentrációjának alakulása a Szemplő-hegyi-barlang néhány jellemző pontján

Kémiai oxigénigény (KOI)

A vízben lévő anyagok nagy része kis mértékben oxidálható. Magas kémiai oxigénigény előfordulása szerves eredetű szennyező komponensre utal.

A csepegő vizek vizsgált alkotórészeit két csoportra osztjuk. Egyrészt geológiai (természetes) eredetű, másrészt "mesterséges", szennyvíz eredetű alkotókra. Ahol a szennyvíz eredetű komponensek nagy mennyiségben voltak kimutathatók, azon a helyen a felszínen valószínűleg valamilyen szennyvíztároló (emésztő, szikkasztó, WC) található, ill. sólerakóhely (Cl^-) vagy műtrágya raktár (PO_4^{3-}) feltételezhető.

Vizsgálati módszerek:

A vizsgálatokat a KGST egységes vizvizsgálati módszereknek megfelelően végeztük.

Az eredményeket a mellékelt táblázatban adjuk meg.

Fabi Andrea - Németh Zsuzsa

Klíma és levegőösszetétel vizsgálatok a Róka-hegyi- barlangban

A Csillag-hegyen lévő, fokozottan védett természeti értéket képező Róka-hegyi-barlang környezete - bejárat kútgyűrűkkel történt felmagasítása után - kb. 20 méter vastagságban építési törmelékkel került feltöltésre. A deponált anyag minden bizonnyal bomló szervesanyagokat is tartalmaz, amely a barlang légterét szennyeződéssel fenyegeti. Tekintve, hogy az esetleges mérgező gázok jelenléte a barlangba leszállókra nézve komoly veszélyforrás, szakosztályunk megkezdte a barlang levegőösszetételének elemzését.

A 16 méteres, kútgyűrűkkel bélelt lejárati akna vizsgálatát 1988. május 28-án végeztük el. A gázmintavételek aggregátorról üzemeltetett levegőszivattyúval, lebocsátott szondákkal történtek. A méréseket Ultrakust digitális pszichrométerrel, ill. Dräger-pumpával, nagy érzékenységű szondákkal végeztük.

Mérési eredmények:

Külszíni hőmérséklet: 23°C

Szélerősség: 1-2 m/sec

A lejárati aknából enyhe kihúzó légáram tapasztalható.

A bejárat fedlapja alatt 0,1 m-rel mért adatok:

Hőmérséklet: $+33,2^{\circ}\text{C}$

Relatív páratartalom: 75 %

CO_2 : 1,9 tf%

Az akna talpán mért adatok:

CO₂: 4,5 tf%

CO: 0,0001 % alatt (nem mérhető mennyiségben)

NO₂: nem mérhető mennyiségben

H₂S: 0,001 % alatt (nem mérhető mennyiségben)

SO₂: 0,001 % alatt (nem mérhető mennyiségben)

CH származékok: nem mérhető mennyiségben

A fentiek alapján életveszélyes gázkomponenst a lejárat-
ti aknában nem mutattunk ki, azonban a lenttartózkodást
rendkívüli mértékben megnehezíti a veszélyes érték határát
megközelítő 4,5 %-os CO₂ koncentráció és a 33⁰C-os hőmérsék-
let.

E tájékoztató mérésorozatot követően feltétlenül szüksé-
ges a barlang belső légterének vizsgálata is, amelyet 1989.
tavaszára vettünk tervbe.

Kárpát József - Mérai Gábor

Klimamérés a Róka-hegyi-
barlangnál

Műszerfejlesztés

A Cserszegtomaji kútbarlangban klimatikus vizsgálatokat idáig hordozható kéziműszerekkel végeztünk.

Tapasztalataink szerint érdemes behatóbban tanulmányozni a barlangban a CO_2 koncentrációnak, a radioaktivitásnak és a légcserének a változásait, illetve ezek összefüggéseit. Ezért határoztunk úgy, hogy kihelyezett érzékelőkkel és műszerekkel egy monitoring-rendszert telepítettünk a barlangba, amivel non-stop regisztrálhatjuk az egyes paramétereket.

Jelenleg a barlangban a technikai feltételek / villanyáram, műszerkamra, stb. / még nem állnak rendelkezésre, de a helyi társadalmi- és gazdálkodó szervek segítségével rövidesen megvalósulnak. Addig is a rendelkezésünkre álló műszerek felújítását, átalakítását ezévből megkezdtük. A Mátyáshegyi-barlangban használt irányérzékeny hőszálas légáramlásmérőnkét érzékenyebbé alakítottuk, mivel a kútbarlangban a légáram értéke igen alacsony.

A saját kivitelezésben készült CO_2 koncentrációmérő készülék próbapéldánya novemberben készült el, aminek laboratóriumi beállítása, tesztelése jelenleg is folyamatban van.

A Radon²²² emanáció pillanatnyi értékének meghatározására α -szelektív szcintillátorokat szándékoztunk alkalmazni, melyeket az MKBT-től kaptunk. Sajnos a próbaüzem kezdetén már kiderült, hogy eredeti állapotukban ilyen szélsőséges klimaviszonyok között, mint amilyen a barlangban van nem alkalmazhatók, így ezeken is szükséges átalakításokat végezni.

Ezek az átalakítások a munkák torlódása miatt csak a jövő év első negyedévében kerülnek sorra.

Természetesen az idáig folytatott, de jelenleg szünetelő α -nyomdetektoros vizsgálatokat ettől függetlenül folytatni kívánjuk.

Jövőbeli terveink:

A Mátyás-hegyi-barlang tavának vízszintregisztrálása nem megoldott, részben technikai, részben vagyonvédelmi okokból. Ez utóbbi a barlang sűrű látogatottsága miatt a legnehezebben megoldható probléma. A legoptimálisabb megoldáson több kutatótársunk közösen munkálkodik.

A Cserszegtomaji kútbarlangban a technikai feltételek elkészültekor megkezdjük az egyes érzékelők telepítését, a mérővonalak kihúzását, valamint a regisztrálók üzembehelyezését. Ezzel párhuzamosan a barlanghoz közel, a felszínen egy meteorológiai állomást létesítünk, ahol az alapvető paramétereket szándékozunk regisztrálni.

Mérai Gábor

Vezetékes barlangi rádiótelefon

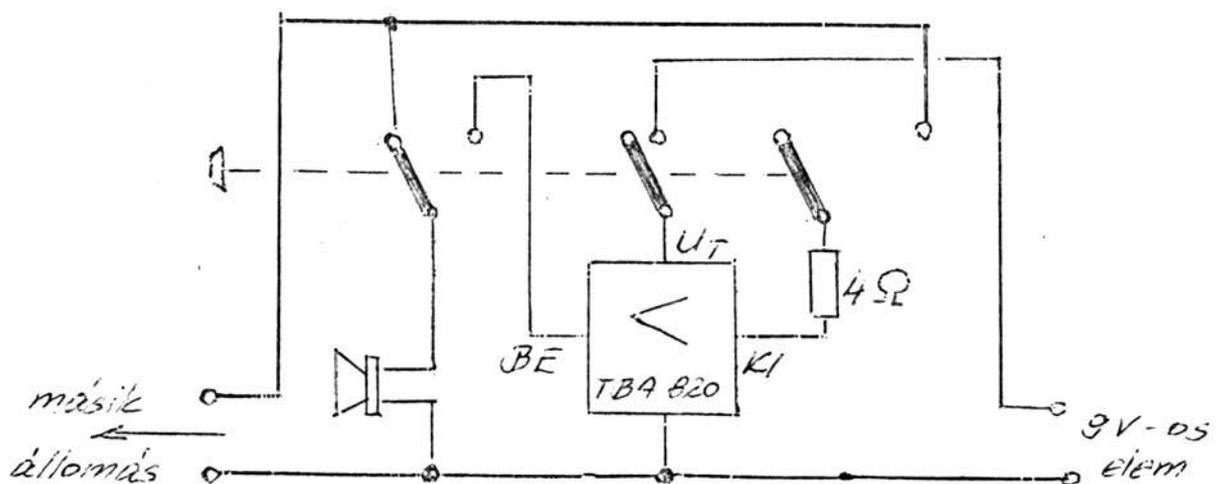
A Cserszegtomaji-kútbarlangban történő nagyobb létszámú ki- és beszállásokat nagyon megnehezítette a felszín és a barlang közötti kommunikáció hiánya.

Először 1987-ben a Nyílt Barlangi Napokon alkalmaztunk CB összeköttetést a kútban lévő vascső segítségével. Ez adta az ötletet egy fix telefonvonal kiépítésére. A TBK és a CB nehézkes volta, és előnyeik alapján, a kettő előnyeit összegező távbeszélő ötlete fogalmazódott meg. Se nem TBK, se nem CB, hanem "vezetékes CB".

Használata egyező a CB-vel, viszont az állomásokat kábel köti össze. Tapasztalatok szerint az alkalmazott kábel keresztmetszetétől függően több száz méter távolságú pontok köthetők össze egymással.

A készülékek már nem használtak, vagy hibás zsebrádióból (pl. SOKOL) lettek átalakítva. Az alkalmazhatóság feltétele, hogy a benne lévő hangszóró jó legyen.

A készülék egyszerűsített kapcsolása és leírása a következő:

A készülékben az erősítő katalógus által megadott alapkapcsolásba, erősítés beállítása $R_f = 33$ (az IC 5-ös lábán). Kimenetén a készülékek véletlenszerű szembekapcsolása esetén szükséges a 4Ω -os védőellenállás.

A két készülék összekötése polarításra érzéketlen.

Az elemet csak a nyomógomb benyomásakor terheli az erősítő.

Előnyei: hasonlóan jól használható, mint a CB, bár a kábel kisebb mozgásszabadságot enged meg. Viszont míg a CB földfelszín alatt nem használható, ez a készülék barlangi pontok közötti összeköttetés megteremtésére is alkalmas.

Hasznosíthatósága sokoldalú. (pl. Időszinkront igénylő mérések lebonyolítása, bontási helyekre telepített vonal esetén segítség-hívás, további eszközök lekérése, stb.)

Mivel a téli Czerszegtomaji kutatótábor a műszer hasznosíthatóságát messzemenőig igazolta, további terveinkben szerepel egy olyan központ kialakítása, amely 4-5 ilyen készülék fogadására képes.

Balázs Dénes

D O K U M E N T Á C I Ó S M U N K Á K

Bakonybél környékének fosszilis barlangjai

E barlangtipushoz sorolható a Kőrös-hegyi Ördöglyuk, a Szárazgerence-barlang, valamint a Som-hegy tetején nyíló Kis- és Nagy-Pénzlyuk. Ezen kívül még jónéhány kisebb-nagyobb üreg található a területen, azonban e barlangroncsok legfeljebb régészeti szempontból érdemelnek említést.

A felsorolt barlangokról már régi keletű irodalmi adatok állnak rendelkezésünkre. Elsőként Bél Mátyás 1736 körül keletkezett kéziratosa munkáját kell említenünk, ahol a következőt írja: "Somhegy...abból a tájból emelkedik ki, amerre Bakonybélből Veszprém felé visz az út. Tetején van egy üreg, vagyis aknaszerű kút, amelyik négyzetes keresztmetszettel mélyül lefelé, mélységét azonban ismeretlenségben kellett hagynunk. Nem tudtuk eddig átkutatnunk azt a barlangot sem, amelyik nyílásával először ugyanennek a hegynek az oldalába nyomul be, nem sokkal ezután felfelé fordul, később oldalról be-beomolva folyosóként folytatódik. Minél beljebb megyünk ennek alagútszerű folyosóján, annál tágasabb üregek tárulnak fel."(Ford.: Polán Hildebrand).

Bertalan Károly e szöveget megpróbálja a somhegyi Pénzlyukakra értelmezni, de a második barlang leírása egyik ismert üregre sem emlékeztet. Véleményünk szerint elképzelhető, hogy Bél Mátyás az Ördöglyuknál (aminek a bejárata nagyon

szabályosan négyzetes) és a Szárazgerence-barlangnál járt, amire a második leírás illik jól, így ez esetben csak a hegy megnevezése téves.

A Kis- és Nagy-Pénzlyuk kutatástörténetét Bertalan K. (1963) már összefoglalta, így inkább másik kettőről néhány szót.

Ha a fentiekben említett lehetőséget elvetjük, akkor az Ördöglik első említése Pesty 1864-ben megjelent (Bertalan 1938) munkájában történik, később Koch A. is leírja, mint egy aktiv viznyelőt, Elevenfertés néven, de itt minden bizonnyal az elevenfertési viznyelőcsoportról van szó. Ezután a barlangot Bertalan K. (1935) említi, majd 1938-ban részletes leírást ad róla. Hasonló tartalmú ismertetést olvashatunk Darnay úti-kalauzában 1955 és 57-ben.

Ezt követően Kárpát (1978) adja meg a barlang leírását, egy helyütt a Szárazgerence-barlanggal, ez utóbbi térképével együtt, de feltáró kutatásról egyikben sincs említés. 1986-ban az Acheron csoport végez próbabontást az Ördöglyukban és térképét is elkészíti (Nyerges A.-Perényi K.).

Kőrös-hegyi Ördöglik (Ördöglyuk, tévesen Eleven fertés)

A barlang a Kőrös-hegy egyik DK-i irányba húzódó gerincén nyílik a kék barlangjelzés mentén, szintben mintegy 60 m-re a csúcstól, tehát kb. 640 m tszf. magasságban. Fosszilis viznyelőbarlang, vizgyűjtőterületét a mellette levő völgy befűrészselődésekor elvesztette. Felső része minden bizonnyal

le is pusztult, amit a felszín alatt 4 m-rel levő cseppkő-baldachin maradványa látszik bizonyítani.

A barlang téglalap alakú bejáratát egy beszorult kőtömb osztja ketté, itt egy 6 m mély aknába lehet lemászni, amiből egy ferde, magas folyosó indul lefelé. A lejárati akna alján jobbra egy szűk nyíláson keresztül 12 méteres kötélerezskedéssel a barlang alsó szintjén levő tágas "L" alakú aknatermébe ereszkedhetünk, amely a felső szint folyosója alatt húzódik.

A két szintet cseppkövesedett törmelék választja el egymástól, az alsó, harangszerűen táguló alsó akna falait cseppkő és borsókőréteg borítja, néhány helyen omlások nyoma látszik.

A barlang feltáró kutatását a közeljövőben tervbe vettük, méghozzá a végponti terem keskenyebb ágában, tekintettel az itt várható vékonyabb álfenekre. A kibontott anyag deponálására a teremben elegendő hely van.

Szárazgerence-barlang (Pörgöl-bg., Pörgöl-hegyi-bg.)

A Szárazgerence-völgy Ny-i oldalában, 30 méter magasan dachsteini mészkőben nyílik az inaktív forrásszáj. Hossza 35 méter, bejáratát ásatások tágították (Szokolszky 1935, Mottl 1941, Roska 1954). Végpontjain agyaggkitöltés zárja el a továbbjutás útját, néhány oldaljárat pedig becseppkövesedve ér véget. A barlang Ny-i végében egy kürtő harapózik felfelé, amely a barlang felett található berogyással függ össze. A bejárati szakaszon hullámkagylók (scallops) figyelhetők meg, amelyek a hajdani jelentős vízáramlásra utalnak.

Tekintve, hogy mögötte egy később bevágódott völgy található, feltáró kutatásától jelentős barlang felfedezése nem remélhető.

Kis- és Nagy-Pénzlik

A barlangok részletes leírását Horváth J.(1963) megadta, amelyek ma is helytállóak. Feltáró kutatásra a Kis-Pénzlik látszik alkalmasnak, de ez a korábbi leírások miatt - ugyanis tekintve, hogy a barlang jelenlegi mélysége 6 méter az egyes irodalmakban megadott 12 m-hez képest, nem túl lelkesítő feladat az első 6-8 méter kibontása. Megjegyezzük, hogy a további feltárás csak teljes szelvényben látszik célszerűnek.

A Nagy-Pénzlik további feltáró kutatása a benne felhalmozódott nagymennyiségű törmelék és az omlások által szinte teljesen eltüntetett morfológiai jegyek hiánya miatt nem látszik célszerűnek, ezért konkrét továbbkutatása szempontjából irányelveket nem lehet mondani.

Összefoglalva az eddig leirtakat megállapítható, hogy a terület valamennyi jelentősebb fosszilis barlangjában a feltáró kutatást nagymennyiségű kitöltés akadályozza. Véleményünk szerint ilyen szempontból legoptimálisabbnak a Kőrös-hegyi Ördöglük ígérkezik, amelynek továbbkutatását morfológiai jellegzetességei miatt érdemes mérlegelni.

I R O D A L O M :

1. Bél Mátyás: Notitia geographico-historica Comitatus Veszprémiensis, a Georgio Gyurkovits descripta (Országos Széchenyi Könyvtár kéziratára, 3775 fol.lát.
2. Bertalan K. - Szoloszky I.(1935): A Bakony barlangjai - Turisták lapja 47.évf. 4.sz. p.132.
3. Bertalan K.(1938): A Bakony-hegység barlangjai - Turisták lapja 50.évf. 3.szám p.154-155.
4. Bertalan K.(1963): A Bakonybéli Som-hegy barlangjainak ku-

- tatástörténete - Karszt és Barlang 1963/II. p.75.77.
5. Darnay(Dornyay) Béla (1955) - Bakony útikalauz - 1955.
 6. Eszterhás I. (1983): Bakony-Balatonfelvidék útikalauz - Sport Bp. 1983. p.49-50.
 - 7.Kárpát J.(1978): Alba Regia Csoport jelentése
 - 8.Koch A.(1871): A Bakony-hegység Ény-i részének Nummulit képlete és fiatalabb képződményei - Földt.Közl. 1871. VII.sz.
 - 9.Horváth J.(1963):A Nagy- és Kis-pénzlik-bg. új felmérése - Karszt és Barlang 1963/II. p. 71.-74.
 10. Nyerges A.-Perényi K.(1986): A Kőrös-hegyi Ördöglik térképe - ACHERON Csop. jelentés 86.
 11. Nyerges M.(1986): A Kőrös-hegyi Ördöglik leírása - Acheron csop. jelentés 1986.

Nyerges Miklós

Barlangindikációk a cserszeztomaji Biked-dombon

A Cserszeztomaji-kútbarlangtól 252° -ra 730 m-re található a 180 m tszf. magasságú Biked tető földolomitból felépülő röge. Mint Dornyai és Leél-Őssy is megállapította e térségben több hajdani hévizfeltörési pont található.

Helybeli lakosok elmondása alapján a domb Ny-i tövében, ill. a tetején levő kőfejtőben több barlangüreg is nyílt, amelyeket azonban sajnos betömtek. Információkat Horváth Jenő az arborétum tulajdonosa is megerősítette, aki szintén látott hajdanán a Bikeden intenzíven huzatoló barlangnyílást. Tekintve, hogy e terület az ő kezelésébe tartozik, a terepbejárásokat és az információgyűjtést vele egyeztetve, ill. közreműködésével végeztük. Önzetlen segítségéért ezúton is köszönetet mondunk.

A beazonosított, ill. átvizsgált pontok, ahol az elmondások szerint barlangok nyíltak, a következők:

Bikedi kőbánya barlangja

Több, egybehangzó vélemény alapján a már rekultiválás alatt álló murvabánya Ny-i bejárata közelében, a bánya talpszintjén kb. 20 évvel ezelőtt mélybevezető barlang nyílt meg, amelyet rövidesen betömtek. (A barlang eltömedékelésénél Gál Lajos dózerkezelő működött közre.)

E barlang a Biked csúcsától 255° -ra 150 m-re, ill. Fári Sándor (jelenlegi lakó) gazdasági épületének DK-i sarkától 90° -ra $10-12$ m-nyire nyílt.

Tengerszint feletti magassága kb. 135 méter. A barlang helyé-

re jelenleg semmilyen nyom nem utal.

Fári-féle kút üregei

A Bikedi murvabánya bejáratánál a sümegi út mellett, Fári Sándorék házának udvarán kb. 20 méter mély kút nyílik, amelyet az 50-es években ástak. A házigazda elmondása alapján e kútban is nyíltak üregek, általa nem ismert mélységben. A kút betongyűrűkkel van bélelve, alján víz van. Pontosabb adatokat esetleg a korábbi tulajdonos, Nagy Ferenc tud mondani.

Biked-tetői 1.sz. barlang

A hajdani szemtanúk által megjelölt eltömött barlang a csúcstól 78° -ra, 40 m-re nyílt, amelyet balesetveszély miatt eltömtek. Az elmondások alapján a barlang függőlegesen, vagy meredeken indult, és olyan erős huzat áramlott belőle, hogy a bedobott papirzsákokat kihozta. A Horváth Jenő által itt megkezdett parkolóépítési munkák során helyenként kisebb üregesedés mutatkozott, valamint borsókö, lemezes kalcit, és limonitgumók kerültek elő. A murvás dolomit erős vasas elszineződést mutat. Tengerszintfeletti magassága kb. 170 méter.

Biked-tetői 2. sz. barlang

A fentitől 100 m-re, 188° -ra is volt a legendák szerint egy üreg, amelyet az elmondás alapján dögkútnak is használtak. E barlangról további információink nincsenek, helyét pontosabban nem tudtuk behatárolni.

A Biked térségben folyó földmunkák további figyelemmel kísérése fontos lehet, az eltömött vagy esetleg új barlangok megnyílása reményében.

Mindezeken túl folytatjuk a cserszegi terület további kútjainak átvizsgálását is, amely során a dolomit-homokkő réteghatáron újabb üregek felfedezésére számíthatunk.

Kárpát József

Cserszegtomaj, Biked-d.

Térképkiegészítés a Solymári Ördöglyukban

A Budai-hegység legjelentősebb barlangjai közé tartozó Solymári Ördöglyuk jellegzetes oldott formakincse és nagy kiterjedése miatt a Világkongresszus túraprogramjában is bemutatásra kerül. Sajnos eddig, még a túraötvonalak illusztrálására alkalmas térkép sem állt rendelkezésünkre. A különféle, régebbi publikációkban található vázlatok egymásnak és valóságnak is súlyosan ellentmondó hibákkal terheltek, ill. a járatokat csak részben tüntetik fel.

Az első komolyabb térképezési munka az FTSK által a 70-es években megkezdett felmérés, de sajnos csak a két bejárat közötti zónára és ennek oldaljárataira terjedt ki. Hogy e kutatógárda a munkát befejezi-e, még a jövő kérdése.

Ez év őszén vettük tervbe a térkép gyors helyesbitését és kiegészítését a D-i, DNY-i zónákban, ahol a korábbi térképeken a járatok vagy nem szerepeltek, vagy pedig helytelenül lettek ábrázolva.

Felmérésünk célja nem az egzakt részletességre való törekvés volt, hanem az, hogy a hibákat korrigáljuk és a hiányzó, ill. tévesen ábrázolt járatokat „helyükre tegyük”.

Ez irányú munkánk során az alábbi járatszakaszokat mértük fel, ill helyesbitettük:

Gipsz-folyosó, Dobogó-terem, Fehér-termi kürtő, Kürtőkerülő-járat, Fehér-terem és Marcel Loubens-terem térsége, a Fehér-termet az Óriás-teremmel összekötő járat, Óriás-terem.

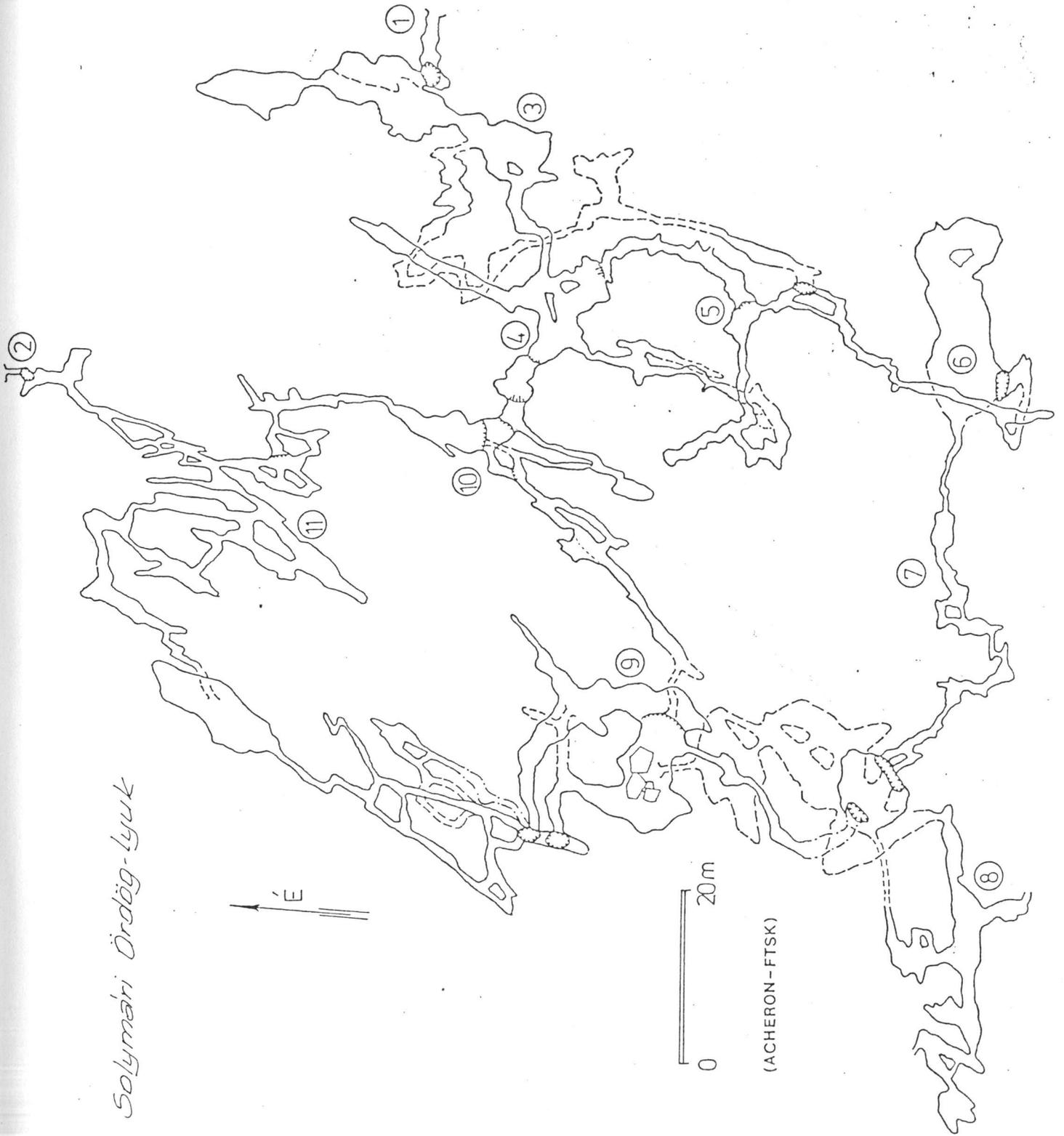
A felmérést geológuskompasszal végeztük, méretezett

helyszinrajzi vázlatok készítése mellett. A kész térkép kis méretaránya miatt a jelkulcsi elemek közül csak a fontosabb aknákat, kürtőket ill. letöréseket ábrázoltuk.

Az ÉK-i részek rajzanyagát az FTSK felméréséről vettük át.

A megszerkesztett A/4-es méretű térkép megfelelő alapot képez a túrák szervezéséhez és a Kongresszusi kiadvány illusztrációjaként is jól reprezentálja a barlang - most már a való-
ságot elfogadhatóan megközelítő - jellegét.

Kárpát József

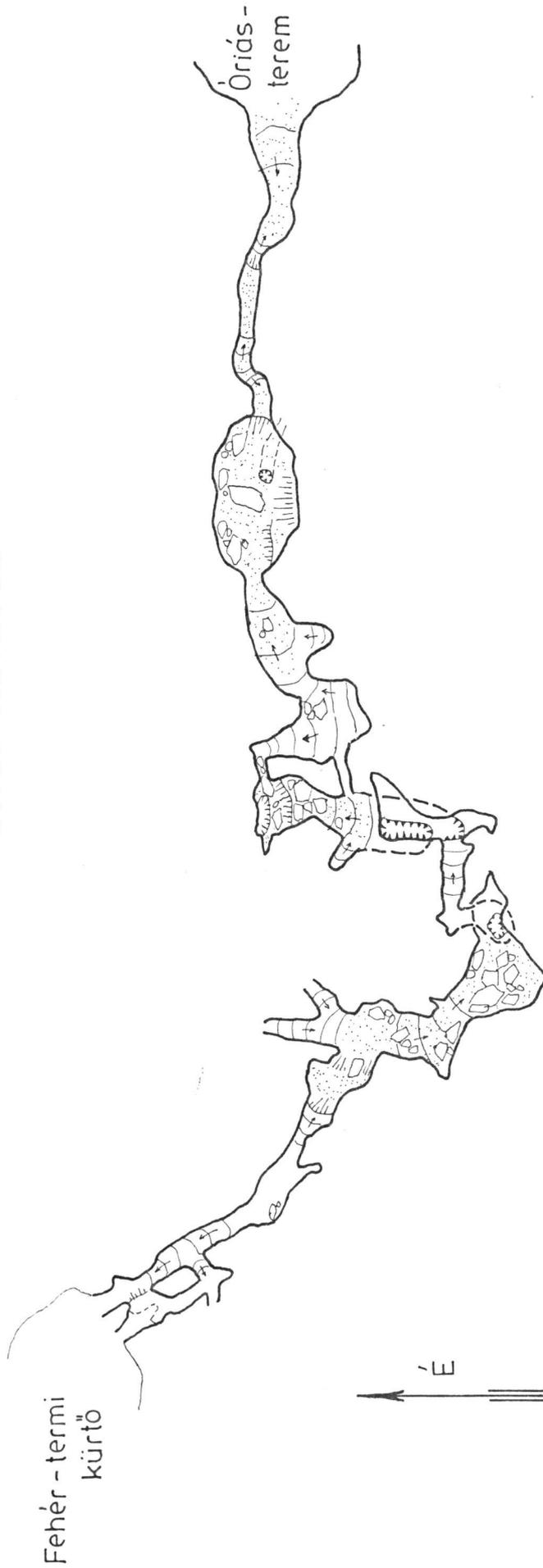

Solymári Ördög-lyuk

(ACHERON - FTSK)

SOLYMÁRI ÖRDÖG-LYUK

Óriás kuszoda

Felm.: Balázs Béla, Szabó Károly
„ACHERON” '88.

1 : 200
0 10 m

A Kossuth-barlang bejárati szakaszának felmérése

A barlang 1956-ban történt feltárása óta ez év nyaráig a Dr. Kessler Hubert irányításával hajtott bejárati táró funkcionált, amelynek állaga az elmúlt tíz évben erősen megromlott. Omlások következtek be, és az elkorhadt fa biztosítószerkezetek miatt életveszélyessé vált a barlang megközelítése.

Az ez év nyarára tervezett Társulati Kutatótábor e barlangot érintő feltárási programja szükségessé tette a táró műszaki felújítását. A tervezéshez geodéziai és fotódokumentációs munkákat februárban végeztük el.

Feladatunk a Bejárattól a Barlang őre cseppkőig terjedő szakasz felmérése volt, ami egy esetleges új táró rályukasztásához is tervezési alapot szolgáltatott.

A táró első szakaszában levő nagymennyiségű TH acél biztosítószerkezet és csillesinek miatt csak speciális módszerekkel és igen nagy körültekintéssel dolgozhattunk függőkompással. A legelső részen a barlangi mérést ki is küszöböltük a felszínről közvetlenül bevitt iránnyal.

A magassági adatokat fokivvel, a távolságokat pedig műanyag mérőszalaggal határoztuk meg. Sokszögvonalunk 17 mérési pontot tartalmazott, hossza pedig 77,6 méter.

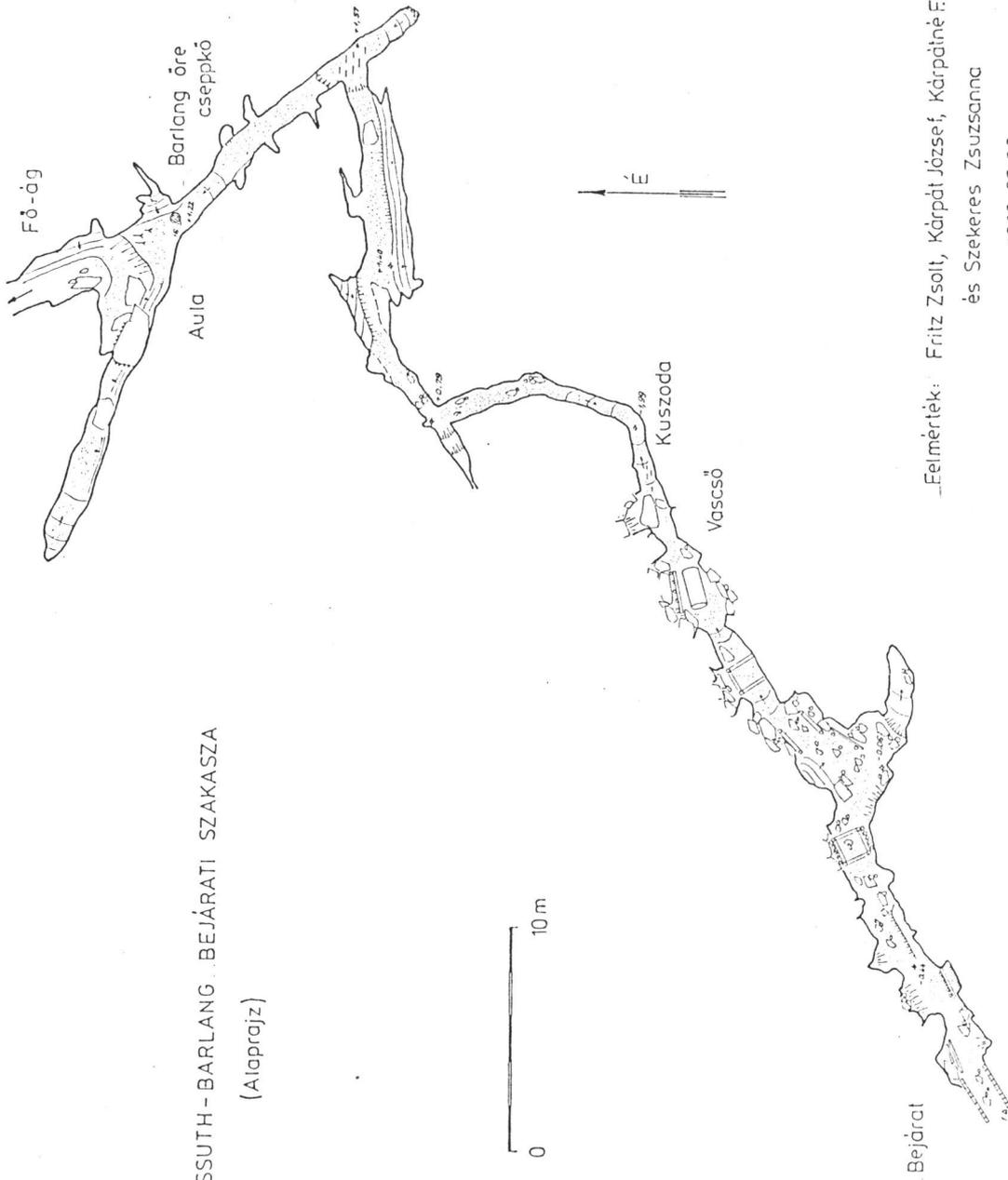
A sokszögpontok nagy részét csak a mérés idejére jelöltük meg. Az elkészült 1:200-as méretarányú hossz-szelvény és alaprajz felvétele a mérésekkel egyidejűleg méretezett helyszínrajzi vázlatokkal történt.

Psz	t_f	α	φ	t_v (Felszin)	Δx	Δy	X	Y	Δz	Z
1.	15.90	63°	$+7.5^\circ$		+4.00	+6.40	+4.00	+6.40	-0.44	-0.44
2.	7.56	58°	-3.3°	7.55	+3.04	+4.51	+7.04	+10.91	+0.62	+0.18
3.	5.47	56°	$+6.5^\circ$	5.44	-1.58	+4.36	+5.46	+15.27	-0.24	-0.06
4.	4.65	110°	-3°	4.64	+3.48	+0.80	+8.94	+16.07	+0.31	+0.25
5.	3.59	13°	$+5^\circ$	3.58	+4.51	+6.68	+13.45	+22.75	-1.49	-1.24
6.	8.17	56°	-10.5°	8.06	+1.88	+4.65	+15.33	+27.40	0	-1.24
7.	5.02	68°	0°	5.02	+0.90	+3.14	+16.23	+30.54	-0.75	-1.99
8.	3.34	74°	-13°	3.27	+2.25	+1.35	+18.48	+31.89	+1.15	-0.84
9.	2.82	31°	$+24^\circ$	2.62	+2.87	+0.56	+21.35	+32.45	+1.19	+0.35
10.	3.11	11°	$+22.5^\circ$	2.92	+3.86	-1.72	+25.21	+30.73	+0.44	+0.79
11.	4.25	336°	$+6^\circ$	4.23	+2.54	+3.92	+27.75	+34.65	+0.41	+1.20
12.	4.68	57°	$+5^\circ$	4.67	-0.78	+3.14	+26.97	+37.79	+0.20	+1.40
13.	3.25	104°	$+3.5^\circ$	3.24	+1.81	+9.79	+28.78	+47.58	+0.17	+1.57
14.	9.97	79.5°	$+1^\circ$	9.96	+3.95	-4.09	+32.73	+43.49	+1.90	+3.47
15.	5.94	314°	$+18.7^\circ$	5.69						

A méréseken túlmenően a táró legjellegzetesebb és leginkább veszélyeztetett pontjairól 11 fotót is készítettünk, amelyet az MKBT részére átadtunk.

E dokumentumok már csak történeti jelentőségűek, hiszen ez év nyarára a barlang biztonságos és kényelmes közlekedést biztosító tárója elkészült.

Kárpát József

A KOSSUTH-BARLANG BEJÁRATI SZAKASZA
(Alaprajz)

-Feimérték: Fritz Zsolt, Kárpát József, Kárpáiné F. Katalin,
és Szekeres Zsuzsanna

1988. 02. 23.

A KOSSUTH-BARLANG BEJÁRATI SZAKASZA

(Kiterített hossz-szelvény)

Felmérték: Fritz Zsolt, Kárpát József, Kárpáiné Fehér Katalin,
és Szekeres Zsuzsanna

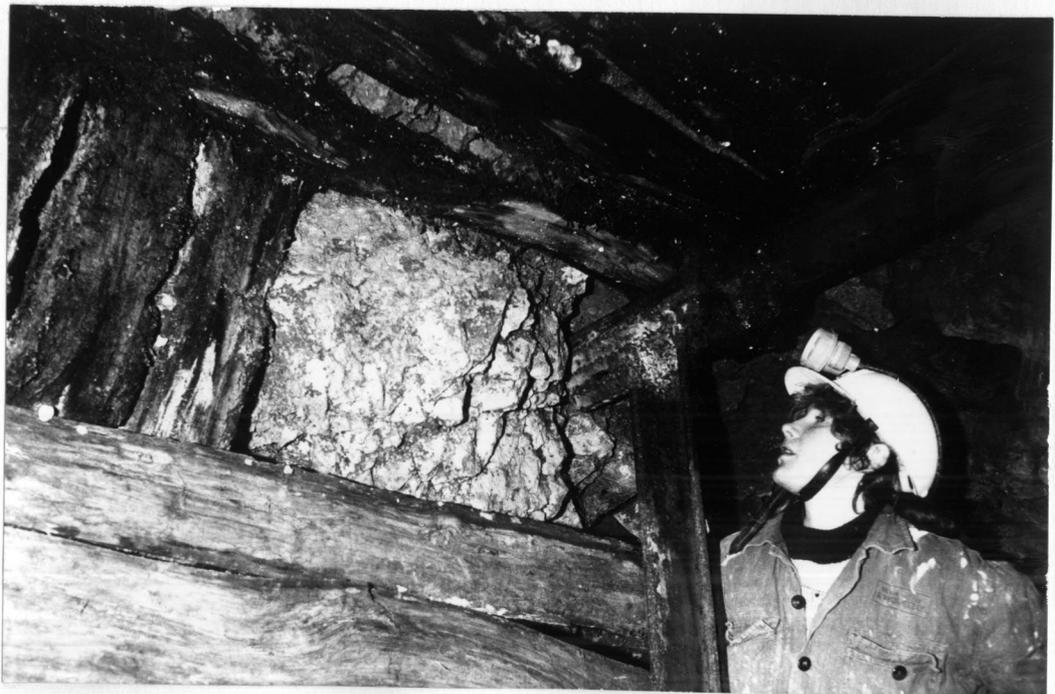
1988. febr. 23.

Kossuth-barlang

A régi táró állapota

A Ferenc-hegyi-barlang térképezése

A barlang korábbi térképének felülvizsgálata során bizonyosodott, hogy a térkép komoly irány- és távolsághibákkal terhelt. Egyes térképi pontok valódi helyüktől 20-30 m-re kerültek ábrázolásra. A régi térkép - különösen az 1982-es grafikus helyesbités után - túrázásra alkalmas, azonban a járatok felszínhez viszonyított helyzetét és a tektonikai összefüggéseket ez alapján nem lehet megállapítani. További hiányosság, hogy magassági adatokat nem tartalmaz.

Mind a felszíni létesítmények és a barlangjáratok relatív helyzetének pontosításához, mind pedig a további kutatások fő irányvonalának kijelöléséhez szükségessé vált a barlang pontos térképezése. A munkát szakosztályunk 1988. februárjában kezdte meg.

A felmérést mágneses tájékozású sokszögvonalvezetéssel végezzük, függőkompasszal és foivvel. A bemért pontok kb. 60 %-a állandósított fixpont. Külön munkafázisban készítjük a térkép grafikus alapanyagát biztosító méretezett helyszínrajzi vázlatokat, és a szelvényeket. A barlang hálózatos alaprajzából eredően sok helyen tudunk kétszeresen csatlakozó, ill. zárt sokszögmeneteket kialakítani, ami ellenőrzési és kiegyenlítési lehetőséget nyújtva hozzájárul a mérések megfelelő pontosságának biztosításához.

A pontosság ellenőrzése érdekében a DK-i zóna egyik felszín megközelítő pontját elektromágneses műszerrel a felszínre is felvetítettük. E ponton a barlangboltozat és felszín közötti távolság mindössze 2,5 méter(!), ezért

itt célszerű lenne egy új bejáratot lyukasztani.

Eddig 1300 m²-nyi járat felmérését végeztük el, túlnyomóan a K-i (ú.n. Új) részben, ami tartalmazza az eddig egyik térképen sem ábrázolt DK-i VI-os hasadéktól K-re levő járatrendszert is.

A munkát 1989-ben is folytatni kívánjuk.

Kárpát József

Fotódokumentációs munkáink

Ez évben is súlyt helyeztünk a kutatási területünket képező barlangok, karsztjelenségek fotódokumentációs feldolgozásának folytatására. Rendszeresen készítettünk fotóanyagot a túráinkon felkeresett barlangokról és csoportunk rendezvényeiről is.

Alkalmazott nyersanyagaink között, a céloktól függően fekete-fehér és színes dia szerepelt mind 6x6-os, mind pedig kisfilm (24x36) méretben. A felvételeket 6x6-os Yashica 635, ill. Praktica MTL 5 és VLC 3 gépekkel készítettük általában 35 mm-es nagylátószögű objektív alkalmazásával. A megvilágítást szinkronizált vakukkal, nagyobb termekben pedig "tapétázással" biztosítottuk.

Nyári táborunkban a kőrös-hegyi és som-hegyi viznyelőkben folyó bontásokat dokumentáltuk és leszálltunk a Kőrös-hegyi Ördöglikba is. Számos fotót és diát készítettünk a Cserszegtomaji-kútbarlangról, amelyről ezidáig nem volt teljesnek mondható anyagunk.

Túráink közül legjelentősebb a Szelek barlangjában tett fotótúránk volt, amely kb. 50 kisfilmes és 6x6-os diát eredményezett, különösen az Óriás meanderek páratlan formaegyütteséről. (Itt készült egyik fotónk a Karszt és Barlang hát-só borítóján került publikálásra.)

Erdélyi túráinkon fotóztunk még a Lesu-völgyi vizesbarlangban is.

Szeptemberben a Béke- és Baradla-barlangban tettünk fotóstúrát.

A Kossuth-barlang régi, veszélyessé vált bejárati tárójának fotódokumentációját az MKBT felkérésére végeztük el, a felméréssel együtt. A műszaki célú fotóanyagot a Társulat részére már februárban átadtuk.

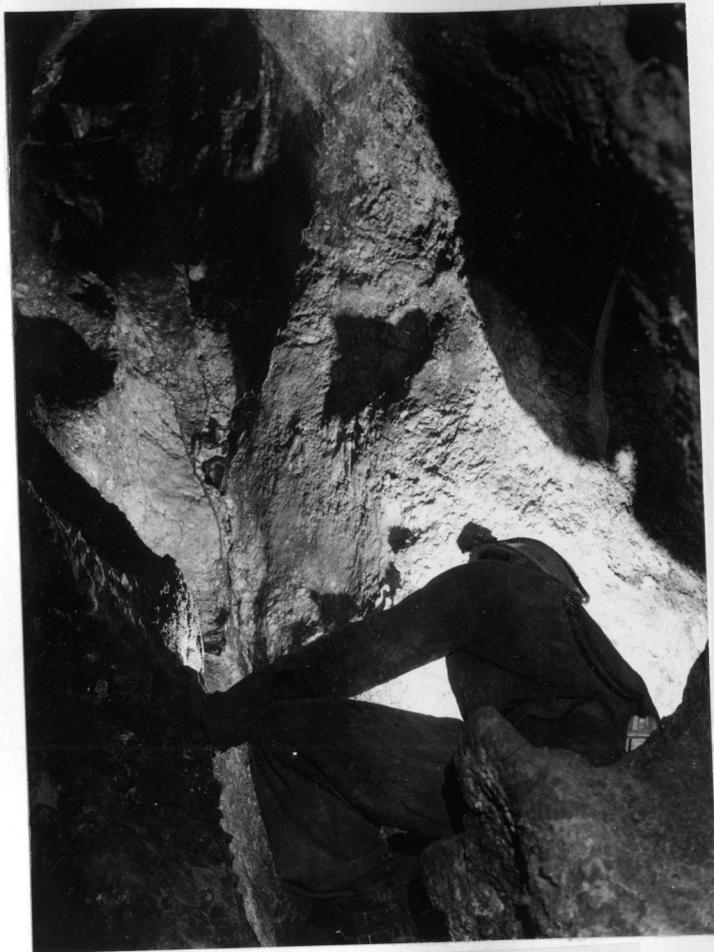
A Barlangtani Intézet ill. az MKBT felkérésére ez évben a Papp Ferenc-, a Pilis-barlang, a Háromlyukú-zsomboly és a Macska-barlang fotóanyagát készítettük el 6x6-os fekete-fehér, ill. kisfilmes dianyagra.

Az MKBT fotópályázatán sikerrel szerepeltünk, két kategóriában értünk el II. helyezést, és közreműködtünk a Pál-völgyi-barlangról készült fotóanyag elkészítésében is, amelyet a bíráló bizottság szintén II. díjjal jutalmazott.

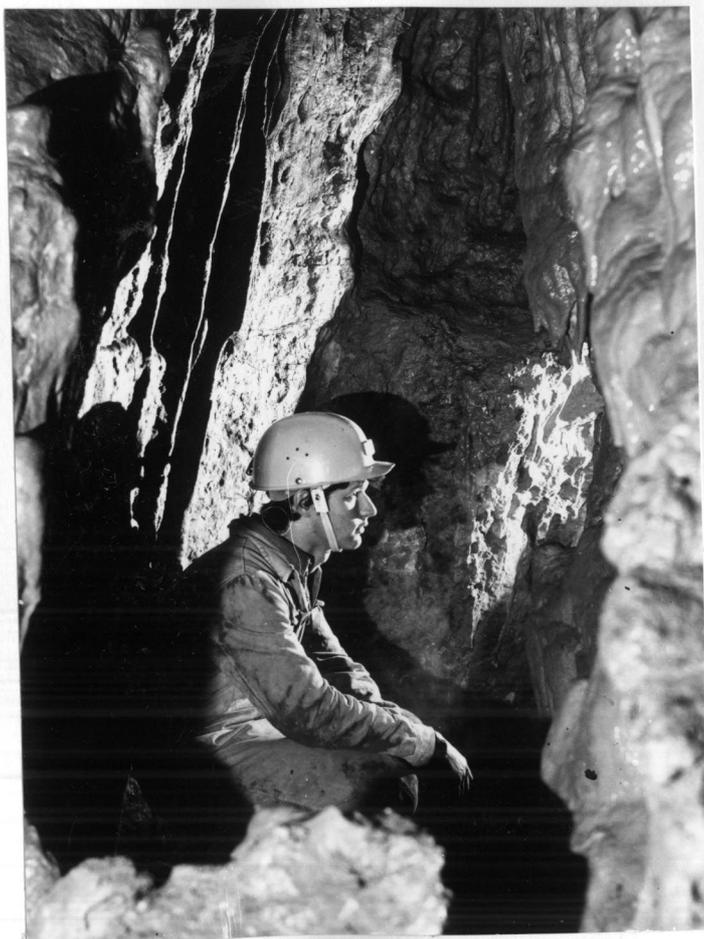
Csoportunk tagjai közül 4-5 fő vesz részt rendszeresen fotós munkáinkban és folytattuk házilag szervezett oktató-sainkat is, amelyen két külső résztvevő is szerepelt.

Elkészült diaanyagainkból több előadást rendeztünk csoportgyűléseinken, iskolákban és különböző TIT rendezvényeken. Fotóink közül számos barnított nagyítás díszíti a Szemlő-hegyi-barlang irodahelyiségeit is.

Kárpátné Fehér Katalin

Papp Ferenc-barlang

pilis-barlang

Cserszegtomaji-kútbg.

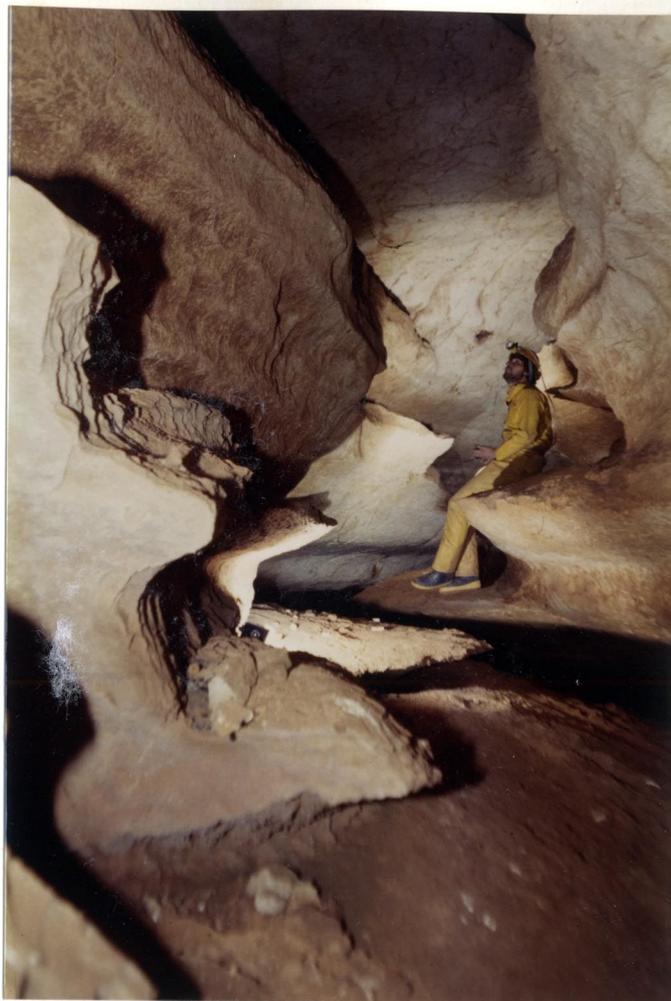

Toldy-terem

Keleti-labirintus

Románia, Bihar-hegység

Meanderek a Szelek-barlangjában

Lesu-völgyi Vizesbg.

A Zöld-barlang melletti üreg

Dokumentációs munkáink keretében kerestük fel a Pilisben, a Zöld-barlangtól DK-re levő kis kőfejtőben lévő barlangot, amelyet mint esetleges új kutatási helyet átvizsgáltunk és vázlatosan feltérképeztünk.

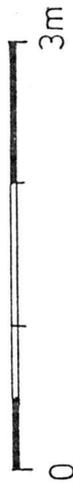
A barlang Budakalász-lenfonó HÉV megállótól 273°-ra, 4,2 km-re található a zöld turista út mellett nyíló kőfejtőben kb. 365 m tszf. magasságban. A barlang szembetűnő helyen a kőfejtő homlokfalának közpén helyezkedik el.

A barlang befoglaló kőzete triász mészkő. Ebben alakult ki az általunk ismert négy, kis 1-1.5 m² - alapterületű terem. Már első pillantásra megállapítható, hogy az üreget a hévíz oldotta ki, ugyanis több helyütt felismerhetők a gömbfülkék és gömbüstök.

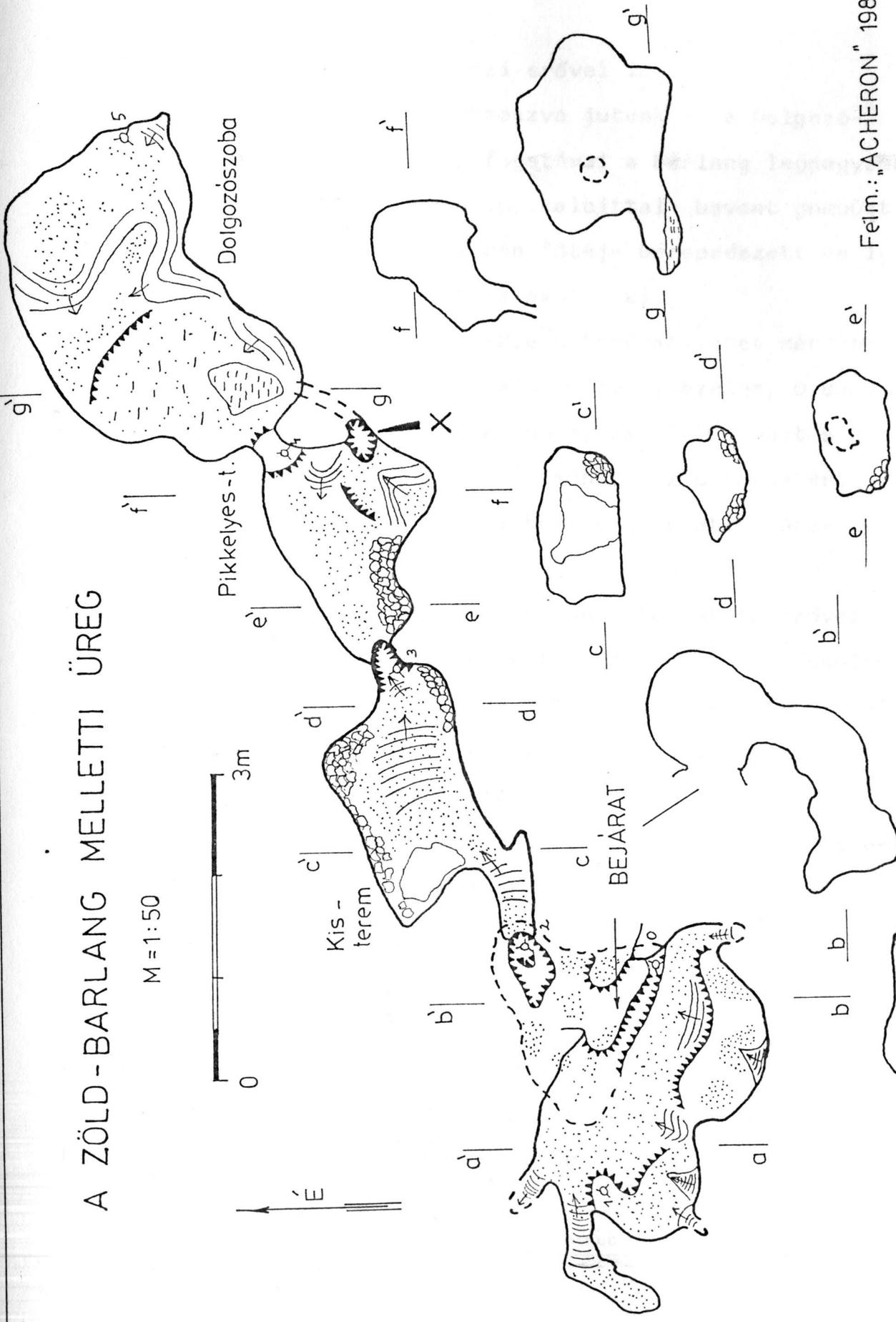
Az első, un. Bejárati-terem is egy lepusztult, félig lerobbantott gömbfülke maradványa. Ebből egy igen szoros szűkületen keresztül lapos termecskébe érkezünk. (Jó tudni, hogy a terem kifejezést csak nagy jó indulattal használhatjuk a barlangra, hisz az előbb említett terem esetében is vagy a lábunk vagy a fejünk biztos belelóg az előző terembe.) A következő üreg az u.n. Pikkelyes-terem. Itt található a barlang egyetlen bontható végpontja, amely egy rendkívül szűk, 15 cm átmérőjű, de mindössze 30 cm hosszúságú csatorna. Szerencsére itt is a barlang fő kitöltésanyagát képező kalcit bekérgeződéssel van dolgunk, így a munkahely

A ZÖLD-BARLANG MELLETTI ÜREG

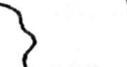
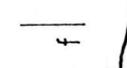
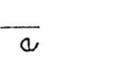
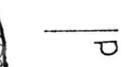
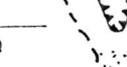
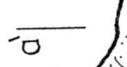
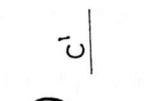
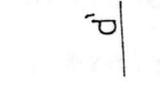
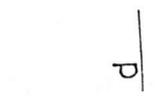
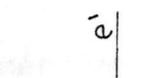
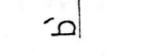
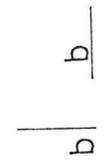
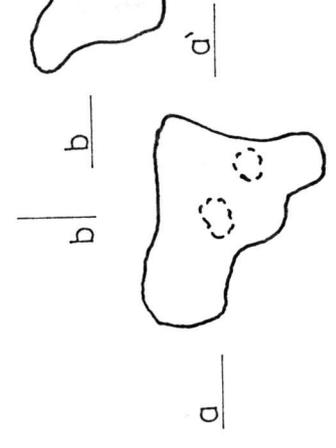
M=1:50

É

-91-

Felm.: „ACHERON” 1988.
Szerk.: Vér Zsolt

igen könnyen művelhető akár kézi erővel is.

A pikkelye-teremből továbbmászva jutunk el a Dolgozó-szobába. Ez kb. 2 m^3 -es légtérfogatával a barlang legnagyobb ürege. Ebben a teremben egy szép, kalcittal bevont gömbüst található, ám a robbantások során főtéje berepedezett és így, egy a felszínre huzatoló kürtő alakult ki.

Ottjártunkkor a felszínen $-2,8^{\circ}\text{C}$ hőmérsékletet mértünk. Ezzel szemben a Bejárati-terem alján, amely széles, $0,8 \times 1,1$ m-es üreggel csatlakozik a felszínhez, már $7,2^{\circ}\text{C}$ volt a hőmérséklet. Mivel a hőmérséklet méréséhez pszichro-métert alkalmaztunk, így tájékoztatásul közlöm a relatív páratartalom adatokat is: 94 % ill. 73 %.

A kinti hideg idő az áramlástani vizsgálatoknak is kedvezett. Ottjártunkkor kihúzó légáramlatot figyelhattunk meg, amelynek sebessége 20-25 cm/sec volt. A barlangnak két fő levegőző pontja van: az egyik a kijárat, a másik pedig a már említett Dolgozó-szoba gömbfülkéje.

A fentiekén túlmenően elkészítettük a barlang 1:50 arányú térképét, valamint fotódokumentációját is.

A megfigyelések alapján fontolóra kell venni az üreg továbbbontását is. A bontásra alkalmas helyet a térképen X-el jelöltük. Itt rövid, egy-két műszakos munkával eredményre számíthatunk. Az innen induló gömbgülkébe való bejutás után válik lehetségessé annak eldöntése, hogy a barlang további kutatásával érdemes-e foglalkozni.

Vér Zsolt

A Zöld-barlang melletti
üreg

Az Olaszfalui víznyelő

1988. augusztus 2-án a Zirci TSz Olaszfalui kerületvezetője Hack Márton hívta fel figyelmünket a falu közelében lévő, általunk ezidáig nem ismert víznyelőre. Az objektum az olaszfalui templomtól 115° -ra, 2.9 km-re található a szántóföldön, kb. 425 m tszf. magasságban.

A berogyás 10×18 m alapterületű, 2 m mély. DNy-i irányból időszakos vízfolyás csatlakozik hozzá, amely több nyelőponton nyelődik el. Az objektumban több helyen friss utánsuvadás figyelhető meg, a falakat ill. a kitöltést képező vályogos löszben. Kőzetkibúvás nem tapasztalható, de minden bizonnyal krétakori mészkőben képződött.

Erős feltöltöttsége miatt bontását egyelőre nem kívánjuk megkezdeni, viszont e területen is érdemes további terepbejárásokat végezni, ami hasonló karsztobjektumok megtalálását eredményezheti.

Kárpát József

A SOLYMÁRI ÖRDÖGLYUK

(túrakalauz)

A barlang a főváros közelében levő Solymár és Nagykovácsi községek között emelkedő Zairos-hegy csúcsa alatt nyílik, 325 méter tszf. magasságban. A triász dachsteini mészkőben keletkezett barlang összhosszúsága 2 km. A szövevényes, többszintű labirintus kialakulásában, a többi budai barlanghoz hasonlóan a hévizek oldóhatása volt a döntő. A termálvizek korróziós tevékenységét látványos gömbfülkék, vakkürtők jelzik és főleg a mélyebbre nyúló járatokban (Pokol, Vörös-terem) borsókőszerű kalcitkiválásokat is megfigyelhetünk.

A sok helyenkkialakult nagy terneket oldott csőszerű kúszójáratok, függőleges aknák kapcsolják össze. A barlang legnagyobb függőleges kiterjedése 50 méter. Bejárása különösebb technikai ismereteket nem igényel, de önbiztosításra helyenként szükség van.

A barlang részletes felmérése még nem fejeződött be, ezért mellékelt térképünk néhány helyen csak fő járatokat, ill. vázlatosan felmért szakaszokat tartalmaz.

Rövid túra (Időigénye kb. 2 óra, önbiztosítás szükséges)

A barlang ráccsal lezárt, csőszerű bejáratán belépve a mennyezeten megpillantjuk a jellegzetes hévizes gömbfülkéket. A tágas, 20 méter mély lejárati aknán betonlépcsőkön ereszkedünk le a Kupola-terembe, amelynek tetejét magasba nyúló kürtő képezi. A ternet helyenként elaggott cseppkövek diszítik. Alattunk újabb tágas akna sötétlik, amelyben vaslétrán és betonlépcsőkön lecsúszva elérjük az Előteret, ahonnan szintén

kürtőkbe pillanthatunk fel. Néhány méter a tágas Cirkuszba jutunk, amelynek aljáról indul a Pokol járatrendszere.

Mi a Cirkuszon áthaladva emelkedős járaton kapaszkodunk tovább és meglátjuk az első borsóköveket. Rövid csúszdaszerű járaton a sziklatömbökkel tagolt, kaotikus Útvesztő termébe érkezünk, ahonnan többirányban indulnak járatok.

A tereből Ny felé agyagos lejtőn, majd 3 m-es függőleges szakaszon kapaszkodunk fel. Előttünk cseppkőlefolyás magasodik, a Zuhatag. A 6-7 m-es könnyű felmászást a beépített kötél segítségével, önbiztosítással tesszük meg. Felérve balra kettős csőszerű járat indul, amely jellegzetes alakjáról a Szemüreg nevet kapta. (E csak karcsú kutatók számára ajánlott járat a Vörös-terembe vezet). Alattunk elöl a Guánó-terem kezdődik, ahova 2 méteres letörésen ereszkedünk be. A tereből balra egy párkányon harántolva a 7 méteres Zseb-kürtő tetejéhez érünk, ahol beépített kötél segítségével mászunk le. (A kürtő alul egy szűk járaton át ki is kerülhető).

A 40 méter hosszú, visszinte Gipsz-folyosóban folytatjuk utunkat, amely nevét a helyenként előforduló alabástrongipszről kapta. Néhány szűkebb átbújó után az onladékos Dobogó-teremben állhatunk fel. Balra 30 méteres folyosó vezet a Fehér-termi kürtőhöz, ahol lepillanthatunk a 20 m mély szakadékba.

A Dobogó-terem K-i végén felkapaszkodva hatalmas oldott gömbüstök és kupolák ragadják meg figyelmünket. A barlang egyik legszebb formaegyüttese az itt magasodó Nagy kénény.

A Dobogó-teremből a Gipsz-folyosón át visszatérünk a Guánó-terembe, ahonnan az Aragonit-folyosón haladunk felfelé. A hasadékszerű járat falait borsókövek és cseppkőlefolyások

diszítik. Egy szűk átbújó után meredek hasadék vezet a Nagytemplom teraszeihez, ahonnan néhány perc alatt elérjük a barlang másik bejáratát, a jellegzetes alakjáról elnevezett Pipát.

Hosszú-túra (Időigénye kb. 3,5 óra, önbiztosítás szükséges. A túraútvonalon 2 helyen kellemetlen szűkület található.)

Túránk útvonala a Bejáratától a Cirkuszon át megegyezik a rövid túrában leirtakkal.

Az Útvesztőt elérve balra fordulunk és egy 5 méter magas, könnyen megmászható falon kapaszkodunk fel. Visszintes, 20 m hosszú folyosóba érünk, amely lényegében egymásbaoldódott gömböseszerű fülkék sora. A járat végén néhány méteres aknán mászunk le és megpillantjuk a Lófejet, amelyet egy oldott sziklatömb alkot. Kb. 10-15 méternyi szűk szakaszon kúszunk tovább és elhagyva a Kinai fal aknáját, elérjük a Bohóc sziklába oldott figuráját. E kis teremből jórészt csak kúszva járható szakaszon megyünk az Óriás-termi Vinkli kényelmetlen, kettős szűkületéig. Ezen átpréselve magunkat, kényelmesebb, emelkedős folyosón át, kis tereembe érkezünk. Ennek tölcseírszerű alján indul az Óriás-termi kürtő, amely 25 méter mély. Felső szakaszán szépen oldott falai között könnyű mászással ereszkedünk, azonban a terep tetejét elérve (Nagyátlépő) kötélbiztosítással folytatjuk utunkat.

Lejtős, omladékos csarnokba, az Óriás-terembe érkezünk, amely kb. 25x10 m-es alapterületű, száraz agyagos barlangrész. A terep Ny-i végén találjuk az Óriás kuszodát, amely 50 méter hosszú, több szűkülettel tagolt, de igen érdekes formakincsű szakasz.

Ezen végignássza a Fehér-terei kürtő szövevényes aknarendszeréhez érünk. A csőszerűen oldott járatok és gömbfülkék káosza a sajt lyukaira emlékeztet. Az egyik kürtőn könnyű mászással 10 métert ereszkedünk és a Kripta lapos, széles termében folytatjuk utunkat. A terem alján levő vastag guánóréteg éles kontrasztban áll a mindenütt fehér falakkal.

Alacsony nyíláson át lépünk a Fehér-terem üregébe, ahonnan számos oldalág és kürtő indul. A mennyezetet több méter átmérőjű gömbfülkék tagolják. A terem Ny-i végén emelkedő járat túránk végállomására, az 1965-ben felfedezett Marcel Loubens terembe vezet.

Visszatérünk a Kriptába, majd több kis onladékos termen át mászunk fel a Dobogó-teremhez. Innen a rövid túrában leirtak szerint a Gipsz-folyosón, Guánó-teremen és Nagy templomon át elérjük a II.számú bejáratot, a Pipát.

Kárpát József .

A Harcsaszájú-barlang túrakalauza

A barlang a Pál-völgyi kőfejtő Ny-i sarkában nyílik, a messziről jól látható Bagyura-barlang felett a felsőbb bányaszintén kb. 20 m relatív magasságban. Hajdan összeköttetésben állt a Bagyura-barlanggal, de az átjáró jelenleg el van tömődve.

A barlang eocén mészkőben, hévizes úton alakult ki 290-110⁰-os csapásirányú hasadékok mentén. Lényegében egy omladék-álfenekkel helyenként több szintre tagolt főága van, oldalágai nem számottevőek.

Összhosszúsága az Acheron csoport 1983-as felmérése szerint 294 méter, legnagyobb függőleges kiterjedése 47,8 m (-43,3, ill. 4,5 m).

Bejárása technikai eszközöket nem igényel, bár egyik szakaszán biztosítókötél használata ajánlott.

Megtekintése kb. 1 órát vesz igénybe.

A Harcsaszájú-barlang bejárati része lejtős, hosszú és magas csarnok, falain cseppkőlefosyások nyomai látszanak. A csarnok vége két irányba ágazik, jobb felől rövidebb, elkeskenyedő járat, bal felé pedig a járattalpon, kis vasajtó mögött nyílik a barlang folytatása.

Az ajtón átbújva szűk járatba jutunk, hamarosan megpillantjuk a második, azóta leszedett ajtó betonozott kövekből álló keretét. Ide köthetjük a biztosításként ajánlott kötelet, mert ezután a járat éles szögben balra fordul, és egy nagy hasadék mentén kialakult terem tetejére nyílik.

Ugyanitt találjuk a barlang első "élő" képződményeit, szép, de

sajnos megrongált cseppkőzászlókat. Előttünk az ereszkedés. Ha azt ekerjük, hogy visszafelé valóban segítségünkre legyen a kötéltél, ne dobjuk be a kürtőbe a végét, mert akkor elég kényelmetlen helyen fog lógni ! Inkább az első lemászó vigye magával ! Lefelé menet a kötelet használni nem érdemes, inkább nyűg, mint segítség. A kürtőn az első beékelődött kőig ereszkedjünk le, majd balra (hosszú lábúak előnyben) traverzáljunk át a másikig. Innen a fal mentén, óvatosan csússzunk -másszunk lefelé. A lejtő pereme alatt láthatatlanul, de lábbal megtalálhatóan egy kis létra vár segítőkészen. Még a lejtőről nyílik a barlang bejárata alá nyúló kuszoda. A lejtővel szemközti falon szinte függőnyt formáz a sok-sok egyenes, szabályosan párhuzamos, bár halott cseppkőlefolyás. A Pannónia-folyosó másik végében nagy, szinte kivétel nélkül cseppkővel borított, leszakadt tömbök hevernek egymás hegyén-hátán. A hajdani sztalagtitok, sztalagmitok áttetsző darabjai, a tömbökön helyenként kiváló borsókő, régi cseppkőlefolyásokat keresztező, átfedő, kerülgető újak gyönyörű látványt nyújtanak. Jobb kéz felől csillogó halszinű cseppkőlefolyás diszeleg, balra pedig a fal menti hasadékon át felkapaszkodhatunk az Emeletre. Az Emelet sem hosszú, de érdemes bekúszni egész a végéig, ahol szép cseppkőkamrába láthatunk be. Vigyázni kell azonban, mert odáig az alacsony plafont elborítják a fiatal cseppkövek - kár lenne leverni őket !

Az Emelet alatt különleges, bordázott lefolyásokkal díszített folyosón haladunk a Cseppkő-kürtőig. Itt valaha egy gömbfülke lehetett, de ma már a fal ki se látszik a borsókővek, bordázott lefolyások, zászlók alól. Sajnos, előttünk barbárok is jártak erre, amint az látszik a zászlókon. A sikos

kürőt a benne álló létra nélkül elég nehéz lenne leküzdeni, így azonban könnyen továbbjutunk, s rövidesen a Guillotine-terembe érünk, ahol hatalmas penge függ felettünk, egyenes éle éppen a belépőre vár.

A terem alját nagyobb kődarabok borítják. és a bejárati nyílással szemközt található a folytatás. Bal felől a főág tart befelé, de érdemes jobb felé menni, mert onnan egy hasadékon felmászva újabb terembe jutunk, Innen tovább út nem vezet, csak egy kis körjárat található a Ny-i végén, de a bejárat menti kőtömbökön teléres baritkristályok borítják a felületet. (Sajnos, viszonylag fejletlenek, pár milliméteresek.)

Visszamászva a főágig, jobbra (Ny-i irányban) a Malacfürdőbe, a barlang utolsó szakaszába érkezünk. Ez szintén hasadékjellegű terem, alját arasznyi vastagon sáros agyag tölti ki. A Malacfürdő talpszintjén további rövid járat nyílik, amely azonban hamar beszűkül, evvel ér véget a barlang ismert szakasza.

Visszajövet vigyázzunk, a Pannónia-folyosó lejtőjéről igen könnyű lecsúszni, s még ha az ember fogja is a kötelet, kilendülhet. Aki fel tudja magát húzni egy-két métert, annak inkább az eleve függőleges kötelet ajánljuk.

E jellegzetes barlang megérdemli, hogy fordítsunk egy órát megtekintésére. Sajnálatos azonban a képződményeken látható rongálási nyomok mellett sok szeméttel (rongyok, vasak, üvegek) is találkozhatunk.

Véleményünk szerint a barlangot egy takarítóakciót követően, további védelme érdekében célszerű lenne megbizhatóan lezárni.

A barlang a Bekey csoport kutatási területe, a leszállást velük, vagy a Pál-völgyi barlangügyeletessel egyeztetni kell.

Húvös András - Novák Levente

A Hideg-lyuk túrakalauza

Bejárata a Pál-völgyi-barlangtól 325°-ra, 160 m-re található a kőfejtő talpszintjén, sziklafal tövében. A kőfejtő többi barlangjához hasonlóan eocén mészkőben kialakult járatrendszer határozott tektonikus hasadékokra illeszkedik. Összhosszúsága: 152, legnagyobb függőleges kiterjedése 22,8 (-15,2;+7,6) méter.

Bejárásához csak barlangjáró alapfelszerelésre van szükség, azonban mászáshoz való gyakorlaottságot igényel. A túra időigénye 40-50 perc.

A barlang bejárata jellegzetes oldott szelvényű szálkő járat, amely szép hévizes formákat mutat. Néhány méter után átbújunk a beépített fém ajtókereten egy kisebb omladékos terembe.

1.5 méteres ereszkedéssel, majd egy omladékhalmon átmászva tágas terembe érkezünk, melynek baloldali (É-i) falánál magasbanyúló hasadék húzódik. Utunk folytatásában oldottfalú, 1,2-1,4 m átmérőjű 10 m mély hasadék húzódik. Efölött óvatosan 8-10 métert traverzálva haladunk végig. (A hasadék aljáról nem vezet tovább járat.) A travi végén elszűkül a szelvény, és nagy tömbök között felkapaszkodva egy 40 cm-es kalcitfoltban gyönyörködhetünk. Egy különlegesen nagy kiterjedésű kalcitmező is látható itt, amely két eltávolodott kőzetlap falait borítja.

Egy tágas, magas folyosóba érkezünk, amelynek alját lépcsőzetesen emelkedő omladék borítja. E folyosó vége közelíti meg legjobban a felszínt, - a bejárattól 7.6 m-rel van maga-

sabban. A törmelékbefolyással záródó végponton gyökerek függenek. (E pont a Szépvölgyi út alá esik.)

A végponttól 15 m-re, visszafelé haladva tágas, szinlőszerűen oldott falú tágas hasadék indul balra, amelyben 15 m-t haladunk. Végén 4 m mély gömbüstszerű terembe mészhathatunk le. A falakat helyenként borsókövek és cseppkőlefolyások borítják.

Balra keskeny, de beljebb táguló, markáns hasadék indul. 12 méter után tágas, omladékkal több szintre tagolt törmelékes terembe érkezünk. A szinteket több átbújó és kisebb akna köti össze. Végpontján a feltáró kutatással is érdemes lehet foglalkozni. Innen visszafordulunk és a már ismertetett úton jutunk a leszinre.

A barlang a Bekey Imre Gábor csoport kutatási területe, így látogatását Velük, vagy a Pál-völgyi-barlang ügyeleti szolgálatával egyeztetni kell.

Tasi Éva - Zsanda Géza

sz. 21
-nek 1
int 227

C S O P O R T T E V É K E N Y S É G

1978. 11.

CSOPORTÉLET

Szakosztályunk fenntartó szerve továbbra is a Budai XI SE (Bp. XI. Hadak útja 6.) és tagjai vagyunk az MKBT-nek is.

Teljes létszámunk 42 fő, amely az alábbiak szerint oszlik meg:

rendes tag:	25 fő
tagjelölt:	6 fő
pártoló tag:	9 fő
katona:	2 fő

Érvényes MKBT tagsággal 18 kutatótársunk rendelkezik.

A szakosztály vezetőségének felépítése:

Kárpát József	szakosztályvezető
Sághi Imre	szakoszt.vez.helyettes
Kárpátné F. Katalin	gazdasági felelős
Égerland Zoltán	technikai felelős
Balázs László	vezetőségi tag
Nyerges Miklós	vezetőségi tag

Csoportgyűléseinket minden csütörtökön 18⁰⁰-kor a Pál-völgyi-barlang kezelőépületében tartjuk, ahol áttekintjük az elmúlt hét eseményeit és egyeztetjük a következő programokat. A csoportgyűlést több alkalommal diavetítéssel zárjuk.

Felszerelésraktárunk szintén a Pál-völgyi-barlangnál található.

Kutatási területeink:

- Mátyás-hegyi-barlang
- Mátyás-hegyi DK-i kőfejtő
- Kőrös-hegyi és Som-hegyi viznyelők
- Kőrös-hegyi Ördöglik
- Eplényi viznyelők
- Cserszegtomaji kútbarlangok

A fenti barlangokon túlmenően ez évben is számos túrat szerveztünk hazai és külföldi területekre csoporttársaink továbbképzése céljából.

Külföldi túráink közül kiemelnénk áprilisban a Szelek-barlangjában 22 fővel tett látogatásunkat, amelyhez kapcsolódóan megnéztük a Lesu-völgyi-vizes- és Csarnóházi barlangot is.

Júliusban két 8 napos magas-hegyi túrát szerveztünk a Rila-hegységbe (11 fő) és Júliai Alpokba (6 fő).

Hazai túráinkon felkerestük a Baradla, Béke, Kossuth, Vass Imre barlangot, az Almási zsombolyt, Meteor-barlangot, Pénzpataki viznyelőbarlangot valamint többször jártunk a Budai és Pilisi barlangokban.

4 fővel vettünk részt az Orion 2000 és Kinizsi 100 teljesítménytúrákon.

Az MKBT rendezvényein rendszeresen képviseltetjük magunkat. 22 fővel voltunk a Tési-fennsíkön megrendezett Vándor-gyűlésen, ahol a Marcel Loubens Kupán és a bontóversenyen is résztvettünk.

A Kinizsi kupán indított csapatunk 3. helyezést ért el.

Saját rendezvényeink közül legjelentősebb az ápr. 29 - máj. 1. között a helyi lakosok részére Cserszegtomajon megrendezett nyílt barlangnap, amely során 102 helybéli tekintette meg a barlangot. Nagy érdeklődéssel zajlottak a csersegi kultúrházban általunk tartott előadások is.

Ez évben három kutatótábort rendeztünk. Tavasszal és nyáron egyet-egyét az É-i Bakonyban, télen pedig Cserszegtomajon. Többnapos kisebb táborjellegű kiszállásaink voltak az Eplényi viznyelőknel is.

A hagyományokhoz hiven minden decemberben megtartjuk ünnepélyes évzáró csoportgyűlésünket, és a karácsonyi ajándékozó ünnepséget, amelyet ez évben december 22-én a Pál-völgyi-barlang Lakatos László termében rendeztünk.

Két alkalommal rendeztünk csoportunk tagjai részére házi barlangversenyt; ősszel a Mátyás-hegyi, télen pedig a Cserszegtomaji-kútbarlangban.

Jelentős eredményként könyvelhetjük el a Cholnoky pályázaton elért I. helyezést, amelyet az Alba Regia csoporttal megosztva ítelt oda nekünk a bírálóbizottság.

Az oktatásra és továbbképzésre ez évben is nagy figyelmet fordítottunk.

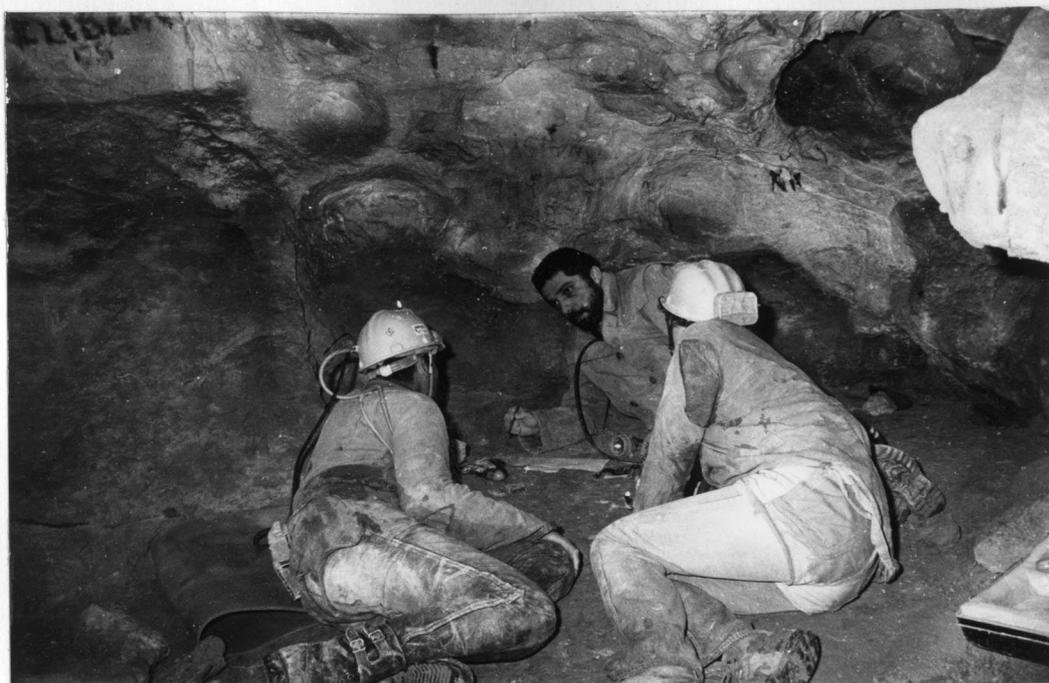
Alapfokú tanfolyamot 10 fő, kutatásvezetői tanfolyamot 3 fő, barlangtérképezési szaktanfolyamot 1 fő végzett. Egy tagtársunk jelenleg jár barlangi túra-vezetői tanfolyamra, ketten pedig sikeres barlangi idegenvezetői vizsgát tettek.

1989-ben ismét háziszervezésű alapfokú tanfolyamot inditunk.

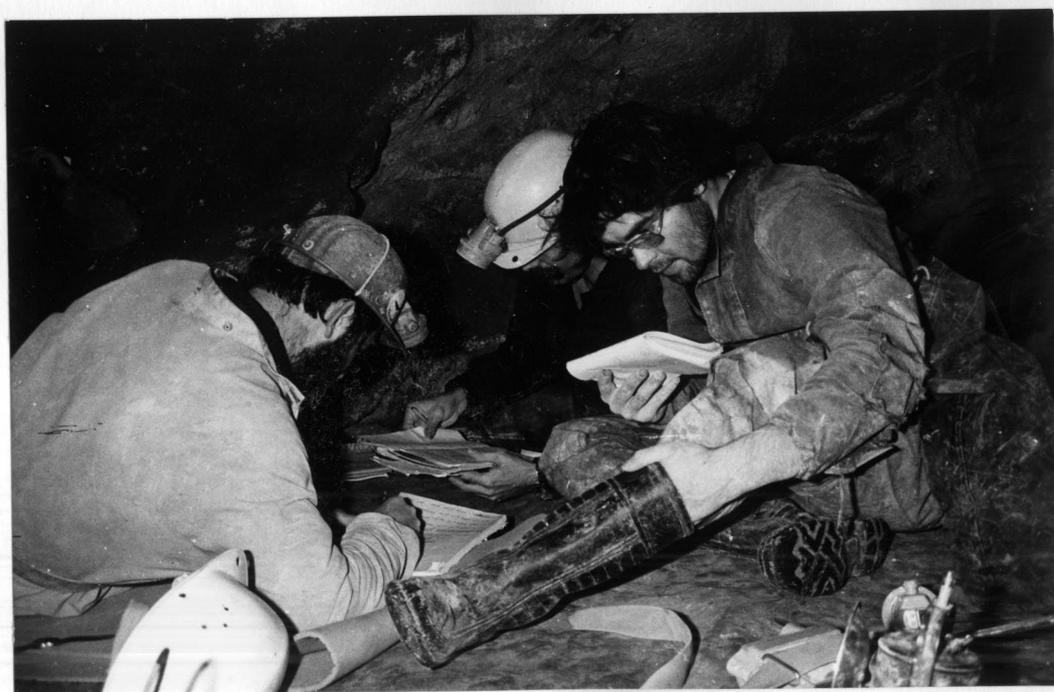
A kutatási területeinken működő gazdálkodó és politikai szervekkel jó kapcsolatban állunk, ami munkánk hatékonyságát nagyban elősegíti. Különösen jó a kontaktusunk a Csersegtomaji és Olaszfalui TSz-szel, valamint a Bakonybéli és Zirci erdészettel.

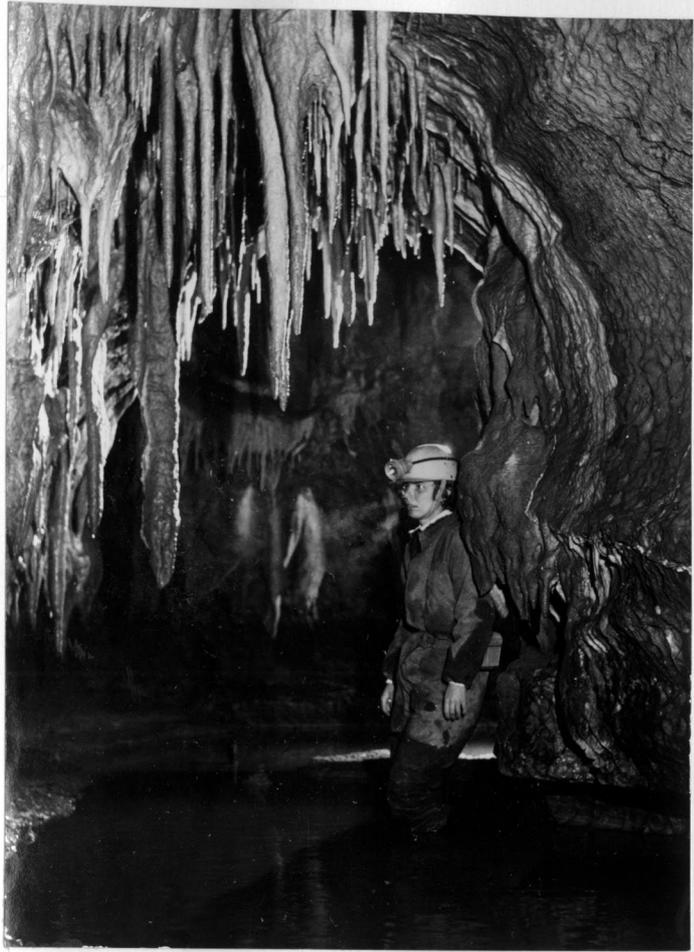
Jó szakmai háttérrel biztosít a BTI-tel ill. az MKBT-vel tartott kontaktusunk, amely nemegyszer barlangtani témájú megbizásos munkákban, ill. támogatásokban konkretizálódik.

Kárpát József

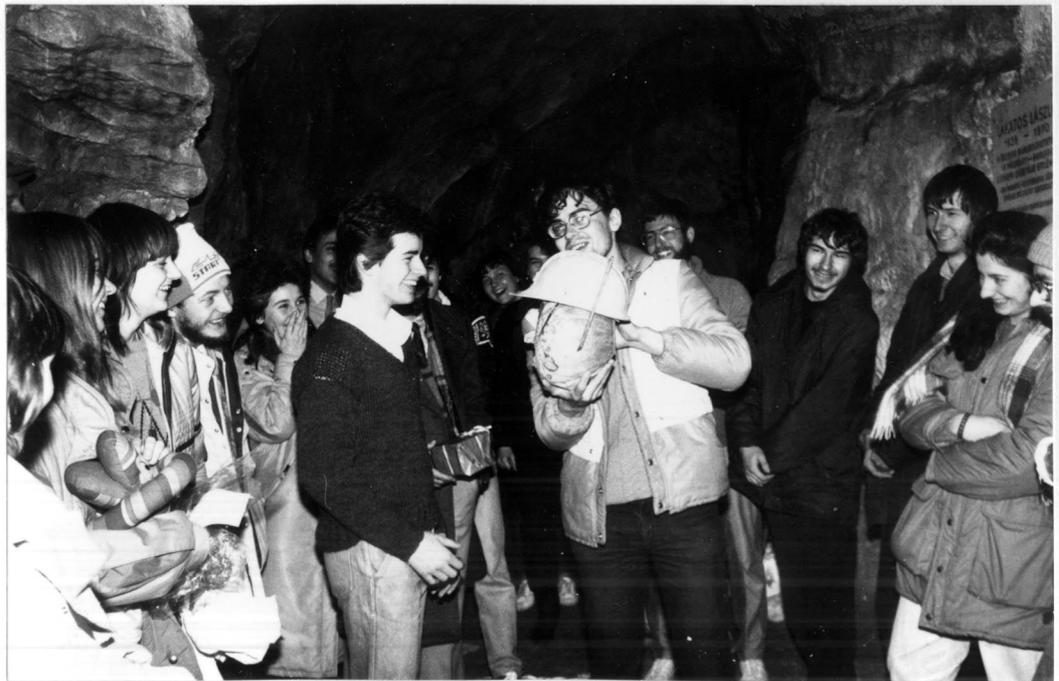

Háziverseny a Mátyás-
hegyi-barlangban

Túrán a Béke-barlangban

Karácsonykor megajándé-
kozzuk egymást

Részvételünk a Kinizsi kupán

A Rózsadombi Kinizsi Barlangkutató Egyesület 1988. május 21-22-én rendezte meg a Ferencv-, a Mátyás-, a Harcsaszájú-, és a Hideglyuk-barlangokban az országos barlangverseny keretében a Kinizsi Vándorkupáért kiírt versenyt. A versenybizottság elnöke Taródi Péter volt.

Csoportunk egy csapattal képviseltette magát ezen a nemes vetélkedésen, név szerint:

Galambos Péter

Nyerges Miklós

Perényi Katalin

A versenyen 10 csapat indult, de csak 8 bírta végigcsinálni az összes feladatot. Csoportunk az igen értékes 3. helyezést érte el.

A vetélkedés során a Hideglyuk-barlangban kötélpályán való közlekedés volt a feladat, minél hagyományosabb eszközökkel. Nagyon jó ötlet volt a Bagyura-Harcsaszájú-barlangban megszálltatott pászka, amit csapatunk jó időeredménnyel és egybe hozott ki, hogy aztán csoportvezetőnk, amint azt a kezébe vette el is törje.

A Ferenc-hegyi-barlangban változatos tájékozdási, és ügyességi feladatokat kellett megoldani, mivel ez volt nekünk az utolsó, a végére már igencsak elfáradtunk. Jól esett megszabadulni a nehezként kapott vasgolyótól, amit a barlangban keresztül-kasul kellett cipelni, és átadni a szervezőknek azt a lapot, amelyen végül az összes állomás jelzése szerepelt.

Mindennek késő este lett már vége, de ezekután még egy színvonalas-szellemes elméleti tesztet is ki kellett tölteni, így jócskán elmúlt éjfél, mire befejeződött a verseny, mégis mindenki ébren, jó hangulatban várta az eredményhirdetést a hűvösre fordult időben a tábortűznél.

Nyerges Miklós